

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANA BİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE SİYASİ PARTİ KADIN KOLLARININ
KADINLARIN SİYASAL KATILIMINA ETKİSİ:
GÜNEYSU VE ARDEŞEN İLÇELERİ ÖRNEĞİNDE
KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Rabia YILDIZ**

**Danışman
Doç. Dr. Funda KEMAHİ GARIPOĞLU**

HAZİRAN 2026, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Türkiye’de Siyasi Parti Kadın Kollarının Kadınların Siyasal Katılımına Etkisi: Güneysu ve Ardeşen İlçeleri Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme” başlıklı **“Yüksek Lisans”** tezim tarafımdan incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Rabia YILDIZ

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Program Adı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Türkiye’de Siyasi Parti Kadın Kollarının
Kadınların Siyasal Katılımına Etkisi: Güneysu ve Ardeşen İlçeleri Örneğinde
Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 120 sayfalık kısmına ilişkin 24/06/2026 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %8 ’tir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 24/06/2026

Danışman: Doç. Dr. Funda KEMAHLI GARIPOĞLU

Öğrenci: Rabia YILDIZ

KILAVUZA UYGUNLUK

“Türkiye’de Siyasi Parti Kadın Kollarının Kadınların Siyasal Katılımına Etkisi: Güneysu ve Ardeşen İlçeleri Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Rabia YILDIZ

Danışman

Doç. Dr. Funda KEMAHLI GARİPOĞLU

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Funda KEMAHİ GARIPOĞLU danışmanlığında **Rabia YILDIZ** tarafından hazırlanan “**Türkiye’de Siyasi Parti Kadın Kollarının Kadınların Siyasal Katılımına Etkisi: Güneysu ve Ardeşen İlçeleri Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

24/06/2026

JÜRİ:

Danışman : **Doç. Dr. Funda KEMAHİ GARIPOĞLU** (İmza)

Üye : **Doç. Dr. Ayşem SEZER ŞANLI** (İmza)

Üye : **Prof. Dr. Ferihan POLAT** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2026 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /2026

Doç. Dr. Müge MANGA

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının planlanması, yürütülmesi ve tamamlanması sürecinde bilgi, deneyim ve değerli katkılarıyla bana rehberlik eden, her aşamada destek ve teşviklerini esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Funda KEMAHLI GARİPOĞLU'na en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme ve savunma sürecinde değerli görüş, öneri ve katkılarıyla çalışmanın geliştirilmesine katkı sağlayan Sayın Doç. Dr. Ayşem SEZER ŞANLI ve Prof. Dr. Ferihan POLAT'a teşekkür ederim.

Araştırmanın saha çalışması kapsamında görüşlerini ve deneyimlerini paylaşarak bu çalışmanın gerçekleştirilmesine katkıda bulunan Rize ili Güneysu ve Ardeşen ilçelerinde faaliyet gösteren Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi kadın kolları üyelerine ve kadın parti üyelerine teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan, maddi ve manevi destekleriyle beni bugünlere ulaştıran, emekleri ve fedakârlıklarıyla her zaman güç veren annem Hatice YILDIZ'a ve babam Hüsnü YILDIZ'a şükranlarımı sunarım. Ayrıca sevgi ve destekleriyle her zaman yanımda olan kardeşlerim Arda Yağız YILDIZ, Şura Melek YILDIZ ve Hümeysra YILDIZ'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince desteklerini ve misafirperverliklerini esirgemeyen, kendimi aile ortamında hissetmemi sağlayan Erzincan'daki BİBAR, DEMİRHAN, BAYATA VE TEKİN ailelerine teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Akademik hayatıma yön veren, bilgi ve tecrübeleriyle gelişimime katkı sağlayan, bu yolda ilerlemem konusunda beni cesaretlendiren ve her zaman bana inanan Duygu BİBAR DEMİRHAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam süresince görüş ve önerileriyle katkı sağlayan, desteklerini her zaman hissettiğim kıymetli arkadaşlarım Yusuf KARATAY ve Nurol BANABAK'a teşekkür ederim.

Bu çalışmayı, toplumsal yaşamın her alanında varlık gösteren, emek veren, üreten ve mücadele eden başta Türk kadınları olmak üzere tüm dünya kadınlarına ithaf ediyorum.

Rabia YILDIZ, Erzincan, 2026

TÜRKİYE’DE SİYASİ PARTİ KADIN KOLLARININ KADINLARIN SİYASAL KATILIMINA ETKİSİ: GÜNEYSU VE ARDEŞEN İLÇELERİ ÖRNEĞİNDE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Rabia YILDIZ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2026

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Funda KEMAHİ GARİPOĞLU

ÖZET

Değişen dünya düzeni dahilinde toplumun farklılaşan talepleri çeşitli uyumsuzlukların çıkmasına yol açabilmektedir. Söz konusu uyumsuzlukların yönetimi toplumsal istikrar için otoriter bir mekanizmayı zorunlu kılmaktadır. Peki bu otorite bireylere aynı düzeyde siyasal katılım sağlamakta mıdır? Tarihsel olarak ele alındığında toplumun görünen yüzünde farklılaşmaların yaşandığı ve bu farklılaşmaların en çok kadınlar üzerinde olduğu açıkça görülmektedir. Kadınlar, yaşamlarını daha sürdürülebilir bir hale getirebilmek için çeşitli mekanizmalarda yer almışlardır. Bu mekanizmalardan biride demokratik işleyiş için kritik öneme sahip olan siyasi partilerin örgüt yapısı içerisinde yer alan kadın kollarıdır. Kadınların siyasal yaşama katılımını engelleyen hem yapısal hem de kültürel bariyerler mevcuttur. Bu bariyerleri aşma konusunda kadın kolları etkin bir araç olarak görülmektedir. Çalışma kapsamında, Türk kadınının siyasi partilerde siyasal katılımının sadece örgütsel bir yapı olmasının yanı sıra, yerel siyaset üretimine ve temsil mekanizmalarını şekillendiren bir yapıya sahip olup olmadığı tartışılmaktadır. Rize ilinin Güneysu ve Ardeşen ilçelerinin AK Parti ve CHP kadın kollarının parti içi mobilizasyon, seçmenle temas kurma ve yerel siyasal katılım süreçlerindeki rolünü, kadınların karar alma mekanizmalarına erişim ve siyasal temsil düzeylerine katkısı açısından karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Temsil, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, AK Parti Kadın Kolları, CHP Kadın Kolları.

**THE IMPACT OF WOMEN’S WINGS OF POLITICAL PARTIES ON
WOMEN’S POLITICAL PARTICIPATION IN TURKEY: A COMPARATIVE
ANALYSIS BASED ON THE EXAMPLES OF THE GÜNEYSU AND ARDEŞEN
DISTRICTS**

Rabia YILDIZ

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, June 2026

Supervisor: Assoc. Prof. Doç. Dr. Funda KEMAHLI GARİPOĞLU

ABSTRACT

Within the changing world order, society's evolving demands can lead to various conflicts arising. The management of these incompatibilities necessitates an authoritarian mechanism for social stability. So does this authority provide the same level of political participation to individuals? When considered historically, it is clearly seen that there are differences in the visible face of society, and these differences are mostly on women. Women have taken part in various mechanisms to make their lives more sustainable. One of these mechanisms is the women's branches within the organizational structure of political parties, which are of critical importance for democratic functioning. There are both structural and cultural barriers that prevent women from participating in political life. Women's groups are seen as an effective tool in overcoming these barriers. Within the scope of the study, it is discussed whether the political participation of Turkish women in political parties is not only an organizational structure, but also has a structure that shapes local political production and representation mechanisms. It analyzes the role of the AK Party and CHP women's branches in the intra-party mobilization, voter contact and local political participation processes of Güneysu and Ardeşen districts of Rize province comparatively in terms of women's access to decision-making mechanisms and contribution to their level of political representation.

Keywords: Political Representation, Gender Equality, AK Party Women’s Branches, CHP Women’s Branches.

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE’DE SİYASİ PARTİ KADIN KOLLARININ KADINLARIN SİYASAL KATILIMINA ETKİSİ: GÜNEYSU VE ARDEŞEN İLÇELERİ ÖRNEĞİNDE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KADIN VE SİYASET İLİŞKİSİNE TEORİK BAKIŞ

1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Siyasal Temsil	11
1.1.1. Toplumsal Cinsiyet	11
1.1.2. Siyasal Temsil.....	14
1.1.3. Siyasal Alanda Kadın Temsilinin Önemi	18
1.2. Kadınların Kamusal Alana Katılımı: Tarihsel Gelişim	20
1.3. Kadınların Siyasete Katılımını Etkileyen Faktörler	24
1.3.1. Sosyo-Ekonomik Faktörler	24

1.3.1.1. Cinsiyet.....	24
1.3.1.2. Eğitim	26
1.3.1.3. Meslek.....	27
1.3.1.4. Gelir Düzeyi.....	28
1.3.1.5. Yaş	29
1.3.1.6. Yerleşim Yeri.....	29
1.3.2. Psikolojik Faktörler.....	30
1.3.3. Hukuksal ve Siyasal Faktörler	30

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SİYASİ PARTİLERDE KADIN KOLLARI

2.1. Kadın Kollarının Tarihsel Gelişimi	33
2.2. Parti Örgütlenmesinde Kadın Yapılanmalarının Yeri	41
2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Kurumsal Mekanizmaların Güçlendirilmesi ..	43
2.2.2. Türkiye’de Kamu Yönetiminde Cinsiyet Eşitliği: Mekanizmalar, Politikalar ve Koordinasyon.....	45
2.3. Kadın Kollarının Siyasal ve Sosyal İşlevleri	50
2.4. AK Parti ve CHP’de Kadın Kollarının Yapısal Özellikleri.....	52
2.4.1. AK Parti’nin Kadın Kollarının Yapısal Özellikleri	52
2.4.2. CHP’nin Kadın Kollarının Yapısal Özellikleri.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI, SAHA BULGULARI VE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ

3.1. Araştırma Alanının Tanıtımı ve Saha Bağlamı	57
3.1.1. Rize İlinin Genel Profili.....	60
3.1.1.1. Rize’nin Siyasi Profili.....	61
3.1.2. Güneysu ve Ardeşen İlçelerinin Sosyo-Kültürel Yapısı.....	64

3.1.2.1. Güneysu'nun (Potomya) Sosyo-Kültürel Yapısı	64
3.1.2.2. Ardeşen'in (Artaşeni) Sosyo-Kültürel Yapısı.....	66
3.1.3. Yerel Siyasi Eğilimler ve Kadınların Rolü	67
3.1.3.1. Ardeşen ve Güneysu'da Yerel Siyasetteki Kadın Rolü	69
3.1.4. Kadınların Siyasi Hayata Katılımındaki Yerel Etmenler	72
3.1.4.1. Yerel Toplumsal Yapı: Kültür ve Aile	72
3.1.4.2. Parti Örgütlenmesi ve Temsil Dinamikleri.....	74
3.2. AK Parti ve CHP Kadın Kolları'nın Güneysu ve Ardeşen Örneğinde İncelenmesi	75
3.2.1. Katılımcı Profili ve Görüşme Süreci	76
3.2.2. Faaliyet Alanları, Hedef Kitle ve Uygulama Biçimleri	77
3.2.3. Örgütlenme Biçimi ve Karar Süreçlerindeki Rol	77
3.2.4. Siyasi Kimlik, Aidiyet ve Temsil Algısı.....	81
3.2.5. Yerel Toplumla Etkileşim ve Algılanan Etki	91
3.3. Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Analiz	96
3.3.1. Siyasal Katılım Biçimleri ve Yöntemsel Ayrımlar.....	96
3.3.2. Yerel Dinamiklerin Kadın Kolları Üzerindeki Etkisi	98
3.3.3. Kadınların Siyasette Güçlenmesine Yönelik Engeller ve Olanaklar	104
3.3.4. AK Parti ve CHP Kadın Kollarının İşlevsel Farklılıkları	109
SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER.....	115
KAYNAKÇA.....	121
EKLER.....	131
ÖZ GEÇMİŞ	137

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BGOF	: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
DAW	: Kadının İlerlemesi Bölümü
DEVA	: Demokrasi ve Atılım Partisi
DP	: Demokrat Parti
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
FP	: Fazilet Partisi
HDP	: Halk Demokrasi Partisi
KAÇEP	: Kadın, Aile, Çocuk ve Engelli Politikaları
KrF	: Norveç Hristiyan Halk Partisi
MDK	: Merkez Disiplin Kurulu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MNP	: Milli Nizam Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi

PEP	: Pekin Eylem Platformu
RP	: Refah Partisi
SADEP	: Sosyalist Adalet ve Demokrasi Partisi
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SP	: Saadet Partisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SV	: Seçim Verileri
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
VB	: Ve Benzeri
YG 21	: Türkiye Yerel Gündem 21 Programı
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
YSK	: Yüksek Seçim Kurumu
YY	: Yüzyıl

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1: 1874-1882 Yılları Arasında Yayınlanan Kadın Dergileri	36
Tablo 2.2: Kadın-Erkek Eşitliği Alanında Uluslararası Gelişim Süreci	43
Tablo 2.3: Dünya’da Uygulanan Kota Yapıları	47
Tablo 2.4: AK Parti ve CHP Kadın Kolları Üye Sayıları	56
Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Görünümü	58
Tablo 3.2: Araştırma Bulgularının Ana Tema ve Alt Temalarına Dair Betimsel Veriler	59
Tablo 3.3: Milbrath’ın Katılım Biçimleri Hiyerarşisi	97
Tablo 3.4: AK Parti ve CHP Kadın Kollarının İşlevselliklerine Karşılaştırmalı Bir Analiz	111

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Türkiye Büyük Millet Meclisinin İlk Kadın Milletvekilleri.....	38
Şekil 2.2: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yıllara Göre Kadın Milletvekili Sayısı...	39
Şekil 3.1: Güneysu Belediyesi 2024 Seçim Sonucuna Göre Belediye Meclisi Cinsiyet Dağılımı.....	71
Şekil 3.2: Ardeşen Belediyesi 2024 Seçim Sonucuna Göre Belediye Meclisi Cinsiyet Dağılımı.....	71

GİRİŞ

Yüzyıllar boyunca farklı coğrafyalarda kadınlar toplumsal hayatın dönüşüm süreçlerinde çeşitli ve önemli roller üstlenmiştir. Ancak bu rollerin nasıl tanımlandığı ve hangi düzeyde görünürlük kazandığı, kültürel, ekonomik ve siyasal yapıların biçimlenişine göre değişkenlik göstermiştir. Farklı toplumsal bağlamlarda kadınların varlığı kurumsal ve gündelik pratiklerde kabul görürken, başka bağlamlarda marjinalize edilmesi ya da göz ardı edilmesi söz konusu olmuştur. Dolayısıyla kadınların toplumsal konumu, dönemin ideolojik eğilimleri ve yerleşik normlarla sıkı ilişki içindedir.

Bu çerçevede, birçok toplumda kadınların geleneksel roller çerçevesinde sınırlandırılması; eğitim, meslek edinme, statü ile hukuksal ve siyasal katılım alanlarını daraltmıştır. Ancak toplumsal değişimler, özellikle eğitim düzeyindeki artış, kadın haklarının görünür olması ve kamusal alandaki savunuculuk pratiklerinin yaygınlaşması, kadınların toplumsal varlığını ve etkinliğini güçlendirmiştir. Sonuç olarak, toplumsal gelişme süreçleri, cinsiyet eşitliğinin adil ve sürdürülebilir bir biçimde uygulanabilmesi için belirleyici olmaya devam etmektedir.

Tarih boyunca gerçekleşmiş olan dönüşümler incelendiğinde, Türk Kadınının bu dönüşümlerin içerisindeki en dikkat çekici örneklerden biri olduğu görülmektedir. Türk kadını, tarih boyunca sadece aile içerisinde değil farklı konum ve statülerde yer almıştır. Bunun sebebi bölgesel, dönemsel ve kültürel olarak farklı yönetim biçimlerine sahip olarak yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Gerek Türk boylarında Hatun sıfatıyla yönetimde lider rolüyle gerekse Osmanlı'da II. Meşruiyet ile kurulmaya başlayan derneklerde devletin sosyal yardım alanı içerisinde aktif görevler ve roller üstlenmesi kadının etkinliğinin artırılması için gerekli adımların atılmış olduğunu göstermektedir. Her ne kadar bazı gelişmeler yaşansa da kadınların siyasal haklara sahip olması söz konusu değildi. Bu hakların dışında etkinliğini Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş döneminde gerek cephede gerek cephe çevresinde göstererek Türk kadınının toplum üzerindeki güçlü duruşunu hem kendi coğrafyasına hem de tüm cihana kanıtlamasının somut bir göstergesi olmuştur.

Türk kadını diğer Avrupa ülkelerine nazaran siyasal haklarına Mustafa Kemal Atatürk sayesinde çok daha erken sahip olmuştur. Mustafa Kemal'in inancı ve değişen konjonktür çevresinde kadınlar da artık haklarının farkına varmıştır. Bu süreç,

Cumhuriyetin kuruluş yıllarına denk düşen kapsamlı hukuk ve eğitim reformlarıyla birlikte değerlendirilmelidir: 1926 Medeni Kanun'un kabulü ile aile hukuku alanında yapılan düzenlemeler, laiklik ve modernleşme gündeminin bir parçası olarak kadınların medeni statüsünde önemli değişiklikler getirmiştir.

Türk kadınının siyasal haklara sahip olması aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Bu önemli adımlardan ilki 1930 yılında Belediye Kanunu ile kadınlara verilen seçme ve seçilebilme hakkı olup; aynı yıl gerçekleştirilen yerel seçimlerde uygulanabilirlik kazanmıştır. Yaşanan bu gelişme sayesinde yerel siyasette kadınların söz sahibi olabilmelerinin zemini oluşturulmuştur. İkinci adım 1933 yılında yapılan düzenleme ile Köy Kanunu'ndaki değişiklik ile köyde muhtar olabilme ve ihtiyar meclisinde yer alabilme hakkı verilmiştir. Bu değişiklik ile kadının kırsal alandaki temsili ve aktif rol üstlenmesi sağlanmıştır.

5 Aralık 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilebilme hakkı da verilen kadınlar, haklarını 1935 yılındaki milletvekili seçimlerinde kullanmış ve 18 kadın milletvekili meclise girmiştir. Böylece kadınlar artık ulusal düzeyde de hem temsil edilmiş hem de temsilci olabilme hakkını elde etmiştir. 1935 seçimlerinde çok sayıda kadın milletvekili aktif olarak göreve başlamıştır. Kadının siyasal katılımının artırılmasının bir diğer sebebi de kadın siyasetçi sayısında artışın sağlanmak istenmesidir. Bu dönemde kadınların eğitim, iş ve sosyal hakları da gelişme göstermiştir.

Cumhuriyet reformlarının yukarıdan aşağıya, devlet merkezli bir yönetim anlayışı çerçevesinde yürütülmesi; kadın haklarının kazanımını hızlandırmakla birlikte, toplumsal cinsiyet beklentilerinin dönüştürülmesinde sivil toplum dinamiklerinin ve taban hareketlerinin rolünü sınırlamıştır. Dolayısıyla Türkiye'de erken tarihte sağlanan hukuksal eşitlik, hem tarihsel bir dönüm noktası hem de sonraki dönemde toplumsal ve siyasal pratiklerin incelenmesini gerektiren çok katmanlı bir dönüşüm sürecinin başlangıcı olarak ele alınmalıdır.

Sahip olunan haklar, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında önemli bir belirleyici unsur olmakla birlikte bu hakların ataerkil toplum yapısının bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu nedenle söz konusu haklar, bazı noktalarda hâlen yeterli düzeye ulaşamamış ancak uygulamada sınırlı kalmakta ve daha çok teorik düzeyde etkisini sürdürmektedir. Toplumsal cinsiyet sorunları ile karşı karşıya kaldığımız bu noktada

sorunları eşit bir şekilde çözmeye ve demokrasinin işleyişi için önemli olan siyasal katılımı objektif bir zemine yerleştirmek gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların siyasette aktif olmalarını engelleyen önemli bir faktördür. Bu tür engellerin ortadan kaldırılması ile kadınların siyasette olan niceliksel artışları eş zamanlı olarak gerçekleşecektir. Lakin asıl hedef nicel bir artış değil, adil ve cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için doğru bir niteliksel artışın gerçekleştirilmesidir. Hedeflenen temel gaye kadınların sahada etkin olarak faaliyet gösteriyor olabilmesidir. Bununla birlikte, demokratik sistemlerde bu etkinlik siyasi partiler üzerinden gerçekleşmektedir. Söz konusu bu durum, kadınların siyasal katılımının kurumsal bir çerçeveye bağlı olarak biçimlendiğini göstermektedir.

Siyasal partilerin kadın kolları, kadınların örgütsel düzeyde temsiliyetini, siyasete katılımını ve toplumsal cinsiyet meselelerinin parti gündemine taşınmasını sağlayan önemli kurumsal yapılar olarak değerlendirilmektedir. Bu alt örgütlenmeler hem taban mobilizasyonu ve aday yetiştirme işlevi görür hem de parti içi karar alma süreçlerinde kadın perspektifinin görünür kılınmasında aracılık etmektedir.

Buna karşın kadın kollarının etkinliği, yetki ve kaynak dağılımı, özerklik düzeyi ile partiler arası farklılıklar, kurumsallaşma düzeyleri ve toplumsal cinsiyet normları tarafından sınırlandırılabilir. Bu dinamikler, kadın kollarının hem fırsat hem de kısıt alanı olarak nasıl konumlandığını anlamayı gerektirmektedir.

Bu kapsam da araştırma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, Kadın ve Siyaset ilişkisine Teorik Bakış başlığını taşımakta olup çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bölümde öncelikle toplumsal cinsiyet ve siyasal temsil kavramları tanımlanacak, kavramsal tartışmalar ve literatürdeki temel yaklaşımlar ele alınacaktır. Ardından kadınların kamusal alana ve siyasal yaşama katılımlarının tarihsel gelişimi dönemsel ve ulusal bağlamlarda irdelenerek kronolojik bir perspektif sunulacaktır. Bölümün üçüncü alt başlığında kadınların siyasete katılımını etkileyen yapısal, kültürel, ekonomik ve örgütsel faktörler ayrıntılı olarak tartışılacak. Son olarak siyasal alanda kadın temsiliyetinin normatif ve demokratik işlevleri ile toplumsal sonuçları değerlendirilecektir. Bu bölümde literatür taraması ve kavramsal tanımlamalar aracılığıyla sonraki ampirik incelemeye teorik dayanak sağlanacaktır.

İkinci bölümde, Türkiye’de Siyasi Partilerde Kadın Kolları başlığı altında parti bazlı örgütlenmenin tarihsel ve kurumsal boyutları incelenmektedir. Bu bölümde kadın kollarının tarihsel gelişimi kronolojik ve kurumsal açıdan aktarılacak, farklı dönemeçlerdeki dönüşümler ve mevzuatla ilişkisi ortaya konacaktır. Parti örgütlenmesinde kadın yapılanmalarının konumu, formel ve enformel rol dağılımları ile merkezi-yerel örgüt ilişkileri değerlendirilecektir. Ayrıca kadın kollarının siyasal ve toplumsal işlevleri örgüt içi katılım, taban mobilizasyonu, politika talep kanalları ve topluma dönük hizmetler analiz edilecektir. Bölümün sonunda Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) örnekleri üzerinden kadın kollarının yapısal özellikleri, örgütlenme biçimleri ve işleyiş açısından karşılaştırmalı bir çerçeve sunulacaktır. Bu bölümde doküman analizi, parti tüzükleri ve önceki çalışmaların sentezi kullanılacaktır.

Üçüncü bölüm, Araştırma Alanı, Saha Bulguları ve Karşılaştırmalı Analiz başlığı altında sunulmaktadır. Öncelikle araştırmanın gerçekleştirilmiş olduğu saha tanıtılarak Rize ilinin demografik, ekonomik, kültürel ve siyasal profili tanıtılmıştır. Ardından yerel siyasi eğilimler, parti tabanlarının karakteristik özellikleri ve kadınların yerel siyasetteki geleneksel ve güncel rolleri incelenmiş ve saha çalışmasının bağlamı oluşturulmuştur. İlerleyen bölümlerde araştırmanın yöntemi açıklanmış, katılımcı profili, veri toplama süreci ve kullanılan araştırma tekniklerine ilişkin bilgiler sunulmuştur. Ardından AK Parti ve CHP kadın kollarına ilişkin saha bulguları analiz edilmiş ve kadın kollarının faaliyet alanları, uygulamaları, yürüttükleri program ve örgütlenme biçimleri, karar alma süreçlerindeki rolleri, parti içerisindeki konumları değerlendirilmiştir. Bu aşamanın ardından katılımcıların siyasal kimlikleri, aidiyet ve temsil algıları ile yerel toplumla kurmakta oldukları etkileşim ampirik bulgular ışığında ele alınmaktadır. Son olarak elde edilen bulgular karşılaştırmalı olarak analiz edilerek AK Parti ve CHP kadın kollarının örgütsel yapıları, faaliyet öncelikleri, işleyiş biçimleri ve etki mekanizmaları, eğitim faaliyetleri ve aday destek süreçleri gibi kavramlar yerel koşullar çerçevesinde değerlendirilmiş; yerel dinamiklerin kadın kollarının işleyişi üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Bölüm sonunda ise kadınların siyasal hayatta güçlenmesini etkileyen engeller ve fırsatlar belirlenerek elde edilen bulgular kuramsal çerçeve doğrultusunda yorumlanmakta ve araştırmanın sonuçlarına temel oluşturacak değerlendirmeler sunulmaktadır.

Araştırma Probleminin Tanımı

Siyasal katılım noktasında kadınların çevre koşulları, aidiyet duygusu, aile içi ve dış etmenler noktasında ülke olarak ataerkil düzenin yaygın olmasından kaynaklı geri durmaları ve parti kollarının Rize ili kapsamın da ilçelere bağlı olarak ve ne derece farklılık gösterdiği, bu durumun neyden kaynaklandığı araştırılmaktadır.

Kadınların toplumda sadece vitrin sembolü olarak temsil edilmesi yeterli değildir. Çalışmada, kadınların saha düzeyinde etkin biçimde yer almasının sağlanması olduğu, ancak demokratik rejimlerde bu etkinliğin büyük ölçüde siyasi partiler aracılığıyla gerçekleştiği ve dolayısıyla kadınların siyasal katılımının parti temelli kurumsal çerçeveler tarafından şekillendirildiği belirtilmektedir Türkiye’de siyasi partilerin organizasyonu ve kadın kollarının zayıf olması, kadınların siyasi süreçlere katılımını kısıtlayan önemli bir faktördür.

Çalışmada ele alınan partiler tüzüklerinde ilk olarak her ne kadar kadın ve çocuklara önem verdiklerini belirtirler de bu toplulukların halen daha yan kol olmaya devam ettiği görülmektedir. Bu durumun ortadan kalkması için öncelikle ilgili bu toplulukların kendilerine ait bir tüzüğe, ayrı bir bütçeye sahip olması kadınların siyasi yaşamda daha aktif rol almalarına ve toplumda gerçek bir değişime neden olacaktır.

Siyasi partiler, kadın kolları çalışmalarını oy kazanma aracı olarak görmeye ve faaliyetlerini bu şekilde devam ettirdikleri sürece tüzük veya yönetmeliklerinde bahsettikleri eşitlik vurgusunun doğruluğunun tartışılır hale gelmesine neden olacaktırlar. Seçmen bilinci sadece partilerin yan veya alt teşkilatları üzerinden değil, eğitim kurumları vasıtası ile tarafsız ve eşit bir şekilde kazandırılmalıdır.

Siyasi partilerin benimsediği ideolojik anlayış, kadınların siyasal alandaki konumunu ve kadın kollarının faaliyet biçimlerini doğrudan etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır (Göksel, 2015, s.81). Örneğin sağ partilerde kadının katılımı daha sınırlı olabilir ancak bu genellemeyi yapmak her zaman için doğru değildir.

Parti sistemlerini, parti sayısı olarak ele alan Duverger; tek partili, iki partili ve çok partili şeklinde parti sistemlerini sınıflandırmıştır. Gunther & Diamond (2003)'e göre, parti sınıflandırmasını partiler arasındaki ideolojik farklılığı da göz önünde bulundurarak geliştirmiştir. Bundandır ki kadınların toplumda belirli kalıplara sıkışmışlığından ziyade kendilerini toplumsal yaşamda ifade etmeleri gerekmektedir.

Bu çerçevede Rize ilinin Güneysu ve Ardeşen ilçelerinde AK Parti ile CHP kadın kollarının yürüttüğü faaliyetler değerdendirilerek, bu yapıların yerel siyasetteki etkisi, kadın katılımına sağladıkları katkı ve toplumla kurdukları etkileşim analiz edilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Siyasetin, tarihsel süreç içinde birey ve toplulukların kaynaklara erişim, güç ve otorite elde etme ile çıkarlarını koruma yönündeki kolektif çabalarının toplamı olduğu, demokratik rejimlerin ise bu çerçevede topluma eşit katılım olanakları sunduğu görülmektedir. Kadınların siyasete eşit koşullarda dâhil olma mücadelesinin uzun süreli bir süreç olduğu, kadın perspektifinin karar alma mekanizmalarına geç müdahil oluşunun yalnızca temsil eksikliğine değil aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsallaşamamasına yol açtığı ileri sürülmektedir. Siyasal alanda cinsiyete dayalı ayrımların ve eril normların baskınlığı, kadınların kamusal ve siyasi yaşamdan uzaklaşmasının başlıca etkenleri arasında gösterilmektedir. Çalışma, bu çerçevede kadınların siyasal hayata katılımını engelleyen yapısal ve kültürel etkenlere yönelik alınabilecek tedbirlerin tartışılabilceğini, ayrıca mevcut uygulamaların etkinlik düzeyinin aynı coğrafyadaki kadınlar özelinde değerdendirilerek yeterlilik ve eksikliklerin saptanabilceğini ifade etmektedir. Yerel düzeyde ideolojik farklılıkların ve parti içinde kadın kolları gibi yan örgütlenmeleri işleyiş biçimlerinin, kadınların katılım dinamiklerini farklılaştırdığı ve bu ayrışmanın politika tasarımı açısından dikkate alınması gerekmektedir.

Çalışmanın temel amacı, Türkiye siyasal sisteminde faaliyet gösteren partilerin kadın kollarının siyasal yapı içindeki işlevlerini ve toplumsal etki mekanizmalarını yerel bağlamda çözümlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırma, Rize ilinin Güneysu ve Ardeşen ilçelerinde AK Parti ile CHP kadın kollarının yürüttüğü faaliyetleri karşılaştırmalı bir perspektifle ele alarak, bu yapıların yerel siyaset arenasındaki konumlarını, kadın katılımına yaptıkları katkıları ve toplumla kurdukları etkileşim biçimlerini irdelemeyi hedeflemektedir. Metinde ayrıca bu değerdendirmelerin hem örgütsel doküman analizi hem de saha verileri temel alınarak gerçekleştirilmekte, böylece kadın kollarının pratik faaliyetlerinin yerel toplumsal dokuyla nasıl ilişkilendiğinin daha sağlam bir zeminde tartışılabilceği anlaşılmaktadır.

Araştırmada özellikle ele alınacak sorular arasında kadın kollarının siyasi temsilde üstlendikleri roller, partilerin iç yapılarında sahip oldukları söz sahibi olma düzeyi ve bu yapılar aracılığıyla toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimi veya dönüştürülmesine dair süreçler yer almaktadır. Çalışma, kadın kollarının aday yetiştirme, taban mobilizasyonu, politika önerme ve toplumsal talepleri örgütleme gibi işlevleri aracılığıyla partiler içindeki etkinlik alanlarını nasıl şekillendirdiklerini sorgulayacaktır. Ayrıca saha çalışması çerçevesinde kadın kollarının yerel düzeyde kadınların siyasal yaşama dâhil olmasını kolaylaştırıcı veya sınırlayıcı hangi yapısal, kültürel ve ekonomik etkenleri yarattığına dair bulgular sunulması planlanmaktadır. Bu yaklaşım hem örgütsel düzeydeki yetki dağılımının hem de yerel toplumsal normların kadınların siyasi katılımını nasıl etkilediğini göstermeye yönelik olacaktır.

Araştırmanın hedefi, siyasal yapıların içinde kadınların konumunu daha iyi anlamaya ve kadın kolları aracılığıyla işleyen toplumsal ve kültürel dinamikleri kavramsal ve ampirik olarak aydınlatmaya katkı sağlamaktır. Çalışma, kadın kollarının etkinliğinin artırılmasına yönelik öneriler üretmeyi, toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen somut politika ve stratejilerin hayata geçirilmesinde bu örgütlenmelerin rolünü güçlendirecek bulgular sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca yerel aktörler, siyasal parti yöneticileri, kadın örgütleri, emek alanındaki temsilciler için uygulanabilir politika önerileri geliştirerek, kadınların siyasal katılımını sınırlayan engellerin kaldırılmasına ilişkin pratik yönelimlerin belirlenmesine katkı vermesi beklenmektedir. Çalışmanın sonuçlarının hem akademik literatüre hem de yerel politika yapım süreçlerine referans oluşturacak nitelikte olması hedeflenmektedir.

Araştırmanın önemi üç temel bağlamda ele alınmıştır:

Literatürdeki Boşluğu Doldurma Açısından: Bu çalışma, görece muhafazakâr olan ve yerel örgütlenme dinamiklerinin güçlü olduğu bir taşra kenti olarak bilinen Rize’de yaşayan kadınların, yerel kültürel normların siyasal katılım süreçlerinin ve siyasal temsil düzeyinin nasıl etkilediğini inceleyerek, kadın kolları ve yerel siyasal mekanizmalarda ki sosyolojik farklılıkları analiz ederek literatürdeki bu boşluğu ortadan kaldırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Rize İli Açısından: Rize ilinin sosyo-kültürel yapısının incelenmesi, coğrafi koşullar ve yerel normların kadınların siyasal katılımını etkilediğini, bu etkinin ise ilçe

düzeyinde farklılaştığını göstermektedir. Ardeşen ilçesinde sahile yakınlığın sağladığı ekonomik çeşitlenme ve buna bağlı olarak kadın istihdamındaki görece açıklık ile Güneysu’da gözlenen daha sınırlı ekonomik yapı karşılaştırıldığında, coğrafi konum ve ekonomik koşulların kadınların siyasal katılım düzeylerini belirleyen başlıca etkenler arasında yer aldığı görülmektedir. Bu farklılaşmanın, yerel politika yapıcılar, kadın örgütleri ve emek aktörleri açısından kadınların siyasal katılımını artırmaya yönelik strateji ve müdahalelerin tasarlanmasında önemli bir çerçeve sunduğu değerlendirilmektedir.

Toplumsal Farkındalık Açısından: Kadınların yalnızca yerel ölçekte değerlendirilmesinin ötesine geçilerek, siyasal alanda etkin birer figür haline gelmeleri ve siyasal farkındalıklarının güçlendirilmesi temel bir gerekliliktir. Bu bağlamda kadınların siyasal kimliklerini etkin biçimde inşa edebilmeleri için yerel ve ulusal düzeyde eşit, adil ve görünür bir şekilde siyasal yaşamın tüm alanlarında temsil edilmelerinin yanında kadınlarında fiilen yer almaları eril siyasal yapıların kırılması adına kritik öneme sahiptir.

Varsayımlar ve Sınırlılıklar

Araştırmanın hipotezleri aşağıda sunulduğu şekildedir;

H1- Siyasete Katılımda Aile Faktörü

Bireyin yetiştiği aile yapısı ve sosyo-kültürel çevre, kadınların siyasal yaşama karşı bakış açısını ve katılım düzeyini doğrudan etkileyen bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

H2- Eğitim ve Statü Faktörü

Eğitim düzeyi, kadınların siyasal duyarlılığının şekil almasında etkili olan faktörlerden biridir.

H3- Maddi Destek ve Kadın Kollarının Gelişimi

Kadın kollarına özerk bir fonun sağlanması, gerçekleştirilecek çalışmalarda daha geniş bir faaliyet alanına ulaşarak, yerel düzeyde daha aktif bir rol üstlenmelerini sağlar.

H4- Toplumsal Normlar

Toplumsal normlar ve geleneksel cinsiyet rolleri, kadın kollarının bulunduğu yerdeki siyasal süreçlerdeki rolünü ve etki alınındaki çalışma koşullarını doğrudan etkilemektedir.

H5- Örgüt Yapılanması Faktörü

Kadın kollarının örgütsel yeterliliğinin geliştirilmesi seçim dönemlerinde program ve propagandaları da aynı düzeyde etkilemesi mümkün olacaktır

H6- Kadın Kollarının Özerkliği

Kadın kollarının bağımsızlık düzeyi arttıkça hem siyasal etkinlikleri hem de sosyal ilişki dinamikleri paralel şekilde artış göstermektedir.

Yöntem ve Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada Rize’deki kadın kollarının aynı kültür ve coğrafyada olsa da kadın kollarında yaşanan farklılıklar ve temelde kadınların siyasal hayata karşı katılımında yaşadıkları sıkıntıların nedenleri ile kadınların siyasal partiler ve Türkiye’de ne zamanda dahil oldukları değerlendirilecektir.

Katılımcıların üç tanesi AK Partiden, ikisi CHP’den olmak üzere beş katılımcı Güneysu’dan, Ardeşen’den her iki partiden üçer katılımcı olmak üzere toplam on bir katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde literatür taramasına dayalı betimsel ve nitel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Rize ilinin iki farklı ilçesi olan Güneysu ve Ardeşen ilçelerinin AK Parti ve CHP kadın kolları çalışmalarının farklılık ve benzerliklerinin parti kolları başkanları ve üyeleri araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini Rize ili oluşturmakta olup, örnekleme ise kadın kolları içerisinde yer alan farklı katılımcılarla mülakat yöntemi kapsamında, nitel veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanmıştır. Söz konusu yöntem, belirli temalar çerçevesinde hem soru yöneltmeyi hem de katılımcının kişisel deneyimlerini ve düşüncelerini detaylı biçimde dile getirmesini mümkün kılmaktadır.

Bu yöntemde, katılımcılara yöneltilen sorular önceden belirlenmiş olup, görüşmenin seyrine göre gerektiğinde yeni sorularla konunun derinleştirilmesine imkân tanınmıştır. Görüşme esnasında yapılan konuşmalar ses kaydı altına alınmış verilen cevaplar soru başlıkları altında değerlendirilmektedir. Bu modelin tercih edilmesinin temel nedeni, kadın kolları üyelerinin bireysel deneyimlerini, parti içi rollerini ve

toplumsal algılarını doğrudan kendi anlatımları üzerinden değerlendirebilmektir. Böylece siyasi ve sosyolojik işlevlerin yerel bağlamdaki yansımalarını daha açık biçimde ortaya konulmasında tamamlayıcı bir işlev olarak görülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KADIN VE SİYASET İLİŞKİSİNE TEORİK BAKIŞ

1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Siyasal Temsil

1.1.1. Toplumsal Cinsiyet

Tarih boyunca cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirine karıştırılmaktadır. Cinsiyet biyolojik olarak doğuştan edinilmiş farklılıklarken; toplumsal cinsiyet ise bireyin toplum içerisinde sonradan kazandığı davranış kalıpları, üstlendiği roller, edindiği statü ve kültürel değerlerin sonucunda edindikleri kimliklerdir. Toplumların kültürlerine göre kadın ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet kavramı farklılık göstermektedir. Toplumların birçoğunda cinsiyet rolleri doğmadan bağdaştırılmıştır. Bu roller kadın için, merhametli, alçak gönüllü, narin ve güç gerektirmeyen işlerken, erkeklerde ise; bağımsız, kuvvetli, özgür ve korkusuz rolleridir. Toplumsal yapı iki cinsiyet etrafında gelişmektedir. Her ne kadar toplumsal hayat içerisinde karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi içerisinde olsalar da toplumsal hayat içerisinde katılım biçimleri ve sahip oldukları olanaklar açısından eşit imkanlara sahip değildirler. Bu eşitsizliklerin temelinde iş bölümünün deki dağılım yatmaktadır (Vatandaş, 1988, s.42). Bu nedenle kadınlar erkeklere göre daha zor şekilde statü sahibi olmaktadır. Bu durum biyolojik farklılıklardan dolayı değil toplumun rolleri cinsiyete göre dağıtılıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Mesleki alanlardan cinsiyete dayalı ayrışmalar belirgindir. Kadınlar statü, fırsat ve temsilde genellikle dezavantajlı konumda bulunmaktadır. İş yaşamındaki ayrımcı uygulamalar ve yapısal eşitsizlikler, modern dönemde kadın hareketlerinin güçlenmesini tetiklemiş ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini önemli bir toplumsal dönüşüm eksenine haline getirmiştir.

Toplumsal cinsiyet kavramı 1960'lı ve 1970'li yıllarda feminist hareketin etkisiyle gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. İlk olarak 1968 yılında Robert Stoller tarafından “Sex and Gender” adlı eserinde kullanılmış olup kadın ve erkeğin ayrı kategoriler olarak, yaşam tecrübelerine göre şekil aldıklarını ifade etmiştir (Akkaş, 2019, ss.100-101). Feminist kuramcılar, toplumsal cinsiyetin yaşanılan toplumun kültürel değerlerine bağlı olarak gün yüzüne çıktığını ifade etmektedirler. Beauvoir toplumsal cinsiyet kavramını, kadın ve erkek rollerinin kültürel normlar tarafından atfedilmektedir şeklinde tanımlamaktadır (Butler, 2016, s.54).

Bu bakış açısına göre bireyin kadınsı ya da erkeksi özellikler göstermesi, biyolojik cinsiyetin doğrudan sonucu olarak değil, toplumun ortaya koyduğu psikososyal roller çerçevesinde incelenmektedir. Dişillik ve erillik rolleri, toplumların kültürel dinamikleri zamana ve mekâna göre farklılaşabilmektedir; bundandır ki toplumlar kadınlardan ve erkeklerden farklı davranış ve sorumluluklar bekleyebilmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyetin kültürel olarak inşa edilen dinamik bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır (Bingöl, 2014, s.109).

Rol çatışması, bir kişinin aynı anda üstlendiği birden fazla sosyal veya kurumsal role ilişkin beklentilerin birbirini tutmaz hâle gelmesiyle ortaya çıkan bir olgudur. Özellikle çalışma yaşamında kadınların hem mesleki yükümlülüklerini yerine getirme hem de ev içi görevleri üstlenme zorunluluğu, bu beklentiler arasında çakışma yaratarak yoğun bir baskı oluşturmakta; sonucunda birey rollerinden birini gerektiği gibi sürdüremeyebilmekte ve psikolojik açıdan zorlanmaktadır. Göndericilerin arasında meydana gelmekte olan rol çatışmaları bireylerden beklemekte olan davranışların toplumsal normlar tarafından şekilleniyor olmasından kaynaklanmaktadır. Aile içerisinde üstlenilen rol ve sorumlulukların yerine getirilmemesi durumunda aile içerisinde çatışmaları ortaya çıkabildiği görülmektedir. Aile içerisinde kalıplaşmış olan bu rollere kadının evin düzeninden ve temizliğinden sorumlu olması, erkeğin ekonomik işlerden sorumlu olması gibi durumlar örnek teşkil etmektedir. Bu ve benzeri çatışmaların aile içi iletişimi ve sosyal diyalogları olumsuz olarak etkilemekte olduğu görülmektedir.

Kültürel normlar ile atfedilen toplumsal cinsiyet ilk olarak ailede şekillenmeye başlamaktadır. Doğan Cüceloğlu'nun ifadesiyle; “Cinsiyet arasındaki farklılıklar sadece

biyolojik yapıyla alakalı değildir. Sosyal çevrede bireylerle kurulan sosyal ilişkiler anlamında cinsiyet farklılıklarına yol açmaktadır.” (Cüceloğlu, 2014, s.390).

Bireysel kimlikler genellikle 0-6 yaş arasında oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin bireyde yer edinmeye başlanması çeşitli unsurları içinde barındırmaktadır. Bu unsurlar; aile, aile, dil, kitle iletişim araçları, eğitim ve kültür olarak tespit edilmiştir (Kaplan, 2025, s.25). Toplumsal cinsiyet kavramına dair algılar ilk olarak ailede başlamaktadır. Ebeveynlerin çocuklarını sevmeye şekilleri dahi toplumsal cinsiyet beklentilerini yansıtan özellikler taşıyabilmektedir. Çocuğun ilk rol modeli ailesinde gördüğü ebeveyn ve kardeşlerinin davranışları karşımıza çıkmaktadır.

Çocuklara karşı kullanılan hitaplar (kız çocuklarına prenses, erkek çocuklarına paşam) benlik duygusunu etkilemektedir. Toplumda kabul gören kalıplanmış cinsiyet rolleri gelecek nesillere aktarılmaktadır. Toplum içinde atfedilen bu rolleri benimseyip yerine getiren birey kabul görürken, bu rollerin dışına çıkan (erkeklerin saç uzatması) birey toplumda ayıplanıp dışlanmaktadır. “Bu kalıplaşmış algıların gerçekte hiçbir ilişkisi olmayabilir, ancak insanlar kalıp yargılara ‘sanki gerçekmiş’ gibi inanırlar” (Cüceloğlu, 2014, s.391). Lakin cinsiyet rollerinin baskıcı bir tutumla dayatılması, bireyde rolleri benimsemekten ziyade ters bir tepki ve karşıt bir benlik oluşturmaya da neden olabilir.

Çocuk aile ortamından sonra en çok diyalog halinde olduğu okul ve arkadaş ortamı, oyuncakları, ilgi duyduğu kitap türleri, gazete ve dergiler, kitap, gazete ve dergiler süreç içerisinde çocuğun davranış ve tutumlarının şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Kültürün aktarılmasında en önemli yollardan biri dildir. Dil, iletişim işlevinin yanı sıra toplumsal yapıyı ve gerçeklikleri de yansıtan bir özelliğe sahiptir (Kaplan, 2025, s.26).

Toplumsal cinsiyetin kitle iletişim araçları üzerinden aktarılmakta olduğu günümüzde bu yaygınlaştırma araçlarından en sık kullanılanı olarak karşımıza televizyon çıkmaktadır. Özellikle çocukların televizyon karşısında geçirdiği sürelerin uzaması ve televizyona erişimin her geçen gün kolaylaşması televizyonun etki ve tehlikesini daha da arttırmaktadır.

Anlaşılabileceği üzere eğitim, meslek, siyaset ve sosyal yaşam gibi alanlarda kadınların eşitsizliğe uğramasına neden olan toplumsal cinsiyete dayalı roller ve normlar bulunmaktadır. Yine de küreselleşme ve değişen uluslararası koşullar, cinsiyet rollerinin

yeniden şekillenmesine ve daha eşitlikçi çerçevelerin ortaya çıkmasına izin vermiştir. Eğitim düzeyindeki artış, kadınların statülerinde ve ekonomik koşullarında iyileşmelere katkıda bulunurken, toplumsal cinsiyete göre mesleklerin sınıflandırılması ve işgücü piyasasındaki ayrışmanın devam ettiği gözlenmektedir. Böylece toplumsal cinsiyet, bireylere yüklenen roller, sorumluluklar ve hakim toplumsal değerler aracılığıyla hem eşitsizlikleri hem de dönüşüm dinamiklerini şekillendirmektedir (Atabey & Hasta, 2018. s.498).

1.1.2. Siyasal Temsil

16. yüzyılda modern devlet anlayışının ortaya çıkışıyla birlikte merkezi krallıkların güç kazanması toplumda sınırlı bir çerçevede kalsa da iktidarın meşruiyeti hakkında tartışmalar yavaş yavaş gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. İktidarın sadece hanedana bağlı olmadığını; halkın temsili ve egemenlik gibi kavramlar üzerinde durulmaya başlandı. 17. yüzyıl İngiliz Devrimi ile dönemin aristokratları John Locke (toplum sözleşmesi) ve Montesquieu (kuvvetler ayrılığı) iktidarın yetkilerinin kısıtlanmasının, halkı temsil edecek olan parlamento ile sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Kavramlar ve düşüncenin yeni gün yüzüne çıkıyor olmasından dolayı siyasi temsil hakkı mülk sahibi, soylu ve erkeklere tanınmıştı.

Bu durum 18. yüzyılda yaşanan Amerikan ve Fransız Devrimleri sonrasında da sınırlı temsiliyetin izlerini taşımaya devam etmiştir. Emmanuel-Joseph Sieyès, ‘Üçüncü Sınıf Nedir?’ adlı eseri ile halkın (üretimi gerçekleştiren, vergiyi ödeyen) sadece sınırlı çerçevede belirlenmiş kişiler tarafından temsil edilmesinin doğru olmadığını ve gerçek modern temsili demokrasinin ulus egemenliği ilkesinin şekillenmesi noktasında önemli bir rol oynamıştır (Özkan, 2020, s.905). Değişen dünya demokrasinin 19. yüzyıla gelindiğinde John Stuart Mill tarafından demokrasinin toplumsal dayanağının genişletilmesinin gerektiğini fikri ileri sürülmüştür. Bu genişlemenin, zorunlu ortaöğretim aracılığıyla daha bilinçli bir seçmen kitlesi yaratılmasına dayanması gerektiğini belirtilmektedir (Mill, 2017, s.232). 20. yüzyıl Rus Devrimi ve II. Dünya Savaşı sonrasındaki büyük siyasal uyanışın ardından gelişen kadın hareketleri, yaygın bağımsızlık hareketlerinin bir ürünü olarak kendini göstermiştir. Yaşanan sanayileşme düzeni ve kırlardan kentlere yaşanan göç ile beraber kentleşme sürecinin hızlanması ve

modernleşme ile birlikte bireylerin siyasi süreçlere katılım isteği ile şekil almaya başlamıştır.

Temsil kavramı, toplumsal dönüşümler nedeniyle daha geniş bir anlam kazanmıştır. Siyasal temsil, halkın seçtiği temsilciler ile devletin karar alma ve politikaları belirleme süreçlerine dahil olmasını sağlayan bir faaliyettir (Dovi, 2007, s.14). Nancy Schwartz’a göre; siyasal temsil sayesinde halk devlet yönetiminde kendine bir yer bulmaktadır (Schwartz, 1988, s.1). Vatandaşlık vazifesi olarak görülen, tek başına yapılabilen en belirgin niteliği oy vermek olan bireysel siyasal katılım, “seçme” hakkı ile özdeşleştirilmektedir. Oyun gizli kullanılması, bireysel katılımı desteklemektedir.

Siyasal sistem dahilinde, bireylerin siyasal sistem karşısındaki davranışlarını, tutumlarını ve durumlarını kapsayan bir görüş olmakla birlikte, siyasal katılım, vatandaşların merkezi ve yerel yönetim personelinin veya kararlarını etkileyebilmek amacıyla ya doğrudan kendilerince ya da başkaları aracılığıyla kurgulanmış; yasal çerçevelere uygun olabileceği gibi hukuka aykırı da olabilen, sonuçları bakımından başarılı ya da başarısız olabilecek eylemlere başvurmaları sürecidir. (Özbudun, 1975, s.4). Kurumsal düzenlemeler (kota, aday belirleme kriterleri vb.) ve sayısal temsiliyetin artırılması, kadınların siyasal temsildeki bu dezavantajını gidermek için gereklidir. Bu durum, karar süreçlerine temsilde geri kalan grupların katılımını zorunlu kılmıştır.

Vatandaşın kendi ideolojisine uygun olarak; çıkarlarına ve taleplerine göre, hükümete karşı kendi görüşlerini dile getirmesi için seçtiği temsilcisi ile arasında oluşturmuş olduğu ilişki bir nevi sözleşme vazifesi görmektedir. Siyasal temsilci, temsil ettiği kitleye karşı ödev ve sorumluluklara sahiptir. Vatandaş temsilcisinin yaptığı çalışmalarda şeffaf ve tüm vatandaşlara karşı sorumluluğu olduğunun bilincinde olmasını ve onlara karşı güven vermesini istemektedir. Temsilci seçildikten sonra sadece kendini seçenlerin değil, tüm vatandaşlarında temsilcisi olmanın yanında çalışmalarında toplumun tamamının düşüncelerini de gözetmelidir. Temsilcinin, karşıt görüşleri gözetmemesi durumunda toplum içerisinde tartışma ve huzursuzluk ortaya çıkabilmektedir. Halk her zaman ortak paydada buluşturacak bir temsilciden yana olmuştur. Temsilciler tek tip özelliklere sahip olmamalıdır, toplumdaki farklılıkları yansıtacak biçimde çok yönlü olmalıdır (Bilgin, 2019, s.26).

Temsilci ve temsil edilen arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğini Hanna Fenichel Pitkin “*The Concept of Representation*” (Temsil Kavramı) isimli eserinde biçimsel, betimleyici, sembolik ve asli boyutları olmak üzere dört başlık altında incelemiştir.

Biçimsel boyutu, temsil edilenin temsilciyle arasındaki bağı kurarak temsili görünürlük kazanmış bir olguya dönüştürür. Temsil edilenin siyasal karar ve politikalar içinde yer edinmesine olanak sağlayan mekanizmalar üzerinden çözümlenir. Bu doğrultuda biçimsel boyutu “*yetkilendirme* ve *hesap verilebilirlik*” olmak üzere iki ayrı analitik çerçeve kapsamında ele alınmaktadır. Pitkin yetkilendirme ölçütünü; temsil edilenin seçtiği temsilciye hareket etme imkanı sağlamasıyla temsilcinin icraatlarından dolayı sorumlu olması şeklinde tanımlamaktadır (Pitkin, 2014, s.48). Temsilci yetkilendirme görüşünü seçim ya da atama yoluyla kazandığını ileri sürmektedir. Hesap verilebilirlik kavramı ile temsil edilen temsilcisine sunduğu yetkiyi seçimler yoluyla denetleme gücünü kazanmaktadır. Pitkin bu durumu, seçimler yoluyla temsil edilenlerin menfaatlerini gözeterek hareket etmesi olarak tanımlamaktadır (Pitkin, 2014, s.57).

Betimleyici boyutu, temsilci ile temsil edilen arasında demografik ve deneyimsel olarak benzerliklere dayanmaktadır. Bu model, temsilcilerin ortak çıkar ve ihtiyaçlara duyarlı olduğunu bunu yaparken de etnik köken, cinsiyet, meslek, yaş veya coğrafi konum gibi kıssaları temel alınmaktadır (Pitkin, 2014, s.59). Bu noktada temsil edilenlerin özelliklerinin, temsilciler tarafından ne ölçüde yansıtıldığı ile bağdaştırılmaktadır.

Sembolik boyutu, temsilcinin sorumlu olduğu temsil edilenin önem verdiği sembollere değer vermesi olarak tanımlanmaktadır. Temsilcinin bu tutumu, temsilciye yönelik güven, aidiyet ya da bağlılığının güçlenmesine ve bu sayede siyasal temsilin psikolojik ve kültürel yönlerini ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Pitkin sembolik temsili “duyguları ve tutumları etkileme gücü” çerçevesinde değerlendirmektedir (Pitkin, 2014, s.97). Bu noktada bayrak, yıldız, arma ya da marş gibi sembolik varlıkların da ulusu temsil edebilme kapasitesi gündeme gelmektedir (Pitkin, 2014, s.99). Anlaşılabileceği üzere sembolik temsil sadece temsilcilerin politikalarıyla değil ulusun sembolik olarak önem verdiği değerler ile de gerçekleşebilmektedir.

Asli boyutu, Pitkin'in ifadesiyle; temsilin asli boyutu "temsil edilenlerin çıkarlarına cevap verecek şekilde hareket etmesidir" (Pitkin, 2014, s.209). Temsil edilen ile temsil edici arasında "bağımsız" bir ilişki olmalıdır. Temsilci bağımsız olarak politika üretebilmelidir yani temsilcinin sadece demografik benzerlikleri ile sınırlı kalmayıp; kendi bilgi, uzmanlık ve yargı yetilerini kullanarak ulusun genel çıkarlarına hizmet etmesi üzerine kuruludur (Özkan, 2020, s.910). Bu doğrultuda siyasal temsilin; sadece bir kişinin eylemiyle sınırlı olmayıp, sistemin genel düzeni ve işleyişi çerçevesinde birçok kişinin eşzamanlı faaliyetlerini kapsadığını söylemek mümkündür.

Pitkin'in literatüre en büyük katkısının boyutlar arasında yaşanan bu gerilimin görünür kılınması noktasında gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Bu durumu temsilcinin kim olduğu veya nasıl seçileceği bağlamından çıkartarak temsil edilen kesimin çıkarlarının siyasal hayata aktarımı ile ilgili dinamik bir yapı olarak tanımlamaktadır.

Pitkin'in temsil anlayışı, temsilcinin sadece fiziksel veya sembolik olarak "orada bulunmasının" ötesinde, sergilediği davranışlar ve sunduğu politik içerik açısından da değerlendirilmesi gerektiğini öne sürer. Özsel temsil boyutu ise demokratik sistemlerde temsilin niteliğini belirleyen merkezi öge olarak görülür; çünkü bu yaklaşım, temsilde görünür olmanın tek başına yeterli olmadığını, asıl olanın siyasal karar alma süreçlerinde gerçek bir etki ve iradenin ortaya konması olduğunu savunur.

Bu bağlamda Pitkin'in yaklaşımı, modern siyasal rejimlerin temel bir sorun alanını da görünür kılmaktadır. Toplumların siyasal sisteme entegrasyonunu, temsil mekanizmaları ile imkan tanırken, buna paralel olarak temsilin niteliğine ilişkin süregelen bir tartışma alanı oluşturmaktadır. Temsil, sabit bir durum olmayıp, sürekli yeniden oluşan ve sürekli olarak denetim ile değerlendirilmeye açık dinamik bir siyasal ilişki niteliğindedir.

Sonuç itibari ile Pitkin'in temsil kuramına dair görüşlerinin kurumsal bir yapı ile sınırlı kalmadığı ve siyasal değerler çerçevesinde değerlendirmeye açık bir alanı ortaya çıkarttığı görülmektedir. Temsilin boyutlarının dan olan biçimsellik boyutu ile meşrutiyet, betimsellik ile görünürlük, sembolik boyut ile algı ve asli boyut ile siyasal etkinlik kavramları ifade edilmektedir. Bu boyutlar arasında dengenin sürekli olarak sağlanması ise her zaman mümkün olamamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Pitkin'in

yaklaşımının, temsil kavramını birden çok katmana sahip ve değişken olmakla beraber tartışmaya açık bir siyasal olgu olarak tanımladığı görülmektedir.

1.1.3. Siyasal Alanda Kadın Temsilinin Önemi

Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar tarih boyunca gelenek ve görenek gibi faktörlerden etkilenmiş ve ne yazık ki hala karar alma mekanizmaların da yeterince temsil edilememektedir. Bir ülkede tam anlamıyla demokrasiden söz edebilmesi için vatandaşların hepsinin karar alma süreçlerinde yer almaları gerekmektedir. Bu durum aslında bir sayısal veriden çok demokrasinin meşruiyeti açısından önem arz etmektedir. Siyasal katılım ve siyasal temsil demokrasinin çekirdek ilkeleri olarak benimsenerek birbirini tamamlayan mekanizmalar olarak değerlendirilmektedir. Ali Öztekin’in ifadesiyle demokrasi; “halkın kendisini yönetecekleri (temsilcilerini) seçtikten sonra da gerek kendi gerekse toplumsal sorunlarda doğrudan ya da dolaylı olarak örgütleri aracılığıyla yönetenlerin kararlarına katılarak, onları etkileyerek, yönetimi sürekli denetleyebilmesiyle olur” şeklinde tanımlamıştır (Öztekin, 2018, s.82). Bu siyasi faaliyetler, vatandaşın kendi tercihleri doğrultusunda oy kullanma gibi temel kararların dan siyasete doğrudan müdahil olmalarına ve temsil süreçlerinde yer almalarına kadar geniş bir etkileşim alanını kapsamaktadır (Şahin & Soyocak & Boduroğlu, 2024, s.404).

Demokratik toplumların öncelikli hedeflerinden biri olan toplumsal eşitlik, her ülkede aynı zamanda ve aynı şekilde uygulanmamaktadır. Toplumların kültürel özelliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Her ne kadar toplumlarda politik olarak demokrasi iyileştirilmeye çalışılsa da kadınların siyasal katılımı ve temsili beklenen seviyeye ulaşamamaktadır. Atılan politik adımların sonucunda çeşitli toplumsal zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu zorunluluklar; toplumsal cinsiyet normları, parti içi işleyiş, ekonomik yetersizlikler, eğitim eksiklikleri ve sınırlamaları olarak tanımlanmaktadır (Şahin & Soyocak & Boduroğlu, 2024, s.404). Kadınların siyasal yaşamda karşılaştıkları temsil sorunları aşılmalıdır ve karşılanan engeller anlaşılmalıdır. Bu durum demokratik toplumlar için elzem bir konudur. Kadınların siyasi alanda temsilinin artırılması farklı görüşlerin politika süreçlerine dâhil edilmesini sağlayarak kapsayıcılığını geliştirirken toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır.

İkinci dalga kadın hareketinin ortaya çıkış nedeni 1960'lı yıllarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürüyor olmasından kaynaklanmıştır. İkinci dalganın devamında gelen kadınlar, insan haklarından eşit bir şekilde toplumsal cinsiyet temelli bir yaklaşımla faydalanmaları gerektiğinin farkındalığını beraberinde getirmiştir (Sumbas, 2015, s.578). Kadın hakları ve siyasal yaşama katılımın artırılması için önemli adımlar İkinci Dünya Savaşı sonrasında atılmıştır.

Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi başta olmak üzere 1948 yılında kabul edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” ile kadın-erkek ayırt etmeksizin eşit haklara sahip oldukları belirtilse de ne yazık ki ataerkil yapının yaygın olmasından dolayı kadınlar hakların dan yeterince faydalanamamıştır.

Kadınların siyasete katılımın ve karar alma mekanizmalarında görünürlüğünün artırılması adaletin ve eşitliğin sağlanmasının ötesinde bir durumdur. Bu durum sayesinde toplumlarda sadece erkeklerin değil kadınların da hak ve çıkarlarının korunması güvence altına alınmış olacaktır. Günümüzde çoğu devlet kadın-erkek eşitliğini temel ilke olarak benimsemiş ve bu eşitliği koruyabilmek için hukuksal mekanizmalar (kota uygulaması, parti içi eşitlik vb.) oluşturmuşlardır. Uluslararası alanda benimsenen kadının temsiliyeti konusu, ekonomik büyümeyi teşvik etmekle birlikte, şeffaf, hesap verebilir bir sistemin varlığını olumlu yönde oluşturacak etki yaratmaktadır (Öztürk, 2023, s.199). Kadınların siyasal mekanizmalarda eşit biçimde yer almaları ekonomik ya da yönetsel fayda sağladığı için değil insani yurttaşlık haklarından kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır.

Siyasi arena ne yazık ki erilliğin fazla olduğuna inanılan bir zemin üzerine inşa edilmektedir. Bundandır ki kadınların temsili her ne kadar resmi dayanaklara bağlansa da fiilen eşit şekilde temsil edilemediği için çeşitli yöntemlere ve uygulamalara gerek duyulmaktadır. Kadınların temsiliyi artıracak uygulamaları; Kadınların Nicel Temsili ve Nitel Temsili olarak iki başlıkta değerlendirmek mümkündür. Nicel temsil içerisinde yer alan uygulamalardan biri olan kota uygulaması, siyasal arenada pozitif ayrımcılık aracı olarak her iki cinsin taban temsil oranını öngören bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Çağlar, 2011, s.73). Kota uygulamaları ile kadınların siyasal temsildeki sayıları garanti altına almaya çalışılmaktadır. Kota uygulamalarını iki şekilde ele almak mümkündür. İlki devlet tarafından zorunlu kılınan yasal kota, ikincisi ise siyasi partilerin kendi politik tercihleri sonucunda gönüllü olarak kota uygulamalarını yürürlüğe koyması olarak

tanımlanmaktadır. Yapılan çalışmaların sonucunda kota uygulamasının, siyasal temsilde kadın sayısını artırdığı gözlemlenmiştir. Bu artış sadece sayısal bir veri olarak kalmamakla birlikte politika üretim aşamalarında kadınların düşüncelerini desteklenmesi ile bir bütünlük sağlanmalıdır. Kota uygulaması ile, parlamentoda kadınlara yönelik uygulanan şiddet, ücret eşitsizliği, eğitim de eşitsizlik gibi kadınların ötekileştirildiği alanlardaki sorunları dile getirilerek, çözümler üretmeye odaklı kadın haklarını savunan mekanizma oluşturulmaktadır.

Parti içerisindeki kadın sayısının yüksek tutulması, diğer partilere kadın sayısının artırılması noktasında ilham verebilmektedir. Bu sayede kadın sayısını artırıcı yönde bir teşvik sağlanmış olacaktır. Cinsiyet temelli eşit temsil sadece adaletin tesisi açısından değil; demokratik işleyişin güçlendirilmesine ve toplumsal refahın artırılmasına da yardımcı olmaktadır (Çorbacı, 2025, s.36). Kadınların siyasal temsildeki aktif görürlüğünün sağladığı rol modellik sayesinde; kadınların her alanda sayılarının artışının sağlanmasıyla birlikte geleneksel kalıpların yıkılmasına da yardımcı olmaktadır. Örneğin, Tansu Çiller'in başbakanlığı dönemindeki popülerliği nedeniyle diğer partilerde yer alan kadın aday sayısının artışı hızlanmıştır (Sumbas, 2015, s.114).

1.2. Kadınların Kamusal Alana Katılımı: Tarihsel Gelişim

Kamusallık kavramı, toplumsal aidiyet ile devlete ait olma arasında eş zamanlı olarak bir arada taşımakla birlikte; bu durum devlet eliyle düzenlenen mekanlara yansımaktadır (Vanlıoğlu Yazıcı, 2020, s.1661). Bu bağlamda kamusal alan doğasında bir ikilik barındırmaktadır. Kamu kavramı toplumun tamamını kapsadığı öne sürülse de kamusal alan, pratikte bazı toplumsal kesimlerin ve azınlık gruplarının erişim ve katılımını dolaylı biçimde kısıtlayabilmektedir. Dolayısıyla ataerkil yapılar tarafınca biçimlendirilen toplumsal mekanlar da kadınların dışlanması ön görülebilen bir durumdur.

Kadınların kamusal alana katılımı, tarihsel olarak Aydınlanma Dönemi'ndeki orta sınıf yaşam düşüncelerine dayalı hak taleplerinden başlayarak özel alan (ev/aile) ile kamusal alan (siyaset, ekonomi, hukuk, eğitim) arasındaki ayrım perspektifinde şekillenmiştir. Modern siyasal düşünce kamusal alanı uzunca bir dönem erkek egemen bir alan olarak ele alırken, kadını özel alan içerisinde ailesinin iç huzurundan sorumlu olacak şekilde değerlendirmektedir.

Gelişen dünya düzeninde bu norm kabul edilmemiş, böylece feminist kuram¹ ekonomik, toplumsal ve siyasal sonuçlara dayalı bir şekilde tartışmaya açılmış bunun sonucunda yeniden şekillendirilmiştir. Kadınların kamusal alana katılımı, sadece düşünceye dayalı hakları değil aynı zamanda kadınların siyasal haklarına, temsillerine, eşit eğitimlerine, ekonomik özgürlüklerine kadar pek çok alanda eşitliği sağlamak için mücadelede bulunulan bir süreçtir. Bu süreç sadece politikalar ile düzenlenmekle kalmayıp toplumsal normlardaki dönüşümlerle paralel şekilde gelişmiştir.

Feodal yapıdan kapital yapıya geçiş sürecinde burjuvaların hak arayışının yanında kadınların kamusal alanda hak arayışlarının artmasındaki kırılma noktası olmuştur (Özüdoğru, 2018, s.306). Fransız Devrimi ile akıl ve bilimin yükselen öneminin bu dönemle birlikte gün yüzüne çıkmasıyla ilk feminist eserler ve düşünceler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu düşüncelerin sadece erkek egemen algısının dışında olması gerektiğine, kadın-erkek ayırt etmeden birey odaklı bir çerçevede olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Feminizm, ilk adımda kadınların; erkeklerin bulunduğu her alanda bulunacağını savunmuş ve buna paralel olarak da erkeklerle eşit politik ve toplumsal haklara (miras, imza hakkı, boşanma) sahip olabilmeleri için çaba gösterilmiştir (Şerbetçi, 2013, s.19).

Birinci dalga feminizm kuramcıları, dönemin toplumsal yapısını kökten sorgulamak yerine, ataerkil yapı içerisinde kadınların karşılaştığı haksızlıklara odaklanmış ve çözümler üretmek için mücadele etmişlerdir. Bu hareketin temel amacı beyaz, orta ve üst sınıf kadınların dışlandıkları kamusal alana eşit biçimde katılmalarını sağlamak olarak karşımıza çıkmaktadır (Yildiz, 2022, s.17).

Kadınlar, Fransız Devrimiyle eğitim ve iş yaşamına katılımını savunmuş; bunun için kadın kulüpleri ve topluluklar kurup dergiler çıkararak maçırlarını toplumda görünür kılmak için adım atmışlardır (İlter, 2014, s.7). 1795'te beş kadının bir araya gelip topluluk kurması yasaklanmış bu durumun tersine bir adım atılacak olursa sonucunun tutuklama olacağı şeklinde bir yasa hayata geçirilmiştir, bu durumun başlıca nedeni kadınların politik eylemlerde rol almalarının tehlike arz etmesi olmuştur (Atalay, 2016, s.38). Bu

¹ Feminizm, tarih boyunca kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkiyi aile, eğitim, iş dünyası, politik hayat ve kültüre kadar geniş bir yelpazede sorgulayan ve kadın-erkek arasındaki iktidar ilişkisini değiştirmeyi hedefleyen siyasi bir harekettir (Yildiz, 2022, s.14).

gelişmeler sonucunda birinci dalga feminizm kuramcılarının vermiş oldukları mücadele ile kadınlar I. Dünya Savaşı'ndan sonra oy kullanma haklarını elde etmeye başlamışlardır.

1960'lı yıllarda ABD ve Avrupa ülkelerinde ikinci dalga feminizm önemli ölçüde gelişme göstermeye başladığı görülmektedir. İkinci dalga feminizm ile birinci dalga feminizmin dönemsel farklılıkları mevcuttu. Bu farklılıklar; birinci dalga feminizmde kadınların özgürlüklerini, erkeklerle karşılaştırılarak ele alınırken, ikinci dalga feminizm de kadınların kendi kimlikleri ve deneyimleri üzerinden ele almıştırlar (Yildiz, 2022, ss.19-20). İkinci dalga feminist kuramcılar cinsiyetler arası eşitliğin sağlanmasını istemelerinden ziyade, eşitsizliğin olduğu tüm yapıların ortadan kaldırılmasını talep etmişlerdir.

Birinci dalga feminizmde kazanılan yasal hakların, erkeklere dayalı kalmasının bir çözüm yaratmadığını fark eden kadınlar, ikinci feminizmin kapsayıcılığını özel alan ve bu alandaki toplumsal eşitsizlikler çerçevesi dahilinde geliştirdi. Kadınlar, erkek egemen tahakkümünün kendi bedenleri üzerinde kurulmasına karşı çıkmaktaydılar. İkinci Dünya Savaşı sonrası artan doğum oranlarıyla birlikte, doğum kontrol yöntemlerinin erişilebilirliğinin sağlanmasını ve kürtaj hakkının yasallaşması üzerine odaklanmıştı (Kolay, 2015, ss. 7-9). İkinci dalga feminizm ile “eşit yurttaşlığa yönelik taleplerin yanına, toplum içerisinde kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerine, beden politikalarına, kadınlara uygulanan şiddet ve tacize, ev içi alanın sınırlarındaki kadın emeğinin görünmez oluşuna dair talepler” (Yildiz, 2022, s. 20) dahil edilmiştir.

1980'lere gelindiğinde değişen yaşam ortamı ikinci dalga feminizme karşı eleştirilerin başlamasına zemin oluşturmuştur. Bu eleştirilerle birlikte 1990'larda üçüncü dalga feminizm akımı gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Daha derin konuları ele alan üçüncü dalga, kadınların yaşadığı baskıların farklı olduğunu vurgulanmakta ve bu baskı farklılıklarının şekillendirilmesinin gerekli olduğunu belirtmektedir (Kolay, 2015, ss.9-10). İkinci dalga feminizminde eşitsizlik ve tahakkümün kadınların ortak deneyimi olduğu vurgulanırken; üçüncü dalga feminizmde kadın deneyimlerinin çeşitliliğine vurgu yapılmaktadır (Taş, 2016, s.172). Üçüncü dalga feministler, bireyciliği ele alırken aynı zamanda tek bir kadın tanımı olarak ele alınmaması gerektiğini; kadınların deneyimlerindeki farklılıkların yaşadıkları coğrafyadan ve toplumsal yapının belirleyici

olduğunu, karşılaştıkları problemlerin bu yüzden farklılık gösterdiğini belirtmektedirler (Özüdoğru, 2018, ss. 309-310 & Yükselbaba, 2017, ss.73-75).

20. yüzyılda feminist hareket, varlığını sokaklarda kabul ettirmişken, 2000’li yıllarda teknolojinin yaygınlaşması ve dijital dünyanın ön plana çıkmasıyla birlikte dördüncü feminist akım gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bu akım dijital alanın aktif kullanılmasıyla beraber sosyal medya platformlarında, kadınların maruz kaldıkları baskı, şiddet ve toplumsal tacizi yine bu platformlar üzerinden paylaşarak toplumsal tepkilerin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Yıldız, 2022, s.22). Dördüncü dalga feminizm böylece yeni bir kimlik kazanmış ve günümüzde halen gelişimine devam etmektedir.

Türkiye’de feminist hareketin gelişimi, Avrupa feminist hareketlerinden farklı bir tarihsel gelişim sürecine sahipken; Ortadoğu ülkeleri içerisinde kendine özgü ayırt edici bir yere sahiptir (Vanlıoğlu Yazıcı, 2020, s.1664). Türkiye’de feminist hareketin gelişimi, ülkenin kendine has toplumsal ve siyasal koşulları kapsamında şekillenmiştir. Kadın hareketlerinin ilk izleri Osmanlı dönemine uzanan erken izlere rağmen, hareketin asıl adımları 20. yy başlarında Cumhuriyetin kuruluşu ve kadın örgütlenmelerine dayandığı bilinmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında çalışmalar, ağırlıklı olarak kırsal kesimdeki kadınların durumlarına yoğunlaşırken, 1960 sonrasında aile planlaması, doğurganlık ve eğitim gibi konular feminist ve toplumsal tartışmalar içinde daha belirgin bir yer edinmiştir (Vanlıoğlu Yazıcı, 2020, s.1664). Bu dönemde modernleşmenin önemli unsurlarından biri olarak eğitim ele alınmış ve eğitim hakkı öncelikli bir mele haline gelmiştir.

1980 askeri darbesi sonrasında değişen siyasi konjonktür ile feminist düşünce yeniden bir ivme kazanmıştır. Bu dönemde kadınların çalışma hayatına dahil olması İkinci Dalga feminist hareketin gelişimine katkı sağlamakla birlikte, aile içi şiddet ve kadın cinselliği gibi geçmişte göz ardı edilen konular gündeme taşınmış ve bu konu üniversitelerde başlayarak sokaklara uzanan geniş bir alana yayılmıştır. Türkiye feminist hareket tarihinde ilk kez feminist bir önceliklerle biçimlendiği bir evredir. 1980’lerde üniversitelerden sokaklara taşınan hareket 1990’lara gelindiğinde akademiden edindiği güç ile farklı coğrafi alanlara yayılım göstermiştir (Vanlıoğlu Yazıcı, 2020, s.1665).

2000’li yılların devamında feminist hareket, daha heterojen bir niteliğe bürünmüştür. Bu heterojen yapı sadece kimlik çeşitliliğini değil, sınıf ve siyasal yönelim

farklılıklarını daha belirgin hale getirmiştir. Bu farklılıklar dijital alanda yeni bir boyut kazandığı dönem olarak öne çıkmaktadır.

1.3. Kadınların Siyasete Katılımını Etkileyen Faktörler

Kadınların siyasal katılımı, tek bir etkene indirgenemeyecek kadar karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur. Bu katılımı belirleyen başlıca faktörler arasında eğitim, gelir, meslek ve yaş gibi sosyo-ekonomik göstergeler ile toplumsal cinsiyet algıları, geleneksel roller ve aile içi sorumluluklar gibi kültürel unsurlar yer almaktadır. Bireysel düzeyde ise siyasal ilgi, özgüven, motivasyon ve siyaset yapma deneyimi gibi psikolojik etkenler, katılımın hem niceliğini hem de niteliğini şekillendirmektedir.

1.3.1. Sosyo-Ekonomik Faktörler

Toplumsal düzeyde ortaya çıkan siyasal düşünceler, siyasi kurumlar ve siyasal yapılar, demografik, ekonomik ve sosyal gelişmelerden bağımsız olarak ele alınamamaktadır. Bu gelişmelerin ortaya çıkardığı sosyoekonomik yapı, siyasal düşünce ve kurumların oluşumunu, işleyişini ve zaman içerisindeki dönüşümünü doğrudan etkilemektedir. Toplamların yapısının gelişmişlik düzeylerine bağılı olarak siyasal katılımda gözlemlenen farklılıklar mevcuttur. Geleneksel toplumlarda siyasal katılım ya çok sınırlı sayıdadır ya da katılım mevcut değilken, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bireylerin siyasal yaşama katılımını sağlama yönünde teşvik edici adımlar atılmaktadır. Samuel Huntington ve Jorge Dominguez'e göre; bir toplumunun siyasal yaşama katılım oranı o ülkenin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine bağılı olarak farklılık göstermektedir (Huntington ve Dominguez, 1975, ss.43-44). Bireyin sosyal çevre ile kurduğu bağı ve sosyalleşme süreciyle birlikte oluşturduğu bağlar ile oluşturduğu aidiyet hissi, sosyoekonomik konumunu etkilediğı gibi; gelir düzeyi, meslek, eğitim, yaş, cinsiyet ve yerleşim yeri gibi sosyoekonomik değişkenler siyasi katılımı etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca bu faktörler ayrı ayrı değerlendirilemeyecek ölçüde birbirlerini etkiledikleri için çoğunlukla karşılıklı bir etkileşim içerisinde olmaktadır. Sonuç olarak, sosyoekonomik unsurların bütünü bireyin siyasi katılımında belirleyici bir yere sahip olmaktadır.

1.3.1.1. Cinsiyet

Bireyin doğuştan sahip olduğu cinsiyet ile cinsiyete bağılı olarak atfedilen sorumluluklar ve değerler çoğunlukla farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar siyasal

yaşamdaki alanda kadın-erkek aktiflik derecelerini de bağlantılı olarak etkilemiş ve günümüze kadar yürütülen çalışmalarda kadınların siyasal yaşama katılımının erkeklerle kıyasla daha düşük ve sınırlı düzeyde kaldığının göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Tekeli, 1982, s.128).

Siyasal yaşama ve katılıma ilişkin cinsiyet temelli farklılıkların büyük ölçüde toplumsal cinsiyet yapısından kaynaklandığı kabul edilmektedir (Atabey & Hasta, 2018, s.496). Kadınların toplumda kabul gören çocuk yetiştirme, ev içi sorumlulukların üstlenilmesi, akrabalık bağlarının dengede tutulması; erkeklerde ise ailenin geçiminin sağlanabilmesi için gerekli olan ekonomik gücün sağlanması, ev dışı işlerin görülmesi gibi şekillendirilen rol dağılımları mevcuttur. Bu nedenle cinsiyet temelli rol ayrımlarına ve toplumsal beklentilere bağlı olarak, birçok toplumda siyasetin ev dışı olduğu kabul edildiği için erkek işi olduğu algısının yerleştirilmesi kadınların siyasal katılımı erkeklerle göre daha pasif konumda değerlendirilmesine sebebiyet vermektedir (Özdemir, 2019, s.259).

Kadın ve erkeğin siyasal yaşama katılımı sadece rollerde farklılık göstermez bunun yanında siyasi düşüncedeki ideolojik yatkınlıkları ve oy verme davranışlarında da farklılıklar mevcuttur. Kadınların, erkeklerle kıyasla muhafazakâr sağ eğilimli partileri ve otoriter sistemleri daha fazla destekledikleri; bu tercihlerinde ise dinsel değerlerin belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir (Kışlalı, 1991 ss.122 – 123 & Tekin, 2009, s.23).

Cinsiyet ve siyasal katılım arasındaki ilişkiye dair üç temel üç temel hipotez ortaya çıkmaktadır:

1- Bireylerin siyasal katılım düzeyleri, cinsiyet rollerinden kaynaklanan toplumsal ya da sosyo-ekonomik statü üzerindeki etkisiyle şekillenmektedir.

2- Kadınların, erkeklerle kıyasla kitle iletişim araçlarına erişimi, örgütsel faaliyetlere katılma imkânlarının kısıtlı olması ve siyasal örgütlenmelerden uzak olmasından kaynaklanan siyasi ilgisizlik, siyasal katılımı azaltmaktadır.

3- Kadınların ev dışı faaliyetlerdeki aktifliği erkeklerle nazaran daha zor olmaktadır. Bu durumun başlıca nedeni siyasal yaşamın daha yoğun bir tempoda ve daha fazla enerji gerektiren faaliyetlerin zorluğu nedeniyle, kadınların daha çekingen davranışlar göstermesine yol açmaktadır. (Kalaycıoğlu, 1983, ss.19-20).

Çağımızda kadınların siyasal ilgisini arttırma noktasındaki en önemli faktörlerden birinin de eğitim düzeylerinin artmasıyla beraber çalışma alanlarının genişlemesiyle farklı rolleri üstlenmeleri ve siyasal yaşama olan katılımlarının olumlu yönde artması olduğu görülmektedir.

1.3.1.2. Eğitim

Bireyin toplumsallaşma süreci ilk aşamada ailede gerçekleşse de bu sürecin devamında en etkili faktör olarak eğitim öne çıkmaktadır. Eğitim sayesinde daha özgür karar verebilen birey ilk olarak, siyasal kültürün duygusal ve bilişsel içeriğini bireye aktararak inanç ve tutumlarını pekiştirirken, ikinci olarak ise eğitim düzeyinin yükselmesi ile bireylerin siyasal olay ve konuları tüm yönleriyle kavrayabilmelerini, denetleyebilmelerini ve siyasal yaşamda daha etkin oldukları yönünde bir bilinç geliştirmelerine olanak sağlamaktadır (Turan, 1986, s.49).

Eğitimli bireyler; siyasal mekanizmaların birey üzerindeki etkilerinin farkındadırlar, seçim süreçlerini ve kampanyalarını yakından takip eder ve siyasal konulara karşı çeşitli bilgilere sahiptirler. Bu bilgiler sayesinde siyasal mekanizmaları kolay etkileyebileceklerini düşünmekte ve daha fazla kişiyle iletişime geçmeleri kolaylaşmaktadır (Çadır, 2011, s.17). Bu koşullar altında bireyin siyasal gelişmeleri çok yönlü biçimde değerlendirmesi ve buna bağlı olarak siyasal davranışını değiştirmesi mümkün hâle gelmektedir.

Siyasal katılımı olumlu yönde etkileyen eğitimin etkilerini altı grupta değerlendirmek mümkündür.

- 1- Eğitim alan bireyler, eğitim almayan bireylere nazaran siyasal hayata dahil olmayı yalnızca bir hak olarak değil aynı zamanda topluma karşı bir sorumluluk olarak üstlenmektedir.
- 2- Eğitim sayesinde birey hem çevresindeki toplumsal kurum ve yapılara karşı daha mantıklı bir yaklaşım sergilerken aynı zamanda inançlarına ve hedeflerine ulaşma konusunda beceri kazanmaktadır.
- 3- Bireyin eğitim düzeyinin yüksek olması, bulanacağı konumu ve gelir seviyesini olumlu yönde etkilediğinden dolayı daha güçlü konum bilinciyle siyasal yaşama daha aktif biçimde katılmaktadır.

- 4- Eğitimin öne çıkan en önemli işlevi, bireyin soyut ve somut kavramlar çevresindeki düşünce ve pratiklik seviyesini artırma yetisini kazandırmasıdır. Bürokrasiyle kurulacak olan iletişimde, birey kendini daha kolay ifade ederken aynı zamanda kendi çıkar ve dileklerini soyut düşünme becerisi ile daha planlı ve kolay şekilde gerçekleştirebilecektir.
- 5- Eğitim sürecinde zeminleri atılıp geliştirilen diyalog ve ilişkiler, eğitim sürecinin devamında hükümete bağlı idari kurumlarda kurulacak olan iletişim ağlarına da kolaylık sağlamaktadır.
- 6- Eğitim kurumlarında, öğrencilere aşılarmaya başlanan sorumluluk bilinci gerek topluluklara katılma ile gerek çeşitli sosyal etkinlik ve projelerde yer almalarına karşı teşvikler sayesinde öğrenciler hitap etme becerilerini geliştirmektedir. Bu kazanımlar sayesinde birey siyasal faaliyetlerde kullanılabilecek beceri ve kaynakların kazanılması konusunda önemli bir etki elde etmektedir (Kalaycıoğlu, 1983, ss.26-29).

Bu maddelerden hareketle, bireyin eğitim yoluyla edindiği yetiler siyasal yaşama olan ilgisini artırmakta, aynı zamanda siyasal yaşam içindeki aktifliğini de olumlu yönde etkilemektedir.

1.3.1.3. Meslek

Meslek, bireyin yaşadığı çevre ve aldığı eğitimin sonucunda karar verdiği mekanizma olarak tanımlanmaktadır. Meslekler kendileri arasında farklılık göstermektedir, bu farklılıklar; bireyin prestijini, statüsünü, siyasal ilgisini ve katılım düzeyini etkilemektedir. Kimi meslekler siyasal ilgiyi olumlu yönde etkilese de bazı meslek grupları sınırlayıcı etkiye sahiptir, bunun nedeni meslek gruplarının bireylere farklı düzeylerde değer atfetmesidir. Birey kariyerinde ilerleme katetmesiyle örgüt üyeliği ve bu örgütlerdeki etkinliğini artırmaktadır. Buna bağlı olarak siyasal bilgi düzeyi ve siyasal ilgisi de siyasal faaliyetlerle birlikte yükselmektedir (Çukurçayır, 2000, s.84).

Deniz Baykal'a göre meslek bireyin siyasal katılım düzeyini etkileyen dört önemli faktör mevcuttur. Bu faktörler sırasıyla aşağıdaki gibidir;

- 1- Meslek bireye siyasal açıdan önem taşıyacak yetenekler ya da ustalıklar kazanma imkanı sunmaktadır.

- 2- Meslek, farklı siyasi görüşlere sahip bireyleri bir araya getirerek etkileşim kurmalarını sağlamaktadır.
- 3- Hükümetin uyguladığı politikalar, bireyin mesleğinde gözetmesi gereken menfaati bulundurabilmektedir.
- 4- Bireyin mesleğinin getirilerinden dolayı üstlendiği roller bireyin siyasal yaşama katılım şeklini etkiler (Baykal, 1970, s.46).

Mesleğin yapabilmesi için gerekli olan şartlar, bireylerin siyasal katılma düzeylerini belirleyen önemli yapısal düzenlemelerdir (Tekin, 2009, s.26). Bu düzenlemeler incelendiğinde; örgütlenme yapıları fazla olan sendikalar ve derneklerde siyasal katılım oranı fazlayken; çiftçi, el emeklerini kullananlar ve ev kadınları gibi çeşitli meslek gruplarında ise siyasal hayata katılımın daha düşük seviyelerde seyredildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

1.3.1.4. Gelir Düzeyi

Birey, yaşadığı toplumun yapı unsuru olan ekonomi koşullarından doğrudan etkilenmektedir. Yüksek gelire sahip bireylerin siyasal yaşama katılımı daha elverişli iken, geliri düşük bireylerin hayat koşullarına karşı daha yoğun çalışmaları, temel ihtiyaçları karşılama gerekliliği için siyasal etkinliklere (parti üyeliği, parti toplantıları) katılım olanakları daha sınırlıdır. Gelir seviyesinin yüksek olması her zaman siyasal katılımın olumlu yönde etkileneceği anlamına gelmemektedir. Ülkelerde artan hayat pahalılığı ve işsizlik, siyasal katılımı negatif yönlü olarak etkilemektedir.

Eğitim seviyesi yüksek olan bireylerde gözlemlendiği gibi gelir seviyesi yüksek olan bireylerinde siyasi yaşamda söz sahibi olma isteği, aktifliği ve ilgisi daha fazladır. Örneğin bir bireyin gelirinin fazla olması durumunda seçimlerde aday olma olasılığı daha kolay ve olasıdır. Kimi zaman ekonomik güce sahip bireylerin, eğitim düzeyleri yeterli olmasa bile sahip oldukları maddi imkânlar sayesinde siyasal süreçlerde daha etkin rol oynadıkları görülmektedir (Tulum, 2014, s.13).

Birçok ülkede yönetimin üst kademelerindeki erkek ağırlığı, kadınların parti ve örgüt içindeki temsiliyetini sınırlayarak hem örgütsel kaynaklara erişimlerini kısıtlamakta hem de adaylıktan beklenen maddi ve prestij getirilerinin azalması nedeniyle kadınların siyasal hayatta temsilci olma olasılığını düşürmektedir (Nasimiyu, 2023, s.516).

1.3.1.5. Yaş

Bireylerin bulundukları dönem siyasete bakışlarını ve katılımlarını büyük ölçüde şekillendirmektedir. Toplumlarda siyasal katılıma etki eden yaş faktörü genellikle; 16-20 yaş aralığındaki gençlerde daha az katılmak ve ilgi duyarken, 25-45 orta yaş aralığında siyasete ilgi ve katılım oldukça artarken, 45 yaşından sonra bu ilgi ve katılım giderek düşmektedir (Öztekin, 2018, s.259).

Yaş ve siyasal katılım arasındaki ilişkiyi özetlemek gerekirse; gençlerin siyasal katılıma eğilimleri geleneksellikten uzak mevcut yapıları sorgulayan ideolojik akımlara yatkınlık sergilerken, birey yaş aldıkça siyasal tercihleri daha belirgin hale gelmektedir. Ayrıca bireyin yaşı, siyasal katılımı doğrudan etkilediği gibi siyasal katılım üzerinde etkili olan diğer kaynaklara tesir etmektedir (Tulum, 2014, s.15).

Örneğin tek partili dönemde siyasal sosyalleşmenin devlet merkezli kurumlar tarafından biçimlendirildiği ve bunun bireylerde siyasete yönelik pasif tutumlar ürettiği; Demokrat Parti ile çok partili yaşama geçişin siyasal tercih ve bilinçte çeşitlenme sağladığı, 1960'ların toplumsal hareket ve ideolojik çoğulculuğunun belirgin bir kırılma yarattığı; 1980 sonrasında ise güçlü devlet ve istikrar arayışlarının güvenlik ve düzen odaklı siyasal davranışlara katkıda bulunduğu görülmüştür.

1.3.1.6. Yerleşim Yeri

Bireyin siyasi ilgi ve katılımı, yaşadığı toplumun yapısı tarafından etkilenmektedir. Köyde yaşayan birey ile kentte yaşayan birey siyasi hayata katılım düzeyinde aynı noktada değildir. Kentte meslek çeşitliliği yüksek olduğu için insanlar daha özerk ve bağımsız hissetmektedirler. Bu bilinçle yaşamaya devam eden bireylerin, siyasal katılıma olan ilgisinin artmasıyla birlikte, daha fazla siyasi örgütlenme, sivil toplum kuruluşu ve çeşitli faaliyetlere katılma eğiliminde oldukları gözlenmektedir. Bununla birlikte, köyde yaşayan bireylerin meslek çerçeveleri ve toplu etkileşimleri sınırlıdır. Ayrıca, siyasal partilerin iletişimi doğrudan bireylerle değil, genel olarak kanaat önderleriyle gerçekleşmektedir. Bu durum siyasal katılımın geleneksel ilişki ağları çerçevesinde şekillenmesine neden olmaktadır.

Kentlerde siyasal ilgiyi artıracak faktörler fazla olsa da köyler de ki oy kullanma oranı kentten daha fazladır. Bunun nedeni köylerde kanaat önderlerine karşı olan aidiyet duygusunun fazla olması ve manipülasyonun daha kolay gerçekleştirilebiliyor

olmasından kaynaklanmaktadır. Siyasal katılımı ortaya çıkaran ve yoğunlaştıran belirli siyasal kaynaklar ile eğilimlerin varlığı, kentlileşme düzeyi ve yerleşim biriminin siyasal katılım üzerindeki etkisinin ne denli önemli olduğunu göstermektedir (Kalaycıoğlu, 1997, s.540).

1.3.2. Psikolojik Faktörler

Bireyleri siyasal süreçlere yönelmeye ve bu süreçlerin içerisinde yer almaya teşvik eden faktörlerin başında psikolojik (kişisel) faktörler yer almaktadır. Psikolojik yaklaşım bireyin çevreyi algılayış ve yorumlayış şekline bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Polat, 2009, s. 99). Bireyin üzerinde etkileyici bir yer edinen siyasi gelişmelere ilgi, girişkenlik ve vatandaşlık duygusu; siyasi yaşama olan katılımı artırıcı yönde katkı sağlamaktadır. Siyasal ilgi; bireyin siyasetten umutlu olması, kitle iletişim araçlarında yayınlanan siyasal haberlere olan ilginin artması yoluyla beraber siyasal yaşama katılıma isteğinin olması olumlu bir artışın yaşanacağını göstergesidir (Hasırcı, 2008, ss.42-43). Psikolojik faktör bağlamında üzerinde durulması gereken bir diğer önemli husus, bireyi siyasal yaşama katılıma teşvik eden ve bireyi istenilen yönde harekete geçirmeyi hedefleyen yöneticilerin, bireye karşı inandırıcı ve samimi bir tutum sergilemeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirtilen psikolojik faktörler sayesinde bireyin siyasal yaşama karşı bakışının olumlu yönde ilerlemesi sağlanmaktadır.

Birey her ne kadar olumlu yönde etkilense de sahip olduğu çekingenlik, ümitsizlik, yabancılaşma duygusu ve yönlendirici tarafından bastırılması yahut inandırıcılığının az olması durumunda siyasal yaşama bakışı ve katılımı olumsuz etkilenmektedir (Kaase, 1976, s.152 & Özdemir, 2019, s.257).

1.3.3. Hukuksal ve Siyasal Faktörler

Demokratik ülkelerde yönetiminin yapı taşı olan siyasal yaşam ve siyasal yaşamı etkileyen faktörler mevcuttur. Siyasal katılımı şekillendiren unsurlar arasında, bireylerin dahil olabilecekleri süreçleri belirleyen siyasal ve hukuki çerçevenin oluşturduğu “siyasal katılım ortamı” da önemli bir yer tutar (Çadır, 2011, s.20).

Bu unsurlar arasında parti yapısı, parti ideolojisi, parti değerleri ve düşünceleri de yer almaktadır. Siyasal hayatın oluşturulduğu çerçevede vatandaşların siyasal yaşama ne ölçüde ve hangi yollarla katılım gösterebileceği, belirli kurallar ve normlar etrafında düzenlenmiştir. Bu düzenlenmeler siyasal işleyişte var olan meşruiyetin ve sürekliliğini

sağlanmasının yanı sıra, katılım mekanizmalarının sınırlarını ve işleyiş yapısını da belirler. Bu çerçevede siyasal katılımın sadece bireysel tercihler doğrultusunda olmadığı; hukuki yapıların, uluslararası metinlerin, anayasanın, kurumsal ve kültürel normların çizdiği sınırlar da mevcuttur. Uluslararası düzeyde, başta “İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi” olmak üzere insan haklarına ilişkin çok sayıda uluslararası belge ve sözleşmede, devletlerin ulusal ölçekte siyasal katılımını mümkün kılan ve güvence altına alan bir ortam oluşturmaları temel bir yükümlülük olarak öngörülmektedir. Türkiye’de 1982 Anayasası’nın 67. Maddesinde Türk vatandaşlarının siyasal katılımını sağlamak için seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarını kapsamaktadır. Türk vatandaşlarına verilen haklar aynı zamanda madde 67’de şu şekilde sınırlanmıştır;

- 1- *Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.*
- 2- *Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutuk evlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hakim in yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde, 67, ss.20-21).*

Bu çerçevede, hukuk düzenlemelerinin siyasal katılımın niteliğini ve kapsamını belirlemek de ve yönlendirmekte rol üstlendiği görülmektedir.

Siyasal yapıyı etkileyen bir diğer önemli unsurda siyasal sistemin yapısıdır (Çadır, 2011, s.20). Siyasal sistemin bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin kullanımına olanak tanınması, siyasal sistemde olumlu bir sonuç seyretmeye yardımcı olmasının yanında vatandaşların siyasal katılıma karşı olan tutumunda da teşvik edici bir rol üstlenmektedir.

Kadınların sosyo-ekonomik açıdan güçlenmesi siyasal katılımı desteklese de siyasal katılım üzerindeki esas belirleyici faktör; siyasi partiler, kamu idareleri ve sivil toplum örgütlerinin faaliyetleridir. Bu faaliyetlerin yanında kadınların siyasal yaşamda yer almalarını etkileyen en önemli husus seçim sistemlerinin yapısı ve işleyişidir (Ayata, 2011, s.73). Kadınların siyasal hayatta aktif olmalarını ve temsil sayılarını artırabilmek adına partilerde cinsiyet kotalarına ve parti içi hiyerarşiye yer verilmiştir. Bu hususa her ne kadar dikkat edilse de toplumda yer edinmiş ataerkillik ve gelenek-göreneklerin

kökleşmesi kadınların toplumda üstlenecekleri rolleri kısıtlandırılmıştır. Partiler, kadınların parti merkezinde ve kadın kolları teşkilat başkanlığındaki pozisyonlarını güçlendirmek suretiyle, demokratik katılım açısından önemli gelişmeler elde etmektedir. Siyasi partiler, kadınları sadece belirli seçmen gruplarına ulaşmak amacıyla kullanmak yerine, onları karar alma ve denetim mekanizmalarına katılmaları için teşvik etmeli ve gerekli olanakları temin etmelidir (Demir, 2018, s.19).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SİYASİ PARTİLERDE KADIN KOLLARI

2.1. Kadın Kollarının Tarihsel Gelişimi

Tarih boyunca kadınlar toplumsal ve sosyal yaşamda erkeklere nazaran daha düşük bir statüye sahip olmuşlardır. Bu durum, kadınların sahip olduğu haklarının kısıtlanmış durumda olduğunun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Var olan kısıtlamalar sebebiyle kadın, toplumsal yaşamın dışında kalmış ve ev içerisinde sıkışıp kalmış durumdadır.

Bu kısıtlamalara karşı olarak kadınlar, ilk kez Rönesans Hareketi ile tepki göstermiş olup, reform hareketleri ile birlikte sosyal yaşamda rol almaya başladıkları görülmektedir (Göksoy, 2019, s.19). Kadınların siyasal katılım haklarına yönelik verdikleri mücadelenin, Sanayi Devrimi ve 1789 Fransız Devrimi'nin getirdiği ideolojik akımlarının tesiriyle ilk olarak Fransa ve İngiltere'de başladığı bilinmektedir. Ardından 19. yy. sonları ve 20. yy. başlarında, Avrupa, Amerika ve Avustralya'da kadınlar, örgütlü şekilde oy hakkı ve vatandaşlık hakları için mücadele etmişler ve bu mücadelelerinin sonucunda çeşitli hak kazanımlarını elde etmişlerdir (Çadır, 2011, s.25). Feodalizmin son bulması ile siyasi bir hak olan seçme ve seçilebilme hakkı yalnızca mülk sahibi erkeklere tanınmıştır. Devamında gelen Fransız devrimi ile mülk sahibi olmayan erkeklere de tanınan seçme ve seçilebilme hakkı kadın, çocuk ve kölelere tanınmamıştır. Daha sonra, Kadın Hakları Bildirgesi'nin yayınlanması ile kadınlar eşitlik ve adalet taleplerini krala bildirmiş lakin bu talepler kabul görmemiştir. Fransız İhtilali'nin kadın hakları tarihinde bir dönüm noktası olmaktadır. Devrim sürecinde kadınların çalışma yaşamına daha yoğun biçimde dahil olmalarının hem kamusal hem de ekonomik rollerine ilişkin normları yeniden şekillendirerek diğer Avrupa ülkelerinde de toplumsal ve hukuki değişimlere zemin hazırladığını göstermektedir. Bu bağlamda, söz konusu katılımın

yalnızca yerel düzeyde kalmayıp ideaların ve uygulamaların sınır ötesi yayılımına katkı sağladığı vurgulanmaktadır (Erol, 1996, s.148).

18. ve 19. yüzyıllarda yaşanan Endüstri Devrimi ile buhar gücü ve makineleşme vasıtasıyla üretim sürecinde büyük bir hızlanma ve verimlilik artışı sağlanmıştır. Bu gelişmelerin ardından kadınların fabrikada çalışmaya başladığı görülmektedir. Bu durum zamanla kadınların yeni haklar elde etmesine de olanak sağlamıştır. Kadınların fabrikada çalışmaya başlaması, daha önce kendilerine verilmeyen hakların da farkına varılmasını sağlamıştır. Bu durumun, kadın hakları konusunda atılan önemli adımlardan biri olduğu kabul edilebilmektedir. 20. yüzyılda yaşanan feminist akımların² tesiriyle Batı ülkelerinin pek çoğunda da kadınlara hakları tanınmaya başlanmıştır. Kadınların gerek iş ortamlarında harcadıkları emekleri gerekse de savaş döneminde cephe gerisindeki toplumsal görevlerinin güçlenmesinin sonucunda siyasi arenada daha fazla hak elde etmeye başlamışlardır. İsveç, Norveç ve Finlandiya diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha erken dönemlerde siyasi haklarına sahip olmuşlardır. Bu durum İngiltere’de I. Dünya savaşından sonra; ABD’de ise kadınlara oy kullanma hakkı 1919 yılında verilmiştir (Ruhi, 2019, s.171). Türkiye’de ise bu durum 1930’da yerel seçimlerde ve 1934’de ise genel seçimlerde kadınların seçme ve seçilebilme haklarına kavuşması sıralaması ile gerçekleşmiştir.

1945'te İkinci Dünya Savaşı sonrası barış ve güvenlik için kurulan Birleşmiş Milletler'in kuruluş anlaşması taslağında, "erkekler arasındaki eşitlik" ifadesi "kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik" olarak değiştirilmiş ve kadın haklarına yönelik kapsamlı bir anlaşma metni ortaya koyulmuştur (14 Ekim 1985 Tarih, 18898 sayılı Resmi Gazete, 85/9722 Karar). 1946'da BM, Kadının Statüsü Komisyonu ve ardından Kadının Statüsü Birimi'ni kurmuştur. Bu birim, “Kadının İlerlemesi Bölümü (DAW) adıyla Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü” altında faaliyete geçmiştir (Sarıkaya, 2019, s.3). BM'nin 1952'de kabul ettiği "Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme," kadınların siyasal katılım haklarına ilişkin önemli bir kilometre taşı olarak görülmektedir. Bu kapsamda, sözleşmenin başlangıcında yer alan üç maddesi ile; kadınlara eşit şartlar altında her seçimde oy kullanma, tüm kamu organlarına seçilme, kamu görevlerinde bulunma ve bu görevleri icra etme haklarını tanımaktadır (Kadınların Siyasi Haklarına

² Liberal feminizm, radikal feminizm, sosyalist feminizm.

Dair Sözleşme, m.1-2-3). Bununla birlikte taraf devletler verilen bu hakların uygulanması esasında sorumluluk altında tutulmuştur. BM'nin liderliğinde düzenlenen Dünya Kadın Konferansları, kadınların siyasal haklarının ilerlemesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yapılan bu konferanslarda “kadın sorunları” hem uluslararası arenaya taşınır olmuş hem de çeşitli kültürlerden farklı toplumsal yapılardan gelen kadınlar burada deneyim paylaşımı imkanına sahip olmuştur. Ayrıca, bu konferansların sonuç metinlerinde “atanmış veya seçilmiş tüm düzeylerde kamuda kadın temsiliyetini artırmak için hedef belirleme, strateji oluşturma ve uygulama takvimi oluşturma sorumluluğu üstlenilmiştir” ibaresi Eylem Planı olarak yer almıştır (Göğüş Tan, vd., 2000, s.233).

Batı toplumlarında kadınlara hak tanınmayan dönemlerde, Orta Asya’da durum böyle olmamıştır. Orta Asya toplumlarında kadınların çoğu alanda erkeklerle eşit haklara sahip durumda oldukları görülmektedir. Toplumsal anlamda cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların aile içinde ve kamusal alanda daha fazla etkili olmalarını mümkün kılmış ve liderlik rollerinde de görülmelerini sağlamıştır. Hatun sıfatıyla ilk olarak devlet başkanlığı yapanlar yine Türk kadınları olmuş ve tarih sahnesinde yer edinmişlerdir (Kurnaz, 1992, s.102).

Osmanlı İmparatorluğu’nda, Tanzimat’ın ilan edilmesine kadar yaşamlarına evlerinde durarak devam eden kadınlar yaşanan reform hareketleri ile kadın hakları üzerinde önemli bir adım atılmasını da devamında getirmiştir. Osmanlı döneminde kadınların yapmış oldukları faaliyetlerine, taleplerine ve kendilerini ifade etmelerine ilk olarak dergi, gazete veya belirli gazetelerin kadınlar için ayırdıkları eklerde rastlanılmaktadır (Koçer, 2009, s.95). Meşrutiyet dönemin ile birlikte Batı’ya duyulan hayranlık bir zaman sonra kadınlar için çıkarılan dergilerde yer verilen kadın hareketleri, kadın hakları üzerine işlenen konularda da farklılıkları beraberinde getirmiş yayınlanan yazıların sayılarında da artış olmuştur. Meşrutiyet döneminden Milli Mücadele dönemine kadar süren dönemde, kadın haklarına sıklıkla dergilerde yer verildiği görülmektedir.

1869-1882 zaman aralığında kadınlara yönelik çıkarılan bazı dergiler; “Muhadderat, Âyine, Vakıf Yahut Mürebbi-î Muhadderat, Malumat, Aile, İnsaniyet ve Hanımlar” dergileridir (Denman, 2009, s.59).

Tablo 2.1: 1874-1882 Yılları Arasında Yayınlanan Kadın Dergileri

DERGİ ADI	YILI	İÇERİĞİ
Âyine	1874-1876	Pazar günleri çıkan ve çocukları ve kadınları konusuna alan dergi, 39 sayı çıktıktan sonra yayının hayatına son vermiştir.
Vakit Yahut Mürebbi-î Muhedderat	1875	Vakit gazetesi, her hafta kadınlara özel bir ek yayımlanmaktaydı.
Malumat	1880	Moda dünyasına dair bilgiler sunan bu dergi, kadınların tarzlarını geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla hem şıklık ipuçları hem de giyim trendlerini ele almaktaydı.
Aile	1880	Dergi içeriğinde; kadınların gündelik yaşamına dair çeşitli konular ele alınmış, ev işleri, çocuk bakımı gibi temalar da irdelenmiştir.
İnsaniyet	1882-1883	Aylık olarak çıkan bu dergi, kadınların seslerini duyurmalarına ve güçlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla önemli yazılar yayımlanıyordu.
Hanımlar	1882-1883	Dergi aylık olarak yayımlanmıştır.

Kaynak: (Göksoy, 2019, s.23).

Toplumsal değişimlerle beraber, dönemin gazete ve dergilerin içerikleri de değişmeye başlamıştır. Meşrutiyet döneminde konu olarak kadın hakları ele alınırken, Milli Mücadele Döneminde içerik olarak Kurtuluş Savaşı ve dönem içerisinde yaşanan mücadelelere yer verilmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra dergi içeriklerinde dönemin kadınına, aile hayatına, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konular yer verilmiştir (Göksoy, 2019, s.28).

“Milli mücadeleye tek tek Türk kadınlarının hizmeti, himmeti geçtiği gibi kadın topluluklarının, daha doğrusu kadın derneklerimizin de büyük yararlıkları dokunmuştur” (Enginün, 1983, s.33).

Cumhuriyet kadınları, savaş döneminde gerek cepheye mühimmat taşıyarak, gerek yaralı askerleri tedavi etme esnasında göstermiş oldukları güç ile kendilerini çok kez kanıtlamıştır. Türk kadınlarını sosyal ve siyasal hayatta toplumsal cinsiyet eşitliliğini ise Nezihe Muhittin savunmuştur.

Nezihe Muhittin “Türk Kadınları Birliği” çatısı altında 1924-1927 yılları arasında kadınların siyasal hakları için mücadele vermiştir (Tulum, 2014, s.42). Nezihe Muhittin bu amaç üzerine 15 Haziran 1923’te Kadınlar Halk Fırkasını kurmuştur. Fırkanın temel amacı kadınların her branşta görev almalarını ve siyasal haklarının kazanılmasını sağlamıştır. Fırkanın tüzüğünde, kadınların toplumsal hayatta haklarının erkekler ile ne noktada eşit olmaları gerektiğini açıklayan maddeler yer almaktadır.

Fırkanın amacı ve çalışmaları 27 maddeden oluşan Nizamname’sinde özetle şöyle açıklanmıştır: Kadınları dokuz ilke etrafında fikren ve bilfiil olarak örgütlemek, onların siyasal haklarını kazanmalarını sağlamak, belediye seçimlerine katılmaları için çalışmak, yetim ve şehit çocuklarının durumlarını iyileştirmek, kadınların eğitimine önem vermek, kadınlar gerek savaş durumunda kadınların yardım etmelerini sağlamak, aile ve evlilik kanunlarını kadınların yararına olacak şekilde düzenlemek, Türk kadınlarının aydınlatılmasını ve eğitilmesini sağlamaktır (Sezer Arıç, 2020, s.2).

Kadınlar Halk Fırkası, kuruluş iznini almak için sekiz aylık bir bekleyiş süreci yaşamış fakat parti programı kabul edilmediği için izin verilmemiştir (Zihnioğlu, 2003, s.127). Bunun sonucunda Kadınlar Fırkası kurulamamış, 7 Şubat 1924 tarihinde “Kadınlar Birliği” çatısı altında faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Kadınların seçimlere katılma hakkı, Anayasada hüküm bulunmamasından ötürü talepleri yerine getirilememiştir (Göksoy, 2019, s. 40). 3 Nisan 1930 tarihinde Belediye Kanunun kabulü ile ilk adım atılmıştır. Kanunun kabulü ile kadınlar ilk kez, Belediye Meclislerine seçilme ve Belediye seçimlerinde oy kullanma hakkına sahip olmuşlardır (TBMM Zabıt Ceridesi, C:17, Devre:3, İçtima:3, ss.3-10). Devamında kadınlara verilen haklar arasında 26 Ekim 1933 tarihli Köy Kanunu ile muhtar olabilme ve ihtiyar meclisi seçimlerinde oy kullanma ve seçilebilme hakları bulunmaktadır. 5 Aralık 1934 tarihinde Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’nda yer alan 10. ve 11. maddelerinin değiştirilmesi talebi üzerine kadınlar milletvekili seçme ve seçilebilme hakkını da kazanmıştır. Kanunda yapılan değişiklik ile; Türk vatandaşlarının seçme yaşı 22, seçilebilme yaşı 30 olarak belirlenmiş ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden biri daha bu şekilde çözüme kavuşturulmuştur (Göksoy, 2019, s.41).

Türk Kadını böylelikle 1935 yılında ilk kez seçimlere katılmıştır. Kadınların sahip oldukları seçme ve seçilebilme hakları kadınların siyasete olan bakış açılarının olumlu

yönde ilerlemesini de devamında getirmiştir. 1935 seçimleri sonucunda on sekiz kadın TBMM'ye milletvekili olarak girdi.

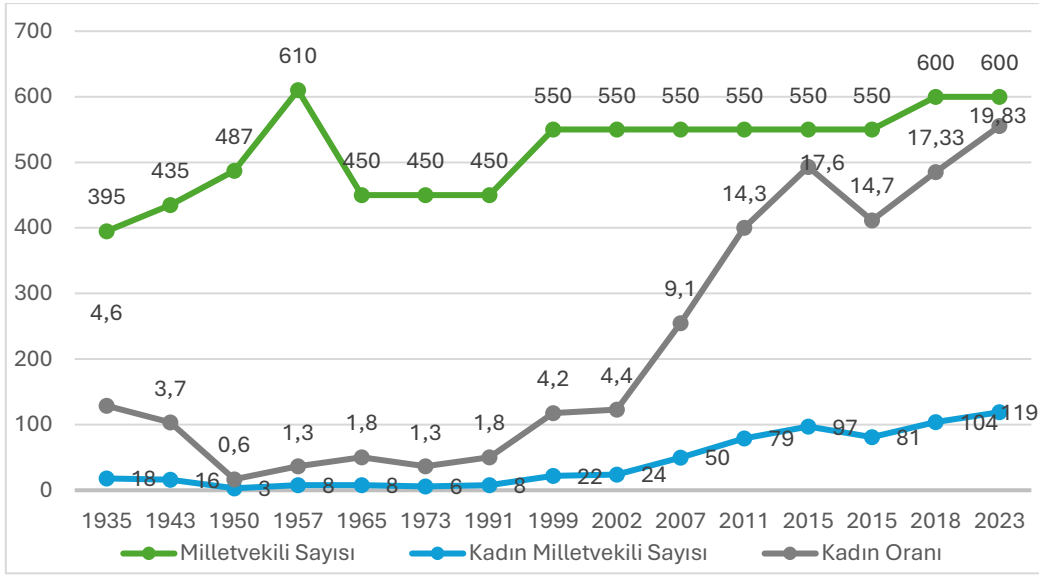
Milletvekillerinin isimleri; Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar), Hatı Çırpan (Sarı Kaya), Türkân Baştuğ Örs (Antalya), Sabiha Gökçül Erbay (Balıkesir), Ayşe Şekibe İnel (Bursa), Hatice Özgener (Çankırı), Huriye Öni Baha (Diyarbakır), Fatma Memik (Edirne), Nakiye Elgün (Erzurum), Fakihe Öymen (İstanbul), Benal Nevzat İstar Arıman (İzmir), Ferruh Güpgüp (Kayseri), Bahire Bediz Morova Aydılek (Konya), Mihri Pektaş (Malatya), Meliha Ulaş (Samsun), Esmâ Nayman (Seyhan), Sabiha Görkey (Sivas), Seniha Hızal (Trabzon) (Sarısaman, 2013, s.3).

Şekil 2.1: Türkiye Büyük Millet Meclisinin İlk Kadın Milletvekilleri

Kaynak: <https://bianet.org/haber/1936-da-ilk-defa-18-kadin-birlikte-meclis-te-oturuyordu-103366>, Erişim Tarihi:4 Aralık 2025

Şekil 2.2: Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Yıllara Göre Kadın Milletvekili Sayısı

Kaynak: YSK, 2025. <https://acikveri.ysk.gov.tr/milletvekili-sayilari> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2025

Seçimler neticesinde kadınların parlamentoda temsilinin, 1934 yılında demokratikleşmeye başladığı görülmektedir. Her ne kadar kadınlar için bu kadar adım atılsa da 1934 seçimleri sonrasında *Kadınlar Birliği'nin* kadınların amacına ulaştığı gerekçesiyle kapatılmasına yönelik teklif sunulmuştur. Bu teklif şu yönde olmuştur:

Cumhuriyet inkılabıyla Türk kadınları her türlü haklarını elde etmiş, erkeklerle eşit olmuşlardır. Kadınlar Birliği'nin amacı da bundan başka bir şey değildir. Dolayısıyla Birliğin varlık nedeni ortadan kalkmıştır. Ayrıca bu Birlik siyasal bir kuruluş da değildir. Böyle bir nitelik taşımadığı için çalışmalarını sürdürmesinin de bir anlamı kalmamıştır (Kaplan, 1988, s.158).

10 Mayıs 1935'te Kadınlar Birliği'nin faaliyetine son vermesi oy birliği ile kabul edilmiş, birliğin bünyesinde bulunan eşyaların Halk Fırkası'na devredilmesi ve mevcut bütçenin de çocuk koruma kurumlarına devredilmesine karar verilmiştir. Kadınlar Birliği'nin feshedilmesinin ardından oluşan ihtiyaç ve toplumsal beklentiler, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde değerlendirilmiş; bunun sonucunda, birliğin faaliyetlerini sürdürmek ve bu çalışmalara yön vermek amacıyla Cumhuriyet Halk Fırkası bünyesinde bir kadın şubesinin oluşturulmasına karar verilmiştir (Dişbudak, 2008, s.70). 11 Mayıs 1935'te "Akşam Gazetesinde Kadınlar Birliği dünkü kongrede kendi kendini feshetti

şeklinde; Cumhuriyet Gazetesinde ise Kadın Birliği de dün maziye karıştı!” (Cumhuriyet e-gazete, 1935) ifadeleriyle halka duyuruldu.

Bölgesel gelişmişlik düzeyleri bakımından Türkiye gerek dil engeli gerekse okur-yazar olmama, eğitim düzeyinin düşük olması sebebiyle kadınların, haklarını öğrenebilme noktasında sıkıntı yaşadıkları bilinmektedir. Var olan sorunların sistem içerisinde çözüme kavuşturulabilmesi için politikalar gerek parti içerlerinde gerekse kurumlarda geliştirilerek kadınlara hakları anlatılmalıdır.

Kadınların siyasetten kendilerini soyutlama nedenleri incelendiğinde;

- 1- Siyasete karşı ilgisizlik (%31,6),
- 2- Eğitim seviyesinin düşük olması (%8,7),
- 3- Evde bakılması gereken yaşlı (4,2),
- 4- Siyasi ortamın gergin olması, parti toplantı ortamının uygun olmadığı algısı, siyasette erillik, siyaset için yeterli olmayan finans durumu (%3,4) durumları yer almaktadır (Kalaycıoğlu & Toprak, 2004, s.77).

Kadın kolları faaliyetlerine ilk olarak CHP’de başlamış olsa da etkin hale gelmesinin 1960 sonrasında gerçekleştiği görülmektedir. Kadınlar ilk kez 1971-1973 yılları olağanüstü dönemlerinde partiler üstü iktidarda yer almıştır. İlk bakan olarak atanan Türkan Akyol, Sağlık ve Sosyal Yardım bakanı olarak görev yapmıştır. Türkiye’de 1993 yılında yaşanan gelişmeler kadının siyasetteki yerinin şekil almasına da fırsat tanınmıştır. “Çok partili dönemde kadınların siyasal katılımında ilk ciddi atılımı yapan, kadın haklarının savunulmasında gerekli gayret ve itinaı gösteren SHP” (Altındal, 2007, s.85) olduğu görülmektedir. Doğru Yol Partisi genel başkanlığına seçilen Tansu Çiller DYP-SHP koalisyon döneminde ilk kadın başbakan olarak görev yapmıştır.

2000’li yıllara gelindiğinde Türkiye’de, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadına karşı yapılan her türlü ayrımcılığı engellemek için başta anayasa olmak üzere kapsamlı bir şekilde mevzuatta toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak belirli düzenlemeler yapılmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 1999, s. 46).

Türkiye’de, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamak için önemli adımlar atılmıştır; kadın haklarını müdafaa eden Sivil Toplum örgütlerinin çalışmalarının dışında kadının parlamentodaki eksikliğini ortadan kaldırmak adına Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde

24 Mart 2009 tarihinde, “Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu” kurulmuştur. Bu komisyon ile kadın-erkek eşitliğinin korunması amaçlanmaktadır.

2.2. Parti Örgütlenmesinde Kadın Yapılanmalarının Yeri

Toplumsal eşitlik, demokratik toplumların temel hedeflerinden biri olmakla beraber 20. yüzyıl politikacıları, siyasi partilerin içindeki kadınların ve erkeklerin farklı mı yoksa aynı düzeyde mi teşkilatlanması gerektiği konusunda epeyce tartışmıştır. Bu tartışmanın temelinde ve uygulama biçiminde parti içerisinde güç ve iktidar ilişkilerinin şekillendirilmesinde söz sahibi olma çabası yer almaktadır. Kadın kolları örgütlenmeleri kendilerinin temsiline yönelik atılan demokratik adımları derinleştirilmeli ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çözülebilmesi adına önemli rol üstlenmektedir. Kadın kolları örgütlenmeleri, kadınların siyasal yaşamda seslerini daha rahat bir şekilde duyurabilme, kadınlara yönelik politikaların oluşturulmasına katkı sunma, siyasette aktif olarak yer alma ve siyasi arenalarda temsillerinin daha fazla olması için önemli bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın kolları, siyasi parti kanunda da tanımlandığı şeklinde; partilerin bir yan kolu sayılmasının yanında, kendilerine ait ayrı bir bütçeye sahip olmayan ve parti kurullarına katılsalar dahi oy hakları bulunmayan oluşumlar olarak faaliyet göstermektedir (Un Women Türkiye, 2023, s.48).

Kadın kolları örgütlenmelerinin yapısında, partilerin ideolojik bakış açılarının farklılıklarının yanında çeşitli sosyo-kültürel, ekonomik, sosyo-psikolojik ve siyasi partilerin işleyiş yapılarından kaynaklanan faktörler yer almaktadır. Siyasal alanlarda kadınların yeteri kadar temsiline olmaması, dünya genelinde ciddi bir sorun olduğu gibi ülkemizde de bu sorun ne yazık ki yaşanmaktadır. Bu sorunun aşılabilmesi için daha fazla kadın temsiline oluşturulmasının yanında örgüt yapılanmalarının da güçlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye’deki kadın kolları örgütlenme yapısı “parti kadın örgütleri” şeklinde faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Bu örgütlenme biçiminin, kadın kollarının partiye daha bağımlı hale gelmesine neden olduğu düşünülmektedir.

Cumhuriyet’in ilanını takip eden yıllarda kadınların siyasal hayatta varlığını artırmak için yapılan yasal düzenlemeler ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Yapılan düzenlemeden sonra 1935 yılında gerçekleştirilen ilk genel seçimlerde on sekiz kadın milletvekili, kadın temsilcisi olarak TBMM’ye girmiştir. Devamında gelen seçimlerde kadın temsil oranının giderek düşmesi üzerine, kadınların siyasal alandaki

etkinliğini artırmak amacıyla 1940 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kadın kolları oluşturulmasına yönelik girişimler CHP tarafından başlatılmıştır. Bu süreç, 1950'li yıllarda parti bünyesinde kadın kollarının kuruluşunu teşvik eden çalışmalar hız kazanmıştır. Bu dönemde demokratik çok partili siyasi hayata geçilmesi, söz konusu çalışmaları etkileyen en önemli faktör olarak gösterilebilir. Nitekim, çok partili hayata geçişin doğal bir sonucu olarak, siyasi partilerin kitleleri etkileme amacına uygun olacak şekilde, parti teşkilatlarında kadın örgütlenmelerinin giderek yaygınlaştığı görülmektedir (Göksel, 2024, s.739). DP, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP), AP gibi partilerin kadın kollarını kullanarak kadınların siyasal hayata geçişlerini teşvik etmiş oldukları görülmekte iken yine bu dönemde Türkiye İşçi Partisi (TİP)'in "Kadın Büroları", MNP'nin "Kadın Teşkilatı" ve RP'nin "Hanımlar Komisyonu" adı altında farklı bir örgütlenme yapısını benimsedikleri görülmektedir.

1980'li yıllara gelindiğinde siyasi partilerin kurumsal yapılarının kadınlara yönelik olarak daha yaygın bir hal almaya başladığı görülmektedir. Bu dönemdeki partilere örnek olarak ANAP, DYP, Demokratik Sol Parti (DSP), Büyük Birlik Partisi (BBP), FP, Saadet Partisi (SP), AK Parti, Yeniden Refah Partisi, Memleket Partisi (Memleket) verilebilir iken Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'nin kadın örgütlenmesi faaliyetlerini Kadın, Aile, Çocuk ve Engelli Politikaları (KAÇEP) Başkanlığı altında sürdürdüğü bilinmektedir. Günümüzde ise yeni kurulan partiler arasında yer alan İYİ Parti, Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA) ile Gelecek Partisi "Kadın Politikaları Başkanlığı" modeli çerçevesinde örgütlenmektedir. Bu kapsamdaki gelişmeler, Türkiye'de siyasi partilerin kadınların siyasal katılımı teşvik etme amacı doğrultusunda farklı örgütlenme modellerinin uygulanmaya koyulduğunu göstermektedir.

Dünyada yaşanan kadın hareketleri bulunduğu coğrafyanın koşullarına göre değişiklik göstermiştir. Türkiye'de kadın hareketleri 1980'li yıllarda demokrasi taleplerinin bastırıldığı, örgütlenmenin yasaklandığı zor bir ortamda ortaya çıkmıştır. Bundandır ki 12 Eylül darbesinin etkileri kadın örgütlenmelerinin geniş kesimlere yayılamamasına ve kadınlar arasında aidiyet oluşturmamalarına neden olmuştur.

Türkiye'de kadın hareketi; feministler, İslamcılar, sosyalistler, laik-cumhuriyetçiler ve Kürt kadınları gibi farklı ideolojik ve siyasal kimliklerle tanımlanan çeşitli örgütlenmelerden oluşmaktadır. Bu örgütlenmeler her ne kadar kendi partilerinden

güç olsa da parti içerisindeki hiyerarşik yapılanmadan dolayı kendilerini tam anlamıyla bağımsız olarak tanımlayamamaktadırlar.

2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Kurumsal Mekanizmaların Güçlendirilmesi

Cinsiyet eşitliğinin topluma entegre edilmesini hem kamu hem de özel sektörde yer alan kurum ve kuruluşlar, faaliyet alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini değerlendirmelerini stratejik hedef ve politikalarını, karar alma süreçlerin de bu bakış açısı ile sistematik şekilde dahil etmelerini öngören bir politika yaklaşımı olarak ele alınmaktadır.

Tablo 2.2: Kadın-Erkek Eşitliği Alanında Uluslararası Gelişim Süreci

Olay	Yıl
Kadın-erkek eşitliğinin yasal güvence altına alınması	1945-1962
BM Kadının Statüsü Komisyonu'nun kuruluşu	1946
Kadınların Siyasal Hakları Sözleşmesinin kabulü	1952
Meksika Dünya Kadın Konferansı ve Eylem Planı	1975
Kadın haklarının kapsamlı ele alınışı- Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı	1975-1985
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin (CEDAW) kabulü (Türkiye 1985'te imzaladı)	1979
Kopenhag Dünya Kadın Konferansı ve Eylem Planı	1980
Nairobi Dünya Kadın Konferansı İleriye Dönük Stratejiler	1985
Pekin Eylem Planı	1995
Eylem planını gerçekleştirme ve gelişmeyi izleme	1995-2000
BM özel oturumu: Pekin+5/Kadın 2000 değerlendirmesi ve Eylem Planı, New York, Haziran 2000.	2000

Kaynak: (Sancar, 2000, s.230)

Siyasal yaşamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesine dönük eylem planları ve stratejik hedeflerin bakış açısı ve temel ilkeleri şu şekilde açıklanabilir (Sancar, 2000, ss.231-232):

- 1- Toplumsal eşitlik ilkesi, demokratik toplumların temel yapı taşıdır. Eşitlik ilkesi hem kadınların hem de erkeklerin yaşam kalitesini artırmakla birlikte insanlık deneyimini zenginleştirmektedir.
- 2- Eşitlik tek başına sağlanmaz, eşitliğin sağlanabilmesi için tüm toplumsal paydaşlar; hükümetler, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, özel sektör ve diğer toplumsal aktörler birlikte hareket etmelidir.
- 3- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için devlet, kararlı bir siyasi irade göstermeli ve iradesini destekleyecek yapılar geliştirmelidir.
- 4- Kadın – erkek eşitliğini güçlendirmek için siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşları hedef odaklı önlemler ve destekleyici politikalar geliştirmekle ve uygulamakla yükümlüdür.
- 5- Kadın ve erkeklerin sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamlarındaki eşitsizlikleri anlamak için araştırma faaliyetleri gerçekleştirilmeli, istatistikleri tutulmalı ve bu sonuçlar düzenli şekilde kamuoyuyla paylaşılmalıdır.
- 6- Kadın-erkek eşitliği uygulamalarının denetlemek amacıyla özel mekanizmalar kurulmalı ve olumlu eylem, kota uygulaması ve uzlaşma temelli yaklaşımlar hayata geçirilmelidir.
- 7- Kadın-erkek eşitliğini desteklemek amacıyla bütçe payları açık hale getirilmeli ve kamu politikalarının toplumsal cinsiyet üzerindeki etkileri değerlendirilerek kaynak dağılımındaki adaletsizlikler ortadan kaldırılmalıdır.
- 8- Kadın-erkek eşitliğini güvence altına almak için özel yasalar çıkarılmalı, mevcut yasalar ise revize edilip destekleyici politikalar kamu ve özel alanlara entegre edilmelidir.

2.2.2. Türkiye’de Kamu Yönetiminde Cinsiyet Eşitliği: Mekanizmalar, Politikalar ve Koordinasyon

Kota: Kota uygulaması ve kadın kotası benzer anlam taşısa da aslından birbirinden farklıdır. Kota, eksik temsil edilen cinsin bu duruma yol açan engeller ortadan kalkıncaya kadar uygulanan geçici bir özel önlem politikasıdır (Alçık, 2019, s.629). Kadın kotası ise; kadınların siyasette eşit katılımının sağlanabilmesi, kadının daha fazla yer alabilmesi, siyasi partilerde eşitlikçi bir yapı oluşturmak ve aday seçimini daha demokratik hale getirmek amacıyla uygulanan kota, etkili bir çözüm olarak öne çıkmaktadır. Kadınların, hemcinsleri ile toplumda daha fazla var olabilmeleri, onlar adına daha fazla politika üretebilmeleri adına işin mutfağına inmesidir. Kota uygulaması Dünya’da birçok ülkede 1970’li yıllarda gönüllü olarak başlamış, 1980-1990 yıllarında ise uygulama kimi ülkelerde olumlu sonuçlar verdiği için kaldırıldı, kimi ülkelerde ise uygulamaya devam etse de yeteri kadar işlevini yerine getiremediği görülmüştür. İlk Kota uygulaması 1975’te Norveç’te başlamış devamında 1985’te Danimarka, 1986’da Brezilya, 1987’de Hollanda ve 1994 yılında ise Avustralya kota uygulamalarını hayata geçirmiştir (Kang, 2009, s.562).

Cinsiyet eşitsizliği önemli bir sorundur ve bu sorunun giderilmesi için siyasetteki erkek egemenliğini azaltacak, kadınların temsilini güçlendirecek düzenlemelere ihtiyaç vardır (Ceviz, 2021, s.71). Doktrin de %30, %33, en az %30 ya da %40 oranları; cinsiyet kotalarında kadınların siyasal temsili için gerekli asgari düzeyi belirtmek amacıyla ‘kritik kitle’, ‘kritik eşik’, ‘asgari temsil eşiği’ ve ‘kritik azınlık’ terimleriyle ifade edilmektedir (Alçık, 2019, ss.631-632). Dünya genelinde çeşitli kota modelleri vardır. Bunlar; sabit kota, orantılı kota, boş koltuk kotası, derece sıralamalı kota, seçim çevresi kotalarıdır (Sitembölükbaşı, 2007, s.15).

- 1- Sabit Kota: Genellikle yasalar veya parti tüzükleriyle belirlenir ve koruma altına alınır. Bu sayede kadın sayısı güvence altına alınmaktadır. Bu kota modelinde ana amaç siyasal karar organlarında eksik temsil edilen cinsin temsilinin sağlanması için %30, %40, %50 gibi kesin bir oranın belirlenmesiyle yoluyla siyasal karar organlarında eksik temsil edilen cinsin temsilini sağlanmasıdır.
- 2- Orantılı Kota: Partilerin kendi içinde seçim mekanizmalarında uyguladıkları modeldir. Siyasi partilerin karar alma mekanizmalarında yeterli düzeyde temsil

gücüne sahip olmayan cinsiyetlerin, partinin genel seçmen veya üye tabanındaki oranları dikkate alınarak bu organlara dahil edildiği belirtilmektedir. Oranlı kota, kadın katılımının değişken olduğu seçim çevrelerinde düzenlenen aday listelerinde kadınlara temsil avantajı sunmaktadır (Alçık, 2019, s.636). Bu sayede kadınlara daha fazla üye olmaları için istek ve motivasyonlarını desteklenerek erkeklerle eşit oranda katılım sağlamaları için rekabet ortamını sunmaktadır.

- 3- Boş Koltuk Kotası: Boş koltuk kotası uygulaması, kadınlara ayrılan temsil pozisyonlarının çeşitli nedenlerle boş kalması halinde, bu yerlerin erkekler tarafından doldurularak cinsiyet eşitliğini hedefleyen sistemin özgün amacından sapmasını engellemek üzere, söz konusu kontenjanların boş bırakılmasını temin eden bir mekanizma olarak tanımlanmaktadır. Bu uygulama, kendi başına işleyen bir sistem olmayıp, genellikle sabit veya oransal kota sistemleriyle birlikte, tamamlayıcı bir nitelikte uygulanır. Temel amacı, kadın aday gösterimindeki yetersizlikler, kadınların parti üyeliğinin çeşitli yollarla kısıtlanması veya seçmen kayıtlarındaki manipülasyonlar gibi potansiyel istismarların önüne geçmektir. Kadınlardan boşalan kontenjanların erkekler tarafından doldurulmasının engellenmesi, kadınların seçilme ve temsil edilme haklarını sekteye uğratmaya yönelik çabaların bertaraf edilmesinde önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir.
- 4- Derece Sıralamalı Kota: Dereceli kota sistemi yalnızca belirli bir oranın (örneğin %30) kadınlara ayrılmasıyla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda, aday listelerindeki sıralamanın belirlenmesinde de aktif bir rol oynamaktadır. Bu kota modeli, kadın adayların listenin alt kademelerine yerleştirilmesi pratiğini engelleyerek, aday listelerinde cinsiyetler arası dengeli bir pozisyonlandırma sağlanmasını hedeflemektedir.
- 5- Seçim Çevresi Kotası: Çoklu temsilci seçilen bölgelerde, parti tarafından belirlenen kota oranına göre kadın aday veya adaylar, erkek adayların oy oranı gözetilmeksizin o seçim çevresinde seçilmiş sayılır. Bu model ile en az bir kadının seçilmesini garanti altına alınması sağlanılmaya çalışılmaktadır.

Tablo 2.3: Dünya’da Uygulanan Kota Yapıları

Ülke	Mecliste Kadın Oranı	Parti	Uygulanan Parti Kota Yapısı
Arjantin	%44,4	Adaletçi Parti	“Ulusal tüzüklerde, partinin tüm kademelerinde ve seçim listelerinde kadın temsiline saygı gösterilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu durum, il parti tüzüklerinde de %30 ile %50 arasında değişen oranlarla belirtilmiştir.”
Fransa	%36,8	Sosyalist Parti	“PS'nin seçim listeleri için %50'lik bir kotası var (1990).”
Hollanda	%37- 40	Yeşil Sol	“GL'nin kadınlar için kotaları var (yüzde oranı teyit edilmedi).”
		İşçi Partisi	“Ulusal listeler prensip olarak erkekler ve kadınlar arasında dönüşümlü olarak oluşturulur, ancak yaş ve etnik köken gibi diğer hususlar da dikkate alınır. Listelerin oluşturulmasında son söz Kongreye aittir (1987).”
		Yeşil Parti	“Parti kotası: Parti listelerinde %50 cinsiyet kotası, artı veya eksi bir kişi (1997). İlk parti kotası kuralı 1987'de getirildi. 1981'den beri iç kotalar uygulanmaktadır.”
İsveç	%45,3	Sol Parti	“Parti kotaları: Parti listelerinde kadınlar için %50 asgari kota (1993). İlk parti kota kuralı 1987'de getirildi. 1978'den beri iç kotalar uygulanmaktadır.”
		İlımlı Parti	“Parti kotaları: 2009 Avrupa Parlamentosu seçimleri için parti listesinin ilk dört sırasına iki kadın ve iki erkek yerleştirilecektir.”
		Sosyal Demokrat Parti	“Parti kotaları: Fermuar sistemi (parti listelerinde bir cinsiyet diğerinin yerini alır) (1993). 1978'den beri iç kotalar.”
Norveç	%45	Merkez Partisi	“1989'dan beri tüm seçimlerde ve aday gösterme süreçlerinde her iki cinsiyet için de yüzde 40'lık bir kota uygulanmaktadır.”
		Hristiyan Halk Partisi	“KrF, 1993'ten beri her iki cinsiyet için de %40'lık bir kota uygulamaktadır.”

Tablo 2.3: Dünya’da Uygulanan Kota Yapıları (devamı)

	Norveç İşçi Partisi	“Tüm seçim listelerinde her iki cinsiyet için de yüzde 50 kota bulunmaktadır ve ilk iki pozisyonda her iki cinsiyet de temsil edilmelidir. Kotalar ilk kez 1983 yılında kullanılmıştır.”
	Sosyalist Sol Parti	“1975'ten beri SV'de seçim listelerinde her iki cinsiyet için de %40'lık bir kota uygulanmaktadır.”
	İyi Parti	“Merkez Disiplin Kurulu ve İl Disiplin Kurulu Üye seçimlerinde, asıl ve yedek üyelikler de dahil olmak üzere, en az yüzde yirmi beş cinsiyet kotası uygulanacaktır.”
	Yeşil Sol Parti	“Parti genel merkezlerinde ve yerel teşkilatların karar alma ve yürütme organlarında kadınlara kota uygulanmaktadır. Yeterli sayıda kadın aday bulunmaması durumunda, kota en az %40 olarak uygulanmalıdır.”
Türkiye	Halk Demokrasi Partisi	“Halk Demokrasi Partisi (HDP) %50 cinsiyet kotası uyguluyor. "Türkiye genelindeki her yerel meclis seçiminde ilk sıralardan kadın adaylar gösteriyoruz. 'Fermuar sistemi'ni uyguluyoruz. Sonuç olarak, HDP İstanbul'un 39 ilinde 39 kadın eş başkan ve toplamda 333 kadın yerel meclis adayı gösterdi".”
	Cumhuriyet Halk Partisi	“Parti tüzüğünün 56(1) maddesinde şu ifade yer almaktadır: "Merkez seçimlerle belirlenecek milletvekili, il meclisi ve belediye meclisi adaylıklarında, parti konseylerinin seçimlerinde, il ve ilçe kurulu seçimlerinde ve il kongre delegeleri ile kongre delegelerinin seçimlerinde yüzde otuz üç (%33) cinsiyet kotası uygulanacaktır".”
	Türkiye İşçi Partisi	“Partinin tüm organlarında eşit temsil hedeflenirken, tüm kurullarda (parti konseyi, il ve ilçe yönetim kurulları) %40 kadın kotası uygulanmaktadır. Bu oran, MDK (Merkez Disiplin Kurulu) ve il disiplin kurulları için en az %50 kadın kotası anlamına gelmektedir.”

Kaynak: Idea-int. (2025).

Kent Konseyi ve Kadın Meclisi: Birleşmiş Milletlerin 1992 yılında Brezilya Rio de Janeiro’da gerçekleştirdiği Yeryüzü Zirvesi’nde “Gündem 21” başlıklı belge üzerine uluslararası bir anlaşmaya varılmıştır. Gündem 21’de hedeflenen ana amaç sürdürülebilir kalkınmanın devamlılığının sağlanmasında özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaşlar gibi devlet dışı aktörlerin yönetim süreçlerinde aktif katılımının önemine vurgu yapmaktadır (Akman, 2018, s.742). 1996’da İstanbul’da gerçekleştirilen Birleşmiş

Milletler HABITAT II “İnsan Yerleşimleri Konferansı”, Türkiye’nin Yerel Gündem 21 (YG 21) ile tanışmasına vesile olmuştur (Emrealp, 1998, ss.27-28). Türkiye’de kent konseylerinin ortaya çıkışı, 6 Mart 1998 tarihinde yürütölmeye başlanan “Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi” ile birlikte pek çok çalışma gerçekleştirilmiş bu çalışmalar ile kent konseyleri yapılanması başlamıştır (Akman, 2018, s.743).

Kent konseyleriyle oluşan yeni bir yönetim modelinin geliştirilmesine zemin hazırlamasıyla Türkiye’nin katılımcı ve demokratik yerel yönetim anlayışına katkı sağlayan bir yapı olarak değerlendirilmekte; “kentine sahip çıkma”, “aktif katılım” ve “çözümde ortaklık” ilkeleri çerçevesinde şekillenmektedir. Bu modelin temel bileşeni olarak kent konseylerini merkezde konumlandırılmıştır (Akman, 2018, s.742 & Emrealp, 1998, ss.27-28).

Kent konseyleri kapsamında yer alan kadın meclislerinin kurumsal konumu, hukuki çerçeve içinde esneklik arz etmektedir. Zorunlu organlar arasında yer almamakla beraber bu oluşumlar, yerel yönetişimde katılımcı mekanizmalar olarak işlev görmektedir. Kurumsal yapılanma çerçevesinde kadın meclisleri, gençlik, çocuk, engelli ve mahalle meclislerine benzer şekilde, ilgili kent konseyinin stratejik tercihleri doğrultusunda ya “meclis” ya da “çalışma grubu” statüsünde örgütlenebilmektedir (Dalaman, 2025, ss.86-87).

Kadın meclisleri, kentte yaşayan tüm kadınların temsil edildiği kapsayıcı bir yapı oluşturmaktır. Ancak mevcut bu meclislerde, üyelik esasına dayalı bir sistem üzerinden doğal, bireysel ve kurumsal üyelerden oluşan bir örgütlenme esasına dayanmaktadır. Doğal üyeler; meclisin bulunduğu ilin kadın milletvekilleri, kaymakam, vali, belediye başkanı, il genel meclisi üyeleri, belediye meclisi üyeleri muhtarları yer alırken kurumsal üyeleri; kadın çalışmaları üzerinde duran kamu kurumları, kadın dayanışmalarının sağlamasını sağlayan sivil toplum kuruluşları, kadın çalışmaları yapan üniversite bölümleri, kadın kooperatifleri ve son olarak bireysel üyeleri arasında; bir örgüte dahil olmadan mahalleler de çalışan engelli, ev hanımı, vali, belediye başkanı, erkek kamu yöneticilerinin eşleri, kadın hâkim ve savcılar yer almaktadır (Sancar, 2018, s.140)

Mahalle Muhtarlığı: Türkiye’de 32.290 mahalle, 18.232 köy olmak üzere toplam 50.428 muhtar bulunmaktadır. Muhtar, mahallenin yaşam standartlarını yükseltme, ortak

gereksinimleri tespit etme ve ilgili makamlara iletme görevini üstlenen, siyasal süreç içinde aktif olarak rol alan bir parçadır (Erdoğan & Tosun, 2006, s.31). Türkiye genelinde kadın muhtar temsil oranı, erkek temsil oranına göre oldukça düşüktür. Muhtarlıklar da siyasi parti müdahalesi olmaksızın, kadınların katılımının ve temsilinin son yıllarda önemli ölçüde arttığı bir alan olması ve kadın temsilini artırmak için destek veren bir diğer kuruluş da Türkiye Kadın Muhtarlar Derneğidir. 2024 Mahalli idareler seçimi ile birlikte Türkiye'deki kadın muhtar sayısı 1.134'ten 2.150'ye yükselmiştir. Kadın muhtar sayısı İstanbul'da 140, Ankara'da 124, İzmir' de 120, Bursa'da 51 ve Balıkesir'de 39 kadın muhtar olmakla beraber Bitlis, Muş, Sinop ve Şanlıurfa'da hiç kadın muhtar bulunmamaktadır.

2.3. Kadın Kollarının Siyasal ve Sosyal İşlevleri

Kadın kolları siyasi partilerin en yaygın şekilde kabul gören örgütlenme şeklidir. Kadın kolları, kadınların siyasal katılımını artırma temel hedefiyle kurulmuş olsa da pratikte bu amacın yanı sıra başka işlevler de edinmiştir; bu işlevler ilgili çalışmalarda genellikle iki ana kategoride ele alınmaktadır (Çadır, 2011, s.54).

Ayşe Güneş-Ayata (1995) ve Serpil Sancar (2000)'e göre;

- 1- Akademik literatürde siyasi partilerdeki kadın örgütlenmelerinin temel işlevlerinden birinin, parti politikalarına yönelik kadın desteğini mobilize etmek olduğu vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, kadın üyelerin gerçekleştirdiği parti propagandası ve oy toplama faaliyetleri, bu işlevin kritik bileşenleri arasında yer almaktadır. Ancak, bu yapılanmaların sıklıkla, kendi özgün talep ve sorunlarını parti içinde dile getirerek politika üretme sürecine doğrudan etki etmek yerine, parti merkezi tarafından belirlenen görevleri icra eden bir 'halkla ilişkiler' birimi gibi konumlandığı eleştirisi dile getirilmektedir. Türkiye bağlamında, siyasi partilerin kadın kollarının kuruluşundan günümüze değin genel olarak bu işlevsel çerçeve etrafında örgütlendiği ve faaliyet gösterdiği görülmektedir.
- 2- Kadın örgütlerinin bir diğer önemli işlevi de kadınların deneyim ve ihtiyaçlarının parti politikalarına sistematik biçimde görünmesini ve aktarılmasını sağlamaktır. Bu işlevin etkin biçimde yerine getirilmesi için kadın kolları örgütünün özerk bir yapıya sahip durumda olması gerekmektedir.

Kadınların siyasal yaşamda eşit bir şekilde dahil olabilmeleri için 1994 yılında yayınlanan “Pekin Eylem Planı’nda”³ parti içindeki kadın kolları örgütlenmelerinin sahip olması gerektiği amaçlar şu şekilde tanımlanmıştır (Sancar, 2018, s.50);

- 1- Kadın örgütleri, kadınların karşılaştığı toplumsal sorunları açıkça ifade edebildiği gibi bu sorunları hem görünür kılmayı sağlamak hem de bu sorunlara politika üretim alanı sunmalıdır.
- 2- Kadın örgütleri, siyasal hayata yeterince dahil olamayan kadınlara haklarını hatırlatmakta ve kadınları siyasette aktif olmaya teşvik etme işlevini üstlenmelidir.
- 3- Kadın örgütleri, eğitim de sınırlı erişime sahip olan kadınları siyasal konularda bilinçlendirmeli bunun yanında seçim süreçlerine ilişkin eksiklikleri gidererek daha görünür ve etkin olmasını sağlamalıdır.
- 4- Kadın örgütleri, kadın adayları her anlamda motive etmelidir. Kadınların siyasal bilgi ve becerilerini artırma yönünde teşviklerde bulunmakla beraber basın ve kurumlar arası iletişimlerinde köprü rolü üstlenmelidirler.
- 5- Kadın örgütleri hem adaylık sürecine katılan hem de seçilen kadınlar arasında ilişki ve dayanışma ağları kurarak siyasal yaşamda birbirlerine destek olmalarını sağlamalıdır.
- 6- Kadınların hem atama yoluyla hem de seçim yoluyla aday olma sürecinde aktif katılıma özendirilmeli.
- 7- Siyasi partilerin, kadınlara karşı uyguladığı ayrımcılık unsurlarını ve engelleri sonlandırmalı.

Yapılan analizler göstermektedir ki, parti bünyesindeki kadın örgütlenmelerinin siyasal ve sosyal görev alanları, yalnızca seçim merkezli faaliyetlerle sınırlanmamalı; bunun aksine, kadınların politik alandaki temsilini güçlendirmeyi hedefleyen bütünsel, sürekli ve yapısal mekanizmalar inşa etmelidir. Bu bağlamda, kadın örgütlenmelerinin desteklenmesi, parti içi karar alma süreçlerine etkin iştirakin sağlanması ve kadınların perspektiflerinin politika oluşturma süreçlerine yansıtılması, demokratikleşme ve toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerinin gerçekleştirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla, parti bünyesindeki kadın yapılarının daha bağımsız, kapsayıcı ve

³ Pekin Eylem Planı (PEP) uluslararası belgeler arasında, kararlara katılımda cinsiyet eşitliğinin gerçekleşmesi için gerekli ölçütleri en geniş ve detaylı saptayan belgedir

politika geliştirme yetkinliği yüksek birimlere dönüştürülmesi, kadınların siyasal yaşama eşit ve tam katılımları için stratejik bir gereklilik olarak belirginleşmektedir.

2.4. AK Parti ve CHP’de Kadın Kollarının Yapısal Özellikleri

Türkiye’nin iktidar partisi olan AK Parti’nin ve ana muhalefet partisi olan CHP’nin, kadınların siyasal yaşama katılımını artırmak için partilerinin gerek tüzüklerinde yan kol olarak gerekse yönetmeliklerinde ve programlarında ana unsur olarak yer vermişlerdir. Mevcut her iki parti de kadın kollarının, parti örgütlenmesi için gerekli görmektedir. Çalışmanın bu bölümünde AK Parti ve CHP’nin yapısal özellikleri üzerinde durulmuştur.

2.4.1. AK Parti’nin Kadın Kollarının Yapısal Özellikleri

AK Parti teşkilatı üç teşkilattan oluşmaktadır. Bunlar; ana kademe teşkilatı, kadın kolları teşkilatı ve gençlik kolları teşkilatıdır. “*Partinin tabandan tavana zorunlu ve ihtiyarı birimlerinin tümü, Parti teşkilatını oluşturur*” (AK Parti Tüzüğü, m.16, s.29). Parti teşkilatının üçe ayırmasının nedeni her teşkilatın kendine daha fazla üye dahil ederek vatandaşlara ulaşmayı kolaylaştırmak, ülke ve partiye hizmet edecek kişi sayısını artırmak olarak tanımlanmaktadır (AK Parti Kadın Kolları Bilgilendirme Kitapçığı, s.23).

AK Parti kadın kolları teşkilatı 19 Şubat 2003’te kurulmuştur. Kadın kolları, AK Parti tüzüğünün 83-86 maddelerinde, gençlik kolları ile birlikte yan kuruluşlar içerisinde yer almaktadır. Bu maddeler kadın kollarına üyelik, üyelik için tutulan defter, teşkilat içerisinde yer alan organlar, delegeler ve kongreler, başkan ve üyeleri yetki ve görevleri kapsamaktadır (AK Parti Tüzüğü, m.83-86, ss.88-92).

AK Parti kadın kolları teşkilatının en üst yönetim birimi genel merkez kadın kolları teşkilatıdır. Genel merkezin devamında il teşkilatı, ilçe teşkilatı, belde teşkilatı, köy-mahalle teşkilatı ve sandık yönetim kurulunun yer alması kadın kollarının işleyişinde ki hiyerarşik düzeni göstermektedir.

Tüzüğün 86. Maddesinde “*kadın kolları kademe başkan ve üyelerinin yetki ve Görevleri*” düzenleyen hükümler bu bölümde tanımlanmaktadır. Maddeler aşağıdaki şekilde özetlenmektedir;

- 1- Kadın kolları kademe başkanı ile yönetim ve yürütme kararlarını bulundukları teşkilatın yer aldığı faaliyet alanına göre yetkilerini doğrudan, aynen ve eşdeğer şeklinde kullanırlar.
- 2- Kadın kollarının temsili, parti teşkilatında yönetim kurulu başkanına aittir.
- 3- Kadın kolları, ilgili bulunduğu teşkilat kademesine bağlı, uyum ve koordinasyon içinde çalışırlar.
- 4- Kadın kollarının yapacağı tüm yazışmaları, parti yönetim kademesi yoluyla yapmaktadır.
- 5- Kadın kolları başkanları görev aldığı yerin teşkilat kademesinin yönetim kurulu ve yürütme kurulunun doğal üyesidir.
- 6- Kadın kolları ile ilgili kararlar genel başkan tarafından uygun görülmeli ve genel başkan yardımcısına bağlı yürütülür (AK Parti Tüzüğü, 2025, s.84).

Bu madde de düzenlenen hükümler, her ne kadar kadınlara alan açmış olsa da kadın kollarının başkanın doğal üyelikten kaynaklanan sınırlı rol tanımlamaları, oy kullanma hakkının olmayışı, atılacak her adımda ana teşkilata entegre edilmesi ve devamında 87. Madde de yer alan “*işten el çektirme*” bağımsız bir organ olmadığının temel göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

AK Parti kadın kolları kadınların siyasi ve sosyal alandaki etkinliklerini artırmak için çeşitli politika önermeleri vardır. Kadın kollarının kuruluş ve amaçları şu şekildedir;

- 1- Kadınların siyasi ve toplumsal hayatta daha aktif rol alması amacıyla, hem çoğulcu ve katılımcı demokratik değerler çerçevesinde hem de muhafazakâr yaklaşımlar gözetilerek çözümler üretilmesi hedeflenmektedir,
- 2- Türk kadınının sahip olduğu büyük potansiyeli ve nitelikleri, modern siyasi sistem içerisinde daha etkin bir şekilde kullanabilmesi için siyasi vizyonunu genişletmek, karşılaştığı sorunlara çözüm bulmak ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımını sağlamak,
- 3- Türk kadınının çağdaş ve özgün eğitim olanaklarından faydalanarak, gelişen küresel siyasi yaşam standartlarına uygun biçimde siyaset ve kamu alanında daha fazla temsil edilmesini sağlamaktır (Tulum, 2014, s.55).

Maddelerden görüleceği üzere kadın kollarının belirlediği misyonda temel hedefin siyasal katılımın artırılması noktasında kadın kollarının etkinliğinin önemine vurgu yapmaktadır.

Siyasi arenada milli ve yerli kavramları üzerinden yorumlanan parti kimliği, AKP'nin kurulduğu ilk yıllardaki kapsayıcı ve kuşatıcı demokratik parti yaklaşımından uzaklaşıldığına işaret eder. Suriye'deki iç savaş ve darbe girişimi sonrasında giderek milliyetçi muhafazakâr tonun ağır bastığı ve Rabia işaretiyle sembolleşen Tek Devlet, Tek Millet, Tek Vatan, Tek Bayrak sloganı, partinin niteliğinin milliyetçi-muhafazakâr bir eğilime ağırlık verdiğini gösterir (Süslü & Halifeoğlu, 2023, s.225).

2.4.2. CHP'nin Kadın Kollarının Yapısal Özellikleri

Ülkemizde kadın kolları örgütlenmesine öncülük eden ilk parti CHP'dir. 26 Şubat 2012 de yapılan 16. olağanüstü kurultayda tüzük de yer alan hükümlerde değişiklik yapılmış ve buna bağlı olarak kadın kolları yönetmeliği düzenlenmiştir (Tulum, 2014, s.56).

CHP Kadın kolları, “çifte bağlılık ilkesi, çerçevesinde kurulduğu kademenin ana örgüt biriminin başkanlığı ile yatay ilişki içinde iş birliği ve eşgüdüm temelinde; bir üst kademedeki kadın kolu başkanlığı ile dikey – hiyerarşik ilişki temelinde çalışır” CHP toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için parti tüzüğünün üçünü bölümü Parti Örgütü madde 27’de içerisinde yer verilmiştir. “Türkiye’de kadın-erkek eşitliği fikrinin öncüsü Atatürk ve onun önderliğinde kurulan CHP’dir. CHP, Medeni Kanun’la ve seçme-seçilme hakkı ile, kadını ve erkeği eşit toplum oluşturma sürecini başlatmıştır” (CHP Parti Programı, s.87).

Tüzüğün 27. Maddesinde yer alan kadın kollarının maddeleri özetlemek gerekirse;

- 1- “Kadın kolları kongre ve kurultaylarının tarihlerini ana kademe Merkez Yönetim Kurulu Tarafından belirlenmektedir. (06.09.2024 tarihli 20. Olağanüstü Kurultay’da değiştirilmiştir.)
- 2- Kadın Kollarına ayrılan bütçe en az %10 olmak kaydıyla, partinin yıllık bütçesinden ayrılmaktadır.

- 3- Kadın kolları için yapılan harcamalar, bulunulan çalışma alanına uygun kişi tarafından yapılmaktadır.
- 4- Kadın kollarının seçim süreçlerine katılma, çalışma yöntemleri ve diğer hususlara ilişkin detaylar yönetmelikte belirlenmektedir.
- 5- Tüzükte yer alan görevden alama, görevin boşalması ve boşalan göreve yapılacak olan seçimler; kadın kollarının genel başkanı, merkez yönetim organların da yer alan il ve ilçe başkanları içinde geçerlidir.
- 6- Kadın kollarında yapılacak her türlü çalışma, seçim ana kademe ile uyumlu olmalıdır. Uyumsuzluk söz konusu olduğunda Merkez Yönetim Kurulu kararı kesindir (06.09.2024 tarihli 20. Olağanüstü Kurultay’da değiştirilmiştir.)” (CHP Parti Tüzüğü, m.27, ss.52-53).

27. maddede de genel hatlar (görev süreleri ve bütçe) yer almaktadır. Geri kalan düzenlemeler için kadın kollarına özel oluşturulan kadın kolları yönetmeliği esas alınmaktadır. Kadın kolları yönetmeliği ilk maddesi;

Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü’nde ifadesini bulan “Amaç”a yönelik olarak, Genel Merkez, il, ilçe ve gerek görülen beldelerde örgüt birimleri ile birlikte faaliyette bulunmak üzere, Parti’nin siyasal ilkelerini, değerlerini ve siyasal yaşam anlayışını benimseyen kadın üyelerin katılımları ile “kadın kolları” oluşturulur (CHP Kadın Kolları Yönetmeliği, s.1) şeklinde ifade edilmektedir.

Yönetmeliğin 2. maddesinde kadın kollarının amaçları belirtilmiştir. İlgili amaçlar kısaca aşağıdaki gibidirler;

- 1- Kadınların toplumun farklı noktalarında daha fazla yer almasını sağlayarak hem kadın üye sayısını hem de taraftarını artırmak.
- 2- Parti tüzüğü, parti programı, seçim bildirgesinin ve partinin yetkili organların yaygınlaştırılmasını sağlamak.
- 3- Kadınların siyasete karşı eşit temsiliyetinin sağlanabilmesi için katılımının önündeki engelleri ortadan kaldırmak ve karar alma süreçlerine olan katılımın artırılmasını sağlamak.
- 4- Cinsiyet eşitliğinin toplumsal yaşamın tüm bölümlerinde eksiksiz bir şekilde uygulanmasını hedeflediği, kadına karşı her türlü şiddetin önlenmesi amacıyla etkin bir mücadele yürütülmesinin gereklilik arz ettiği bildirilmektedir. Ayrıca, kadınların toplumsal hayatın bütün alanlarında

özgür ve eşit bireyler olarak bulunmalarına katkı sunarak kadın hareketine öncülü rol üstlendiği anlaşılmakta ve Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü'nün 3. maddesinde belirtilen hedefe ayrı olmadan parti örgütüyle iş birliği içinde çalışmaların sürdürüldüğü görülmektedir (CHP Kadın Kolları Yönetmeliği, s.1).

Yönetmeliğin devamında esas alınan kadın kollarının nüfusa göre bulunduğu yerde kaç kişiden oluşacağı, seçim süreçleri, kongre ve kurultay toplantıları, görev dağılımları, toplantı yeter sayısı ve karar, görüşmelerin ve kararların yazımı gibi pek çok konuyu da içinde barındırmaktadır.

AK Parti ve CHP kadın kolları; kuruluş yılları, örgütsel yapılanmaları, faaliyet alanları ve üye sayıları bakımından belirgin farklılıklar arz etmekte olup, bu farklılıklar Tablo 2.4'te ayrıntılı olarak verilmiştir. Söz konusu farklılıklar, her iki partinin kadın kollarına yönelik örgütlenme yaklaşımlarındaki farklılaşmanın bir sonucu olarak görülmektedir.

Tablo 2.4: AK Parti ve CHP Kadın Kolları Üye Sayıları

Kadın Kolları	Kuruluş Yılı	Üye Sayısı	Kadın Kolları Başkanı
Adalet ve Kalkınma Partisi	2002	5,7-6 milyon	Tuğba IŞIK ERCAN
Cumhuriyet Halk Partisi	1923	1,9-2 milyon	Asu KAYA

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI, SAHA BULGULARI VE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ

3.1. Araştırma Alanının Tanıtımı ve Saha Bağlamı

Araştırmanın saha çalışması, Rize iline bağlı iki farklı ilçede gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyi ve mesleki dağılımları, iki ilçenin farklı sosyo-ekonomik yapılarını yansıtacak şekilde belirgin farklılıklar göstermektedir. Meslek gruplarındaki bu çeşitlilik, katılımcıların sosyal hayat deneyimlerinin ve kadın kollarındaki faaliyetlere ilişkin görüşlerin farklılaşmasına katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın dikkat çeken bir diğer boyutu ise katılımcıların parti içi deneyim süreleridir. Görüşmeler, yalnızca uzun yıllardır siyaset içerisinde bulunan kadınlarla değil, kadın kollarına son yıllarda katılan üyelerle de gerçekleştirilmiştir. Bu durum, araştırmanın hem kurumsal hafızayı temsil eden deneyimli katılımcıların hem de yeni kuşak üyelerin bakış açılarını yansıtmasına fırsat sağlamaktadır. Örneğin Katılımcı 8, parti üyeliğini sürdürürken 2024 yılında kadın kolları yönetim kurulunda görev almaya başlamıştır. Katılımcı 11 ise 2002-2018 yılları arasında mahalle başkanlığı görevini yürüttükten sonra 2018 yılında kadın kolları yönetim kurulunda görev üstlenmiştir. Katılımcı 2 ve 6 ise reşit olduktan sonra gelişen aidiyet duygularıyla parti de yer almaya başlamışlardır. Bunun yanında bazı katılımcılar partilerinin kuruluş yıllarından itibaren aktif siyaset içerisinde yer alırken, bazıları ise son yıllarda parti üyeliği gerçekleştirerek kadın kollarına dâhil olmuştur.

Bu çeşitlilik, kadın kolları teşkilatlarında deneyim aktarımının sürdürülebilmesine katkı sağlarken, aynı zamanda yeni üyelerin farklı bakış açıları ve güncel toplumsal beklentileri örgüt yapısına taşımasına da imkan tanımaktadır. Dolayısıyla kadın kolları, yalnızca siyasal deneyimin aktarıldığı bir yapı olmasının yanı sıra, farklı kuşakların ve

farklı yaşam deneyimlerinin bir araya geldiği dinamik bir örgütlenme alanı olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların parti içerisindeki görevleri de çeşitlilik göstermektedir. Çalışma kapsamında kadın kolları başkanları, kadın kolları yönetim kurulu üyeleri ve herhangi bir idari görevi bulunmayan parti üyeleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çeşitlilik, kadın kollarının işleyişinin yalnızca yöneticilerin bakış açısıyla değil, örgütün farklı kademelerinde yer alan üyelerin deneyimleri üzerinden de değerlendirilmesine imkân sağlamış; böylece kadınların siyasal katılım süreçlerine ilişkin daha kapsamlı ve çok boyutlu bulgular elde edilmiştir. Tablo 3.1’de, görüşme yapılan 11 katılımcının ilçe, yaş aralığı, eğitim düzeyi, meslek, parti üyelik süresi ve kadın kollarındaki görev türüne göre dağılımını gösteren bulgular yer almaktadır.

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Görünümü

Katılımcı Kodu	Yaş	Eğitim Düzeyi	Meslek	Üye Tarihi	Görev
Katılımcı 1	47	Ortaokul	Ev Hanımı	2002	Güneysu AK Parti Kadın Kolları Başkanı
Katılımcı 2	42	Lise	Ev Hanımı	2014	Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi
Katılımcı 3	54	İlköğretim	Ev Hanımı	2019	Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi
Katılımcı 4	50	İlköğretim	Pasta Ustası	2023	Güneysu CHP Üyesi
Katılımcı 5	49	İlköğretim	Ev Hanımı	2003	Güneysu CHP Üyesi
Katılımcı 6	47	Ön Lisans	Ev Hanımı	1995	Ardeşen CHP Kadın Kolları Başkanı
Katılımcı 7	43	Lisans	Mali Müşavir	2020-2021	Ardeşen CHP Üyesi
Katılımcı 8	54	Lise	Emekli	2024	Ardeşen CHP Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi
Katılımcı 9	52	İlköğretim	Ev Hanımı	2014	Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Başkanı
Katılımcı 10	34	Lisans	Anketör	2021	Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi
Katılımcı 11	41	Lise	Terzi	2018	Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi

Tablo 3.2 görüşme sorularına verilen cevapların tematik özetini sunmaktadır. Tablo, katılımcıların kadın kollarına katılım süreçleri, siyasal ve toplumsal işlevlere

ilişkin değerlendirmeleri, yerel dinamiklerin siyasal katılıma etkisi, örgütlenme biçimleri ile gelecek perspektiflerine dair beyanlarını sistematik bir şekilde kategorize etmektedir. Tablo, yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla elde edilen nitel verileri, ilçe bazlı karşılaştırmayı mümkün kılacak şekilde ve katılımcıların bireysel deneyimlerini ön plana çıkararak özetlemektedir. Bu çerçevede, araştırmanın temel bulgularına ilişkin bütüncül bir bakış sunmakta ve izleyen analiz bölümleri için kavramsal bir zemin oluşturmaktadır.

Tablo 3.2: Araştırma Bulgularının Ana Tema ve Alt Temalarına Dair Betimsel Veriler

Ana Tema	Alt Tema	Katılımcı Kodu
Kadın Kollarına Dahil Olma Süreci, Güdülenme ve Siyasal Temsil Algısı	Katılım Zamanlaması ve Pratikleri	Katılımcı 3,5,6,7,10
	Motivasyon Faktörleri	Katılımcı 1,4,8,11
	Siyasal Temsil Algısındaki Değişim	Katılımcı 2,4,6,10
Siyasal Süreçlerde Kadın Kollarının Rolü ve Etkinliği	Parti İçi İşlevsellik	Katılımcı 1,4,8,9,11
	Seçim Süreçlerinde Rol ve Faaliyetler	Katılımcı 2,4,5,7,9
	Karar Süreçlerine Etki Düzeyi	Katılımcı 3,5,6,7,10
Kadın Kollarının Toplumsal İşlevleri ve Sosyal Etkileri	Toplumsal Yaşama Yönelik Katkı	Katılımcı 3,5,6,9
	Görünürlük ve Özgüven	Katılımcı 1,2,4,8,11
	Toplumsal Algı	Katılımcı 2,4,5,7,10
Yerel Bağlamda Kadınların Siyasal Katılımının Önündeki Yapısal ve Kültürel Faktörler	Bölgeye Özgü Güçlükler	Katılımcı 1,5,6,9
	Yerel Örnekler	Katılımcı 3,5,7,10,11
	Erkek Egemen Yapıların Etkisi	Katılımcı 1,2,4,8,10
Kadın Kollarında Örgütlenme Biçimi ve Hiyerarşik İlişkiler	Merkez-Yerel İlişkisi	Katılımcı 2,5,7,10
	Yerel Düzeyde İnisiyatif Kullanımı	Katılımcı 1,2,5,6,10
	Üyeler Arası Dayanışma	Katılımcı 3,4,8,9
Kadınların Siyasal Katılımının Değerlendirmesi ve Gelecek Perspektifleri	Etkinliğin Artırılmasına Yönelik Öneriler	Katılımcı 3,4,6,10
	Söz Hakkı Mekanizmaları	Katılımcı 1,5,8,9
	Genç Kadınların Katılımı	Katılımcı 2,5,7,8,11

3.1.1. Rize İlinin Genel Profili

Rize, Karadeniz kıyısında yer alan, dağlık ve engebeli bir coğrafyaya sahiptir. Dağlar ve deniz arasındaki sert yükselti farkından dolayı yerleşim alanları etkilenmiş buna bağlı olarak ekonomik faaliyetlerde etkilenmiştir. Dağların denize paralel uzanması tarımsal faaliyetlerin sınırlı kalmasına sebep olmuştur. 1950’li yıllara kadar mısır ve sebze üretimi ön planda iken 1950 sonrası dönemde çay tarımına geçilmesi sonucunda ekonomik yapıda köklü bir değişim yaşanmıştır. Çayın yaygınlaşması toplumda birlikteliğin kuvvetlenmesine, imece usulünün gelişmesine neden olmuştur. Her ne kadar engebeli araziler ekonomiyi ve yaşamı zorlaştıracı şekilde etkilese de engebeli arazilerin olması büyükbaş hayvancılığı ve çeşitli flora yapısı sayesinde arıcılık faaliyetlerini ve yaylacılık geleneğini doğurmuş bu nedenle sosyal yaşamının önemli bir parçası haline gelmiştir.

Bölgenin sarp ve ulaşımının güç olması, Rize’nin tarih boyunca dış etkilerden izole ve kendi dokusunu bozmadan kültürel hayatını devam ettirebilmesine yardımcı olmuştur. Bu kültürel değerler arasında dokumacılık, arıcılık, ağaç işçiliği, keten dokumacılığı ve serender mimarisi yer alırken aynı zamanda halk kültürel kimlikleri bozmadan yaşamına devam etmektedir.

Rize kültürünü yansıtan en belirgin bir diğer unsuru da horondur. Horon aslında Rize’nin iklim ve coğrafi yapısının bir yansıtmaktadır⁴. Horonun hızlı ve hareketli yapısı bireyin coğrafya ile özdeşleştikleri mücadeleci ilişkiyi yansıtır. Kültürün bir diğer yansıması olarak da yayla şenlikleri dikkat çekmektedir. Şenliklerde; horonlar oynanır, atma türküler söylenir çeşitli yarışmalar ile iletişim kuvvetlendirilir. Bu şenlikler özellikle turizme olumlu yönde etki etmektedir. Kültürel aktiviteler miras olarak gelecek nesillere aktarılmanın yanında turizmi arttırmasının yanında bölge ekonomisine katkı sağlamaya da başlamıştır (Doğu Karadeniz Kültür Envanteri, t.y.). Yaylacılık kültürü aynı zamanda Rize için önemli bir sembol olan Atmaca Kuşunu yetiştirme noktasında da önemli bir yere sahiptir.

Rize toplumsal yapısı bakımından dini inançlara bağlı ve geleneksel değerler açısından gelişmiştir. Gündelik yaşamda karşılaşılan sorunlar genellikle toplumda dini

⁴ Montesquieu’ye göre iklim, insanların karakterini ve toplumların yönetim biçimlerini etkiler (Montesquieu, 1999).

ölçütlerle (hacı) bilgili olan yaşlılara danışılıp çözüme kavuşturulur. Bunun temelinde dini bilginin her şeyin üzerinde olarak görülmesi ve bu bilgilerden dolayı bilge kişilere özel bir değer atfedilmektedir. Rize’de hemen hemen her mahallede birden fazla cami yer almaktadır, bunun başlıca nedeni camilerin sadece ibadet yeri değil aynı zamanda toplumsal aidiyetin ve kültürel kimliğin sembolik bir ifadesi olmasından kaynaklanmaktadır (Doğu Karadeniz Kültür Envanteri, t.y.). Toplumun yapı taşı aile olarak kabul görmektedir. Ailede söz hakkı ve son kararlar genellikle en yaşlı erkek tarafından yürütülmüş; yokluğu durumunda ise liderlik rolü büyük kadına geçmektedir. Büyüklerin sözüne karşı olan güven komşuluk bağlarının güçlenmesine, yardımlaşma ve dayanışma duygusunu da pekişmesine olanak sağlamaktadır.

Ekonomik faaliyetler, toplumsal yapının şekillenmesinde belirleyici unsurlar arasında yer alan önemli bir faktördür. Ekonomik geçimin bir kısmını çaydan sağlayan Rizeliler genellikle fabrikalarda mevsimlik işçi ya da günlük yevmiyeci olarak çalışmaktadırlar. Çaycılığın yanında yakın tarihe kadar dokumacılık, demircilik, bakırcılık ve değirmencilik gibi mesleklerle de ilgilenmişlerdir. Özellikle yüksek kesimlerde yaşanan ekonomik geçim sıkıntısı gurbetçilik olgusunu ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Gurbetçiler ailelerine ekonomik katkı sağlarken aynı zamanda kent ile kır arasında kültürel etkileşimi sağlayan bir köprü görevi de görmüştür. Bu durum, Rize halkının dış etkenlerle etkileşimini artırmış ve toplumda sosyal alanda yeniliklerin yaşanması konusunda hızlandırıcı bir etkiye sahip olmuştur.

3.1.1.1. Rize’nin Siyasi Profili

Rize, Türk siyasal yaşamında dönemin koşullarına göre farklı siyasal eğilimler göstermiştir. Bu eğilimler dönemlerin sosyal yapısı ve ekonomik koşullarına karşı bir duruş olmuştur. Tek partili dönemde ülke genelinde olduğu gibi Rize’de siyasi eğilim CHP’deydi. CHP, Rize’de adaylarını parti merkezli atama usulüyle tanınmış kişilerden belirliyordu (Sırmalı, 2025, s.82). Parti içerisinde yaşanan muhalefet hareketleri, çok partili hayata geçişin bir adımı olarak görülmesiyle beraber Rize içinde siyasi dönüşümün başlayacağını sinyallerini vermeye başlamıştı.

Muhalefet odakların, bütçe müzakereleri, çiftçiyi topraklandırma kanunu ve bilhassa “Dörtlülük Takrir” başta olmak üzere sundukları önerilerin parti tarafından reddedilmesi

üzerine istifa ederek 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurdular. Bu durum Türk siyasi hayatında yeni bir dönemin başlangıcı olarak değerlendirilmektedir.

1947'de yapılması beklenen seçimler CHP'nin 10 Mayıs 1946'da toplanan 2. Olağanüstü Kurultayı'ndan sonra, seçim 1946'ya çekilmiştir. 1946 seçimlerine, Demokrat Parti'nin parti örgütlenmesi tamamlanmamış olması gerekçe gösterilerek seçimlere dahil edilmemiştir. DP, ilk zorlu siyasi mücadelesini 1946 seçimlerinde vermek zorunda kalmıştır (Börklüoğlu, 2019, s.51). 1946 seçimleri oldukça tartışılan bir seçim olmuştur. CHP seçimlere katılımın %50 olduğunu belirtirken DP “ise muhtelif yerlerde %8 ile %40 arasında değişiyor” olduğunu ifade etmiştir (Cumhuriyet, 28.05.1946). 1946 yılında yerel seçimlere katılamayan DP genel seçimlere Rize dahil olmak üzere 16 il seçime katılamamıştır (Geniş, 2018, s.9).

Takvim yaprakları 1950'yi gösterdiğinde yaşanacak seçim ortamı yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştı. Ülke ekonomisinin kötüye gitmesi ve DP'nin etkin muhalefet yapısı 14 Mayıs 1950'de seçim kazanması, bu dönemin tarihe “Beyaz İhtilal” olarak geçmesini sağlamıştır. Coğrafi olarak tarımla ilgilenen Rizeliler kendilerini hem DP'nin tarım politikalarına yakın hissetmiş hem de liberal ekonomik politikalara olan yatkınlıkları nedeniyle yönelimlerini CHP'den DP'ye doğru kayma başladığı görülmektedir. 14 Mayıs 1950 Rize ili genel seçimlerine göre 71.295 seçmenin 59.974'ü seçime katılmış ve DP'den altı milletvekili çıkartmıştır.

1960 darbesi sonrasında Rize halkı DP'nin devamı olan Adalet Partisini (AP) desteklemeye devam etti. Rize'nin soyo-kültürel yapısının geleneksel ve dini hassasiyetleri nedeniyle TBMM'ye gönderilen milletvekilleri büyük çoğunlukta muhafazakâr ideolojik eğilimlere sahip kişiler olmuştur (Sırmalı, 2025, s.82). Bu süreç, Rize'de merkez sağ partilerin siyasal yaşamda uzun yıllar süren istikrarına zemin oluşturmuştur.

Milli Görüş gömleğiyle kurulan Milli Nizam Partisinin (MNP) kapatılması devamında 1973 de genel başkanı Necmettin Erbakan olan Milli Selamet Partisi (MSP) Rize'de önemli bir etki bırakmıştır. Erbakan'ın Milli Görüş duruşu 1973 seçiminde Rize'de Sudi Reşat Saruhan'ın milletvekili olarak seçilmesini sağlamıştır. 1980 de gerçekleştirilen darbe ile siyasi partilerin faaliyetlerine son verilmesi, 1980 öncesi siyasetle uğraşanlara siyaset yasağı getirilmesi gibi darbenin çeşitli etkileri, Rize'de

siyasal dengeler üzerinde köklü bir değişime ve yeniden şekillenme yaşanmasına neden olmuştur.

Darbe sonrası Anavatan Partisi, Sosyalist Adalet ve Demokrasi Partisi (SADEP), Sosyal demokrat Halkçı Parti ve Doğru Yol Partisi kurulmuş 1980 öncesi siyasilere on yıl siyaset yasağı getirilmişti. Yeni kurulan partilerden olan Anavatan Partisi (ANAP); liberal, milliyetçi ve muhafazakar ideolojilerini benimsemiştir. 1983 seçimlerini kazanan ANAP, Rize’de yakaladığı yüksek oy oranları sayesinde kentin siyasal eğilimini uzunca yıllar etkilemiştir. Özal izlediği liberal ve pragmatik politikalar, Rize’de tarım ve ticaret sektörlerince destek bulmuştur (Sırmalı, 2025, s.83). Dönemin seçilen milletvekillerinin çoğunluğu ANAP’ın reformlarını benimseyen vekillerden oluşmaktaydı. Rize’de 1983’den 2002’ye kadar aralıksız milletvekilli seçilen Mesut Yılmaz 1991’de ANAP’ın genel başkanlığına yükselmiştir.

1990’da siyasi yasakların kalkmasıyla kurulan Refah Partisi (RP) ve akabinde Fazilet Partisi (FP) Rize’de öne çıkan partiler olmuştur. RP’nin muhafazakar seçmeni Rize’de radikal söylemlerle tanınan Şevki Yılmaz’ı belediye başkan adayı olarak göstermiş ve sonrasında parlamentoya seçilen Yılmaz, RP’nin İslami politikalarını benimsediğini ortaya koymuştur (Sırmalı, 2025, s.83).

Refah partisinden İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına seçilen Recep Tayyip Erdoğan, 2002 yılında AK Parti’nin kurması ile Rize’de ki siyasi yapı hem muhafazakar ideoloji etrafında hem de Rizeli olması itibariyle aidiyet duygusunun çok yüksek olması nedeniyle büyük bir destek ile karşılandı. 2002 yılından sonra Rize siyasi düşünce istikrarını muhafaza etmiştir. Rize için yapılan çalışmalar halk tarafından hem hizmet odaklı olarak kabul görmüş hem de ideolojik olarak benimsenmiştir. Bu nedenle AK Parti’nin Rize’deki temellerinin sağlam bir alt yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür.

2002’den 2026’ya kadar olan süreçteki seçimlere iki aday hariç geri kalan tüm adaylar AK Parti’den parlamentoya girmiştir. İlk istisna, 2007’de bağımsız aday olarak seçilen Mesut Yılmaz iken ikinci istisna 2023 yılında, 50 yıl aradan sonra CHP’den seçilen Tahsin Ocaklı olmuştur.

İki durum dışında gözlemlenen tek partinin hakimiyeti ve parlamentoda yer alan tüm temsilcilerin erkek olması kadınların siyasi alandaki görünürlüğünü sınırlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı Rize’de neden kadınların siyaset alanında görünürlüğünün sınırlı kaldığını anlamak ve kültürel etmenlerin bu geri kalmışlık durumunda ne derecede etkili olduğunu saha çalışması yöntemi ile incelemektir.

3.1.2. Güneysu ve Ardeşen İlçelerinin Sosyo-Kültürel Yapısı

Rize’nin iki ilçesi olan Güneysu ve Ardeşen, sosyo-kültürel ve ekonomik yapıları bakımından belirgin farklılıklar sergilemektedir. Güneysu, kırsal karakteri ağır basan, nüfusunun büyük çoğunluğunun çay tarımıyla geçimini sağladığı ve sürekli göç veren bir ilçe konumundayken; Ardeşen, kıyı kesiminde yer alması, görece daha kentleşmiş yapısı ve Rize genelinde eğitim düzeyi en yüksek ilçeler arasında bulunmasıyla öne çıkmaktadır. Bu iki ilçe arasındaki sosyo-ekonomik ve kültürel farklılık, kadınların siyasal katılım deneyimlerinin ilçe bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmesine elverişli bir zemin hazırlamıştır. Bu başlık dahilinde iki ilçenin sosyo-kültürel yapısı ele alınmaktadır.

3.1.2.1. Güneysu’nun (Potomya) Sosyo-Kültürel Yapısı

Rize’ye bağlı olan Potomya’nın, 1987’de bucaktan ilçeye geçmesiyle ismi Güneysu olarak değiştirilmiştir. Halk arasında Potomya adı halen yaygın şekilde kullanılmaktadır (Güneysu Kaymakamlığı, t.y.). Muhafazakar ideoloji hakim olan Güneysu’da nüfus başta olmak üzere pek çok konu etkilenmiştir. 19. yüzyılın sonunda Bahriye Paşası Hacı Mustafa, erkeleri denizci olması için teşvik etmiştir (Ak, 2019, s.72). Erkeklerin bu teşviki benimseyip gelenek haline getirmesi kadın nüfusunun fazla olmasına neden olmuştur.

1928 Harf İnkılabı, Güneysulu muhafazakarlar tarafından pek sıcak karşılanmadı bu durum ilçe de okur yazar sayısının uzunca bir süre geride kalmasına sebep oldu (Ak, 2019, s.75). 1945 yılından sonra ilçede yenilikler kazanılmaya başladı. 1940 yılında tarım için yapılan çay teşviki halk tarafından verim alınamayacağı düşüncesiyle tepkiyle karşılandı. Köylünün düşüncesini değiştirmek için devlet köylüye uygun buğday tohumu temini sağladı. Bu durum zamanla mısır bahçelerinin yerini çay bahçesine bırakmasına vesile oldu. Çay tarımının gelişmesi ilçede tarıma dayalı sanayinin gelişmesini sağlamıştır. İlçede, devlet dahil 19 tane çay fabrikasının bulunması ilçeler arasında çay sanayisindeki istihdam açısından birinci sırada yer almaktadır (Güneysu Kaymakamlığı, t.y.).

Gurbete giden erkekler evin temel geçimini sağlarken ilçede çay üretimini ve hasadını yapmayı kadınlar üstlenmiştir. Bu durum ilçede kadının görünürlüğüne ve gücünün fark edilmesine imkan tanımıştır. Aile içi kadın erkek dayanışması ekonomik olarak refah seviyelerini artırmış bu durum ilçe de mimari olarak da değişimleri (ahşap evlerden, taş evlere geçiş) beraberinde getirmiştir. Yakın zamana yaklaştıkça çayın yanında kivi bahçelerinin yaygınlaştığı ve arıcılık yapıldığı bilinmektedir.

İlçe de 2 alabalık çiftliği olmak üzere Başköy ve Çamlıca köylerinde ılıcalar vardır (Güneysu Kaymakamlığı, t.y.). ılıcalardan şifa gören vatandaş ilçenin turizmne katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda ilçenin merkezine 16 km uzaklıkta yer alan Handüzü Yaylası yerel halk için yaylacılık alanı olarak değerlendirmesinin yanında kış sporları için önemli bir yer haline gelmiştir. 31 Ocak-1Şubat 2026 tarihlerinde gerçekleştirilen Türkiye Dünya Kar Motosikleti Şampiyonası ilçede ve çevre illerden büyük ilgi ile takip edilmesinin yanı sıra ilçenin tanınmasına ve esnafının da ekonomisine katkı sağlamıştır. 1862 yılında inşa edilen Dua Tepesi (Ayane Cami) eski hali korunarak restore edilen önemli tarihi cami olmasının yanında yakın tarih de hem ibadet hem ziyaretçilerini ağırlaması için mesire alanları oluşturulup turizme kazandırılmıştır. İlçe; Katarakte, Arapdüzü gibi keşfedilmeyi bekleyen turizm alanlarına ev sahipliği yapmaktadır.

Harf inkılabı ile eğitimde zorlu değişimler yaşanan Güneysu’da, merkezde yüksekokul ve halk eğitim merkezi olmakla beraber köyler dahil anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise dahil olmak üzere 16 eğitim kurumu bulunmaktadır (Güneysu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, t.y.). İlçede eğitim kurumlarının genişlemesiyle birlikte, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Meslek Yüksekokulu’na farklı kültürlerden öğrencilerin gelmesi, yerelde kadınlara yönelik iletişim ve farkındalığın artmasına katkı sağlamıştır. Bu gelişme, sosyal etkileşim kanallarının zenginleşmesi, yeni fikirlerin dolaşıma girmesi ve eğitim olanaklarının yaygınlaşması yoluyla kadınların kamusal alana erişim imkanlarını olumlu yönde etkilemiştir.

İlçede kadınların siyasal yaşama katılımı ağırlıklı olarak siyasi partilerin kadın kolları aracılığıyla yürütülmektedir. Sahada etkin tek yapı ise AK Parti kadın kollarıdır. AK Parti kadın kollarının tek partinin sunduğu avantajlardan faydalanırken aynı zamanda kadınlara ulaşmayı zorlaştıran dezavantajları yönetmeye yönelik politikalar geliştirmesi, yerel düzeyde kadın temsili açısından belirleyici olmaktadır. Bu durum, kadınların yerel

siyasette temsiline dair etkinliklerin tek bir çevre üzerinden yürütüldüğünü göstermektedir.

3.1.2.2. Ardeşen'in (Artaşeni) Sosyo-Kültürel Yapısı

Rize ilinin idaresine bağlı olan Ardeşen, 1 Mart 1953 tarihinde ilçe olmuştur. 743 km² yüzölçümüne sahip olan Ardeşen, il merkezine 48 km uzaklıkta yer almaktadır. Arazilerin %13'ü tarıma elverişli, %24'ü orman, %32'si çayır mera, %31'i taşlık, kayalık, akarsu ve yerleşim alanlarından oluşmaktadır (Ardeşen Kaymakamlığı, t.y.). 43.519 nüfusa sahip olan Ardeşen ekonomik geçiminin büyük kısmını tarıma dayalı yaş çay ve turuncgil ile sağlarken bunların yanında hayvancılık, arıcılık ve balıkçılık faaliyetleriyle de ilgilenmektedirler.

İlçede yer alan kamu kurumları, ilçenin merkezinde toplanarak mekânsal bütünlük sağlanırken aynı zamanda coğrafi yapı gereği yakın mahallelere de dağılmıştır. İlçe ekonomisinin yapısı hizmet ve perakende ticarete yoğunlaşmıştır (Gürgen & Arınç, 2022, s.87). İlçe merkezinde bakkal ve market sayısında ki istihdam yakın tarihlere kadar çok yüksekken, büyük perakende mağazaların yaygınlaşması ürün çeşitliliğini artırırken küçük esnaf sayısının azalmasına ve istihdam oranının değişmesine neden olmuştur.

Ardeşen'de kurumsal ticaret yapısının gelişmiş olması ve bankaların da ticari canlılığa destek olması, ilçede ekonomik koşullara ulaşımı kolaylaştırmıştır. İlçede 345 şirket mevcuttur, bu şirketler sayesinde ilçenin ihracata olan katkısı sadece yerelde değil, bölgesel ölçekte de ekonomik etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. İlçedeki bu etkileşimle beraber istihdamda kadına duyulan ihtiyaç artmış, bu sayede kadınların siyasal yaşama katılımı bir nebze de olsa kolaylaşması sağlanmıştır.

Ekonomik durumun gelişmesini destekleyen bir diğer faktör olarak karşımıza ulaşım altyapısının iyi olması gelmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ulaşım yatırımları için önemli adımlar atılmaktadır. 1997-2003 yılları arsında Rize'de görev yapan Vali Recep Yazıcıoğlu'nun teşvikleriyle kano ve rafting projeleri hayata geçirilmiş ve devamında 2011-2012 yıllarında faaliyete geçirilen Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen Kültür Park Projesi ile ilçede turizme çeşitli katkılar sağlanmıştır. Kalkınmaya destek olacak yatırımlara yakın zamanda açılışı gerçekleştirilmiş olan Rize-Artvin Havalimanı da örnek gösterilebilir. Ardeşen'e olan yakınlığı sayesinde ilçenin hem ulaşımındaki altyapısının gelişmesine hem de turizmine katkı sağlamıştır. Ulaşımın

olumlu yönde olan katkısı ilçede yer alan Fırtına Deresi, Tunca Vadisi Tabiat Parkı, Zilkale ve Ayder Yaylası gibi pek çok kültürel turistik yerlerin tanıtımına katkı sağlamasının yanında turizm çeşitliliği sayesinde ilçenin ekonomik kalkınmasına da destek olmuştur. Ayrıca bölge de atmacaya olan ilgi Ardeşen ilçesinde şenliklerde ön plana çıkmaktadır.

Bir yerleşmenin eğitim düzeyi o yörenin kalkınmışlık düzeyi ile ilgili bilgi vermektedir. İlçede 4 anaokulu, 8 ilkokul, 7 ortaokul, 9 lise MEB'e bağlı Halk Eğitim Merkezi, Akşam Sanat Okulu, Bilim ve Sanat Merkezi ve YÖK'e bağlı Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'ne bünyesinde yer alan Turizm Fakültesi'ne ev sahipliği yapmaktadır (Gürgeç & Arıncı, 2022, s.90). Ardeşen ilçesi %99,44 erkek okur yazar ve %98,06 kadın okur yazar oranıyla Rize ilinin en fazla okur yazar sayısına sahip ilçesidir (TÜİK, 2026).

Tüm bu göstergeler ışığında Ardeşen ili, örgün ve yaygın eğitim altyapısının güçlü olması, yükseköğretim kurumlarının mevcudiyeti ve diğer illere kıyasla daha yüksek okuryazarlık oranlarına sahip olması nedeniyle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde eğitim açısından ön plana çıkmaktadır.

İlçede kadınların siyasal yaşama katılımı kadın kolları aracılığı ile sağlanmaktadır. İlçedeki ideolojik çeşitlilik parti kadın kollarına da yansımıştır. AK Parti ve CHP kadın kolları aktif olarak çalışmalar yürüterek yerelde kadınlara daha fazla ulaşmak ve sayılarını artırmak için çalışmalar yapmaktadırlar.

3.1.3. Yerel Siyasi Eğilimler ve Kadınların Rolü

Yerel siyaset vatandaşa en yakın yönetim şeklidir. Yerel katılım sadece seçimden seçime oy kullanmak değildir. Siyasal kararlarda söz sahibi olma, fikir ve önerilerde bulunma haklarını da kapsamaktadır. Vatandaşların yerel çalışma süreçlerine katılımı bir noktada temsilcilerini denetleme imkanı da sunmaktadır. Vatandaşların doğrudan yerel sürece katılımı hem temsilcinin kendi çıkarlarını gözetmemesine hem de yerel demokrasinin güçlenmesini sağlayacaktır. Yerel siyaset belediye meclisi, belediye başkanlığı gibi resmi yönetim yapıları çevresinde sınırlı kalmayıp; STK'lar, mahalle dernekleri, sivil toplum örgütleri veya yerel topluluklar gibi kurumsal ve sosyal yapıları da kapsamaktadır (Çiftçiöğlü, 2006, s.22).

Yerel katılım doğrudan demokrasiyi etkilemesinin yanında kamusal hizmetlerin toplumun tüm kesimleri için kapsayıcı ve adil bir şekilde sunulmasına zemin hazırlanmaktadır (Öztürk Kırışık, 2025, s.196). Bu durum özellikle kadınların yerel siyasete dahil olup söz hakkı almalarını sağlama noktasında kritik öneme sahip durumdadır. Yerel hizmetlerin birçoğu kadınlar tarafından kullanılsa da ne yazık ki kadınların kamusal alana olan erişiminin ev çevresi ile sınırlı kaldığı görülmektedir.

Kadınların yerel siyasette eksik temsil edilmesi; barınma, ulaşım, güvenlik ve sağlık gibi temel hizmetlerde kadınların ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Bundan dolayı kadınların yerel yönetimlerde, yöneten pozisyonunda aktif olarak yer alması toplumsal cinsiyet eşitliği için önem arz etmektedir. “Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması anayasal bir haktır. Belediyelerin bu eşitliği kent ölçeğinde sağlanması ise yasal bir zorunluluktur” (Kadın Adayları Destekleme Derneği, 2021, s.13). Kadınların yerel siyasete daha fazla katılımı şu dört temel ilkeye dayanmaktadır: adalet, verimlilik, çeşitlilik ve siyasal dönüşümdür (Öztürk Kırışık, 2025, s.197).

Türkiye yerel siyaseti incelendiği takdirde kadınların farklı şekillerde siyaset sahnesine giriş yaptıklarını görülmektedir. Türk Kadını haklarını doğrudan kendileri değil, devlet öncülüğünde modernleşme reformları çerçevesinde edinmiştir. Dünya üzerinde haklarına kavuşan ilk kadınların Türk kadınları oldukları bilinmektedir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte yerel siyasete katılımın artırılması hedeflenmiştir. Cumhuriyetin ilerleyen yıllarında özellikle Tansu Çiller’in başbakan seçilmesinden sonra kadınların siyasete olan ilgilerinin arttığı görülmektedir.

1995 yılında meydana gelen anayasa değişikliği ile tekrar faal hale gelen kadın kolları, yerel siyasi atmosferi olumlu yönde etkilemiştir (Oruç & Bayrakçı, 2018, s.472). Kadın kolu faaliyetlerinin en kritik noktası, evlerde kalan kadınlara ulaşma ve siyasal alana dair mevcut olan ilgilerini artırmak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülke genelindeki ataerkil yapıdan kaynaklı, kadınların siyasetteki yeri farklı düzenlemeler ile çeşitli kısıtlamalara tabi tutulmuştur. 1999 tarihli ve 445 sayılı Kanun’un getirilmesi ile Türk kadınının, Siyasi Partiler içerisinde, kadın kolları bünyesinde faaliyette bulunmasının önü tekrardan açılmıştır (Oruç & Bayrakçı, 2018, s.472).

Kadın kollarının seçim yolu ile belirlenmesi ve göreve başlaması durumu mevcut olsa da parti merkezinden gelen çok sayıda yönlendirme kadınların istemeden de olsa

partiye bağılı kaldıklarını göstermektedir. Bu durumdan kaynaklı olarak ise kadınlar kendi sorunlarını siyasal sahaya istedikleri düzeyde tam anlamıyla yansıtmakta güçlük çekmektedirler (Gökçimen, 2008, s.45)

Siyasal olarak bakıldığı taktirde Türk kadının çeşitli başarıları zaman içerisinde elde ettiği görülse de mevcut yasal düzenlemeler kendi başına, kadının siyasal hayattaki katılımını olması gereken düzeye çıkartma konusunda başarıya ulaşamamıştır (Çağlar, 2011, s.68).

Siyaset alanına nüfuz eden erkek egemen yapı baskısını sürdürmeye devam etse de günümüz kadınının almış olduğu eğitim seviyesi ile siyasal hayata olan katılımının paralel şekilde yükseldiği görülmektedir (Çağlar, 2011, s.61).

1930-2024 yılları arasında gerçekleştirilen 19 yerel seçim sonucunda toplam 150 kadın belediye başkanı seçilmiştir (Temoçin, 2025). Bu sayı, kadınların yerel yönetimlerdeki temsil düzeyinin oldukça sınırlı kaldığını göstermektedir. 1984 yılından sonra Türkiye’de gelişmeye başlayan büyükşehirler de ancak 2014 yılında 3 kadın büyükşehir başkanı seçilmiştir. 2024 mahalli idare seçim sonucuna göre 94’ü kadın toplamda 734 kişinin aday olduğu 30 belediyenin sadece 5’inde (Aydın, Diyarbakır, Eskişehir, Gaziantep ve Tekirdağ) kadın adaylar seçilirken, 973 (il ve ilçe) belediyenin başkanlığına 1.574 kadın aday olmak üzere 12.851 kişi aday olmuş 73, belediye başkanı kadın seçilirken, 900 belediye de erkek adaylar başkan olmuştur. 2024 seçimleri il genel meclis kadın sayısı 63, belediye kadın meclis üyesi ise 2.547’dir.

Yerel yönetimler, vatandaş ile ilişkilerin daha kolay yürütüldüğü ve yakın temaslar ile sağlandığı bir alanı kapsamaktadır. Aslında bu yakınlık kadınların sorunlarının çözülmesi noktasında anahtar rol oynamaktadır.

3.1.3.1. Ardeşen ve Güneysu’da Yerel Siyasetteki Kadın Rolü

Rize iline bağlı olan Ardeşen ve Güneysu aynı il sınırları içinde dahi farklı sosyo-ekonomik ve kültürel dinamiklerin olduğu ve bu dinamiklerin yerel siyaseti şekillendirdiğini göstermektedir. Her iki ilçe için ekonomik açıdan önem taşıyan çay, hemşehrilik ilişkileri ve muhafazakar siyasal kültürün güçlü olması siyasal tercihlerin oluşmasında yön verici etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ardeşen, Gürcistan'a yakın olması ve kıyısız bir yerleşim yeri olması nedeniyle ekonomik olarak çeşitli bir ilçe durumuna gelmiştir. Çayın yanında yayla turizmine sahip olması yerel siyasette istihdam olanaklarını ve yerel kalkınma projelerini karşılama noktasında Ardeşen’de rekabetçi bir ortamın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu durumun temel sebepleri arasında turizm için yapılacak olan yatırımların daha mikro ölçeklerde değerlendirilerek ele alınması gösterilebilmektedir.

İlçeler arasında daha iç kesimde yer alan Güneysu’nun nüfusunun daha az olması toplumun daha iç içe olup birbirleri ile iletişimlerinin kuvvetlenmesini sağlamıştır. Aile bağlarının ve hemşehrlik ilişkileri siyasal tercihleri üzerinde ciddi bir etkisinin olduğu görülmektedir. Ulusal siyasette liderle kurulan sembolik bağ, ilçede de yerel siyasi aidiyet bağını artırmaktadır.

Tarihsel olarak muhafazakar görüşün ağırlıklı olduğu Rize’de 2002’den sonra AK Parti belirleyici siyasal aktör olmuştur. Güneysu hemşehrlik bağ ve ideolojik yatkınlıkları bakımından AK Parti’nin en fazla oy aldığı ilçeler arasında yer almaktadır. Bu durum ilçede muhalefet partilerinin rekabet düzeyini sınırlamaktadır. Ardeşen’de ise her ne kadar muhafazakar ideoloji görülse de, ticari çeşitliliğin fazla olması rekabet ortamını artırdığı için dönem dönem farklı partilerin görev yaptığı görülmektedir.

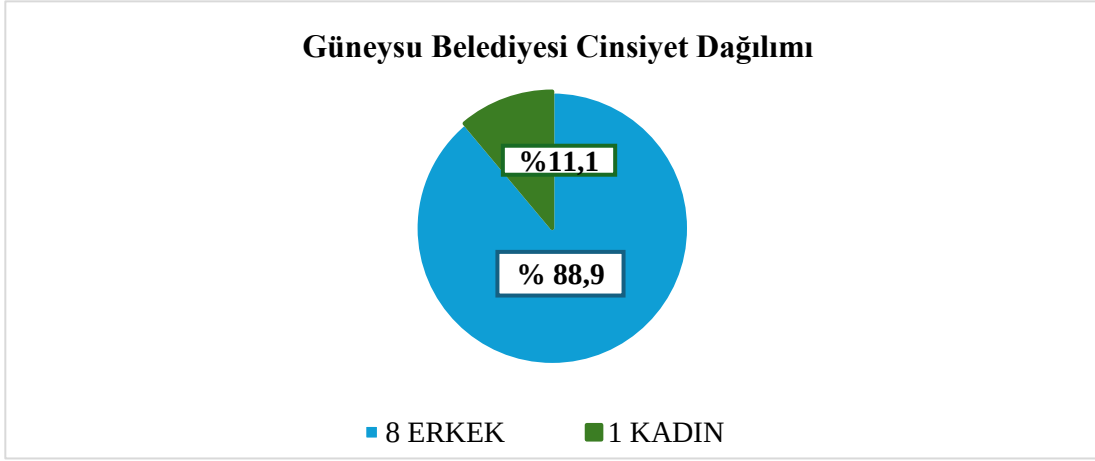
2024 seçimleri sonrasında parti düzeyinde yönetim şekli farklılık göstermiştir. Bu durum Şerif Mardin’in “merkez - çevre⁵” kuramı ile açıklamak mümkündür. Ardeşen’de sosyal demokrasiyi destekleyen (CHP) nüfus çoğunlukta iken Güneysu’da muhafazakar (AK Parti) ideolojiyi benimseyen ve destekleyen nüfus daha fazla olduğu görülmektedir.

Güneysu’nun geleneksel tutumları ve muhafazakâr ideolojik yapısı, ilçenin merkez-çevre dinamikleri içinde daha merkezci bir eğilim sergilediğini işaret etmektedir. Bu bağlamda AK Parti’de yer alan kadın sayısı ve siyasal katılım oranı, diğer ilçe parti kadın kollarına göre daha yüksektir; siyasal katılım genellikle AK Parti kadın kolları aracılığıyla gerçekleşmektedir.

⁵ “Merkez çevre kavramını soyuttan somuta doğru ilerleyebilen, genişleyebilecek bir kapsamı olduğunu hatırlamamız gerekir. Edward Shils ve Polanyi kavramı daha soyut şekliyle anlamlandırdılar. Bir toplumsal analiz aracı olarak sunduğu imkânları S.N. Eisenstadt geleneksel imparatorlukların siyasi özünü anlatmak üzere 1963’te geliştirdi. Bu çok yönlü aracın kendi imparatorluğumuzun hem düşünce hem de toplumsal yapısını incelemek için bir imkân sağlayabileceğini düşünmüştüm. Konunun özü merkezin çevreyi kontrol altına almak için sarf ettiği çabadır” (Mardin, 2018).

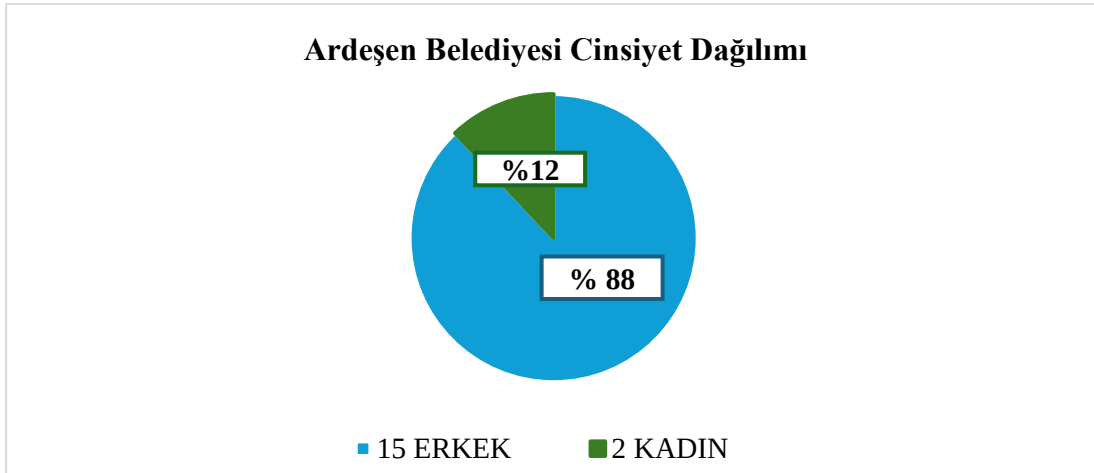
Ardeşen’de ise ticari çeşitlilik ve sosyal hareketliliğin daha yüksek olması, kadınların sivil ve ekonomik alanda daha etkin rol almasına ve siyasal katılımın her iki partinin kadın kollarıyla yürütülmesine imkan tanımaktadır. Ancak mevcut ideolojik zeminin ve merkezle kurulan etkileşimin parti teşkilatları üzerindeki etkisi devam etmektedir. Her iki ilçe belediye meclisinde kadın oranının çok düşük seviyede olduğu gözlemlenmektedir. Güneysu belediye meclisinin tamamı AK Parti de olup 1 kadın meclis üyesi mevcutken, Ardeşen’de ise CHP ağırlıklı olacak şekilde 2 kadın meclis üyesi yer almaktadır (Güneysu Belediyesi, t.y. & Ardeşen Belediyesi, t.y.).

Şekil 3.1: Güneysu Belediyesi 2024 Seçim Sonucuna Göre Belediye Meclisi Cinsiyet Dağılımı

Kaynak: (Güneysu Belediyesi, t.y.).

Şekil 3.2: Ardeşen Belediyesi 2024 Seçim Sonucuna Göre Belediye Meclisi Cinsiyet Dağılımı

Kaynak: (Ardeşen Belediyesi, t.y.)

3.1.4. Kadınların Siyasi Hayata Katılımındaki Yerel Etmenler

Türkiye’de kadınların parlamentodaki temsilinin görece düşüklüğü, yerel siyasette daha belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Kadınların siyasal yaşama katılımını yalnızca bireysel teşviklerle desteklemek yeterli değildir; yetiştikleri kültürel değerler, ekonomik koşullar, aile yapıları, eğitim düzeyleri ve parti içi yapılanmalar gibi çok sayıda faktör bu katılımı şekillendirmektedir. Ayrıca mekansal kısıtlar, toplumsal normlar, ekonomik bağımsızlığın eksikliği ve informal ağların dışlayıcı işleyişi gibi yapısal engeller de kadınların siyasal aktörleşmesini sınırlamaktadır. Çalışma kapsamında ele alınan Ardeşen ve Güneysu gibi ilçelerde, geleneksel kültür ile iç içe geçmiş sosyal yapının kadınların siyasal katılımı üzerindeki etkisi ayrıntılı biçimde incelenecek ve hem engelleyici mekanizmalar hem de dönüştürücü olasılıklar değerlendirilecektir.

3.1.4.1. Yerel Toplumsal Yapı: Kültür ve Aile

Toplumsal normlar bireyin davranışlarının şekil almasında etkili, yazılı olmayan kurallardır. Almond ve Verba’nın 1965 yılında yayımladığı “*The Civic Culture*” adlı eser siyasal kültür alanındaki öncü eserlerden biri olarak görülmektedir. Çalışma kapsamında siyasal kültür alanındaki öncü eserlerden biri olarak görülmektedir. Çalışma kapsamında siyasal kültürü beş farklı ülkede (Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İtalya, Almanya ve Meksika) inceleyen Almond ve Verba, siyasal kültürü ülkelerdeki toplumsal siyasi değerleri ve davranışlarını analiz ederek üç temel kategoriye ayırmıştır. Almond ve Verba’ya göre bunlar (Almond & Verba, 1965); Yerel Kültür, Tebaa Kültürü ve Katılımcı Kültür’dür. “Yerel Kültür” içerisinde yer alan bireylerin siyasal yaşama karşı tutum ve davranışları oldukça düşüktür. Bu durum bireylerin ulusal siyasal kurum ve değerlerle aidiyet ilişki kuramamalarına ve siyasal yaşama katılmaya yönelik istek duymamalarına neden olmaktadır. “Tebaa Kültürü” içerisinde yer alan bireyler ise siyasal alana karşı ilgi ve ilişkin bilgi ve değerlere sahiptir, buna karşın bireyler, siyasal sistem karşısında kendilerini pasif bir konumda benimsemekte ve siyasal sisteme katılım sağlamamaktadırlar. Son olarak Almond ve Verba’nın da bu kültür içerisinde yer alan bireylerin yurttaşlık bilincinin oluştuğunu vurguladığı “Katılımcı Kültür’de” yer alan bireyler siyasal yaşama karşı aktif olmakla birlikte siyasal sisteme yön verme amacındadırlar (Almond & Verba, 1965, s.31). Almond ve Verba yerel kültürü

geleneksel, tebaa kültürünü merkezi ve otoriter, katılımcı kültürü ise demokratik değerlerin hâkim olduğu siyasal yapıyı temsil etmektedir (Almond & Verba, 1965, s.15).

Toplumda hakim olan dinî inançlar, dil, ekonomik üretim yapısı, tarihsel geçmiş ve etnik çeşitlik, normların, inançların ve değerlerin şekillenmesine yön vermekle birlikte, siyasal kültürün farklılaşmasına neden olurken, toplumların siyasal sistemlerini kendine özgü niteliklere sahip olmasına zemin hazırlamaktadır (Demirhan, 2021, s.7).

Rize gibi muhafazakar yapıya sahip şehirlerde kültürel değerlerin ön planda tutulduğu bilinmektedir. Toplumun temel taşı olan aile, kültürel normlardan fazlaca etkilenmektedir. Bu normların kadınlara attığı roller ve toplumun oluşturduğu baskı kadının eve bağımlı bir yaşam sürmesine yol açmıştır. Eve bağlı kalan kadının toplumda yer edinmesi oldukça güç olmuştur. Kadınların siyasal katılımına yön veren başlıca faktörlerin içerisinde aile yapısı ve aile içi sorumluluklar bulunmaktadır.

Bölgede tarımın yaygın olması, kadının bahçe işlerine yönelmesi suretiyle aile içi sorumluluklarına bir yenisini daha eklemiştir. Geleneksel kültürün ve tabanlaşmış olan siyasi yapının getirileri kadınların uzunca zaman dar alanda kalmasına sebep olmuştur. Değişen dünya düzeni ve geleneklerin kuşaklar arası dönüşümünü aile yapıların bir nebze de olsa kırılma yaşanmasını sağlamış bu durum beraberinde günümüz aile yapılarının oluşmasına olanak sunmuştur. Cinsiyet rollerinin eleştirilmesi, kadın emeğinin iş gücünde artması ve ev içi rollerin yeniden paylaşılması meydana çıkan yeni aile yapılarına örnek olarak gösterilmektedir (Akbaş, 2024, s.133).

Türkiye’de yaşanan demografik değişimler çekirdek aile sayısının artırırken, geniş aile sayısının azalmasına neden olmuştur (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2018, s.50). Bu değişim Ardeşen’de daha fazla hissedilmektedir. Bunun temel sebebi ise ekonomik ortamdır. Bu değişimler kadınlara sosyal alanda özgürleşme imkanını sağlamıştır. Kadınların toplum içindeki özgürlük alanlarının genişlemesi, siyasal yaşamda eşit temsiliyetlerinin oluşması için önem arz etmektedir (Sırmalı, 2025, s.124). Bu özgürlük alanı kadınların rahat bir şekilde siyasi süreçlere katılımına destek olmaktadır.

Yerel düzeyde kadın temsiliinin ulusal düzeyden aşağıda kaldığı görülmektedir. Bunun sebebi, yerel siyasetin merkeze bağlı bir yapıda işliyor olması ve kadını geleneksel roller çerçevesinde sınırlandırılmış olmasıdır (Yaralı Akkaya & Yılmaz, 2025, s.208). Bu

durumda ilçelerde eril yapının ağır basmasına neden olmaktadır. Egemen erkek yapı, kadınının siyasetten soyutlaşmasına ve bu durumu kabul etmelerine neden olmuştur. Alkan bu durumu şu şekilde ifade etmektedir; siyasi ortam da yerel politika tarzı kadınları bu süreçlerde uzak tutacak şekilde işlemektedir (Alkan, 2000, s.8).

Her iki ilçede de günümüze yaklaşıldıkça artan göç ve ekonomik koşulların dönüşümü, eğitim seviyesindeki artış, iletişim ağlarının güçlenmesi, sivil toplum kuruluşlarının aktifleşmesi kadınların kamusal alandaki görünürlüğünü artırırken, ilçelerde kökleşmiş olan geleneksel yapıdaki ataerkil yapının etkileri yoğun şekilde hissedilmeye devam etmektedir.

3.1.4.2. Parti Örgütlenmesi ve Temsil Dinamikleri

Siyasi partiler, siyasal yaşama katılımı sağlamakla birlikte toplumdaki farklı çıkar gruplarının taleplerini ayırt etmeksizin bütüncül politikalar üreterek demokratik temsilin işlerliğini sağlamak için iktidar ile toplum arasında bir köprü görevi görmektedir. Parti içi teşkilatlanma yapısı temsil dinamiklerini toplumun nasıl ve ne kadar temsil edileceğini doğrudan etkilemektedir. Kadınların siyasi arenada temsili çeşitli yönlerden önem arz etmektedir. Bunlardan ilki; siyasetçilerin kaynakların dağıtımında sorumlu olmasıyken, ikincisi ise; siyasi gücü elinde tutan kişilerin kurumlar üzerindeki etkinliği parlamentoya sunulacak yasalara da yansiyacaktır (Yaralı Akkaya & Yılmaz, 2025, s. 190). Yasalar her ne kadar kadın erkek eşitliğini korusa da erkek egemen yapının fazla olduğu yapılarda, kadınların kamusal alanda görünürlükten yoksun kalmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de kadınların siyasete katılımı sadece cinsiyet eşitliğinin sağlanması değil aynı zamanda demokrasinin de güçlenmesi anlamına gelmektedir. Kadınların siyasal hayattaki nicel artış ne yazık ki niteliksel artış ile doğru orantılı ilerlememektedir (Sırmalı, 2025, s.109). Siyasi partiler yerel siyasette kadınlara yer vermekte lakin bu durum kimi zaman sembolik olarak kimi zaman kota tamamlayıcı olarak karşımıza çıkarmaktadırlar. Bu durum kadınların siyasal yaşama katılımını zorlaştırmakla birlikte aday listelerinde ve stratejik konumlara gelmelerinin önünde bir engel oluşturmaktadır.

Bu çalışma kapsamında ele alınan Ardeşen ve Güneysu da parti örgütlenmesi ve yapılanması ilçelerin toplumsal yapısına ve ideolojik yaklaşımlarına göre şekillenmektedir. Her ne kadar parti örgütlenmeleri kadınların temsili kadın kolları ve kota uygulaması ile güvence altına almaya çalışsa da toplumda yer edinmiş değerler parti içi

hiyerarşi, aday belirleme süreçleri ve karar alma mekanizmaların da kadınların katılımını sınırlamaya hatta hiç oluşamamasına neden olmaktadır. İlçeler de yerel kadın kollarının kadınları teşviki ve parti içi demokrasileri kadınların yerel siyasette seçilebilir sıralarda yer almalarında sorumlu olan mercilerdir. Bu noktada partilerin, kadınların temsiliyetinin daha adil olabilmesi için şeffaf aday belirleme süreçleri, etkin kadın kolları oluşturmaları açısından kritik önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, parti örgütlenmesiyle temsil dinamikleri birbirini doğrudan etkilemektedirler. Bu etkileşimin bir örneği ise örgüt kavramının yapısına bakıldığında karşımıza çıkmaktadır. Örgüt yapısında bulunan heterojen yapı, temsil dinamiklerinde güven ortamının kurulmasını amaçlamaktadır. Bu amaç ancak demokrasiyi daha güçlü kılmak için vatandaşıyla ilişki dinamikleri kapsayıcı ve teşvik edici siyasi yapılarla sürdürülebilir.

3.2. AK Parti ve CHP Kadın Kolları'nın Güneysu ve Ardeşen Örneğinde İncelenmesi

Kadınların ulusal düzeyde temsili ne kadar önemliyse yereldeki temsilde aynı ölçüde önem arz etmektedir. Kadınların yaşadıkları coğrafyadaki temsiliyeti ulusal temsil ve partiler ile iletişimi, partilerin kadın kolları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Kadın kolları bir nevi parti ve kadınlar arasında köprü görevini üstlenmektedir. Yereldeki temsil ne kadar güçlü ve iyi olursa kadınların sorunlarının çözüme kavuşması da o denli kolay ve çözüm odaklı hale gelecektir.

Çalışmanın bu kısmında, tezin ana çerçevesini çizen Rize ilinin iki ilçesi olan Güneysu ve Ardeşen'de kadın kollarının faaliyetleri değerlendirilmektedir. İl kapsamında bu iki ilçenin seçilmesinin temelinde benzer sosyo-kültürel yapıya sahip olmalarının yanında kadın kolları örgütlenme yapılarında ve çalışma sahalarındaki farklılıkların mevcut olması tercih edilmelerine neden olmaktadır.

Her iki ilçede görev alan AK Parti ve CHP kadın kolları başkanları ve üyeleriyle yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında iki ilçe özelinde farklı parti yapılarının kadın kolları etkinliğini ölçmek ve karşılaştırma yapmak suretiyle, yerelde kadın temsili ve aktiflik düzeylerinin güçlendirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

3.2.1. Katılımcı Profili ve Görüşme Süreci

Rize yeşilin her tonuna sahip, dik yamaçlı, bol yağmurlu ve güçlü hemşerilik özellikleriyle dikkat çekmesinin yanında toplum yapısıyla da farklılık göstermektedir. Çalışma nitel araştırma kapsamında gerçekleştirilmiştir. Çalışma katılımcıların deneyimlerini rahatça ifade edebilmeleri amacıyla yüz yüze, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları hazırlanırken Rize ilinin sosyolojik, kültürel ve toplumsal normları göz önüne alınarak hazırlanmıştır.

Çalışma etik kurallara uygun bir şekilde yürütülmüş olup görüşme öncesinde katılımcılara gerekli bilgiler verilerek bilgilendirilme yapılmıştır. Bilgilendirme Gönüllü Onam Formu (BGOF) sunulmuş, görüşme sırasında alınan ses kaydı ve notların gizli tutulacağı da katılımcılara açıkça beyan edilmiştir. Etik ilkeler çerçevesinde yürütülen çalışma, katılımcılar için güven ortamının oluşmasına yardımcı olmuş ve katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır.

Çalışmaya kadın kolları başkanları dahil olmak üzere toplamda on bir kadın katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 15-20 dakika sürmüş olup, bu süre katılımcıların görüşlerini ifade etmeleri açısından yeterli olmuştur. Katılımcıların yaş aralığı 30-55 arasında değişmekte olup, yaşanmışlıklarındaki deneyimler çalışmaya yön vermiştir.

Diğer bölümlerde değinildiği üzere eğitim seviyesi ilçeler arasında farklılık göstermekte ve bu durumun siyasal yaşama olan ilgiye, katılımcı ve meslek seçimlerine farklı şekilde yansıdığı görülmektedir. Güneysu ilçesinde görüşme yapılan katılımcıların üçü ilköğretim, biri ortaokul ve biri lise mezunudur. Buna karşılık Ardeşen ilçesinde katılımcıların üçü üniversite, ikisi lise ve biri ilkokul mezunudur. Ardeşen ilçesinde ise iki katılımcı ev hanımı, bir mali müşavir, bir emekli, bir anketör ve bir terzi yer almaktadır. Meslek gruplarındaki bu çeşitlilik, katılımcıların toplumsal yaşam deneyimlerinin ve kadın kollarındaki faaliyetlere ilişkin değerlendirmelerinin farklılaşmasına katkı sunmaktadır.

Sonuç olarak, çalışma on bir kişilik küçük bir örneklem ile sınırlı olduğu için genelleme yapmak mümkün değildir. Çalışmada Rize ilinin sosyolojik yapısı ve kadınların siyasal hayata katılımı çok boyutlu bir çerçevede ele alınmış olup katılımcı çeşitliliği ile benimsenen yöntemler çalışmanın derinliğini arttırmaktadır.

3.2.2. Faaliyet Alanları, Hedef Kitle ve Uygulama Biçimleri

Bu çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren siyasi partilerinden olan AK Parti ve CHP kadın kollarının siyasal yapılar içerisindeki işlevlerini ve toplumsal etkilerini yerel bir bağlamda incelenmektedir.

Siyasette ilgi duyan fakat sosyolojik etkenlerden dolayı katılım engelleri yaşayan kadınları kapsamaktadır. Bu husus da çalışma, kadınların iyi ya da kötü deneyimlerini paylaşabileceği ve yaşanan durumlar karşısında daha kapsayıcı ve sürdürülebilir çözüm önerileri geliştirmeyi hedeflemektedir.

Saha çalışmasına dayalı nitel araştırma modeli olup, kadın kollarını kapsayan ve kadınların siyasal yaşama olan katılımının ne koşullarda farklılıklar gösterdiğini ortaya çıkarmak amacıyla “durum çalışması” deseni kullanılacaktır.

3.2.3. Örgütlenme Biçimi ve Karar Süreçlerindeki Rol

Siyasi partilerde örgütlenme yapısı önemli bir yer tutmaktadır. Örgütlenme, ortak amaçlar etrafında toplanan bireylerin ve partilerin işlevselliğini artıracak yapıyı oluşturur ve parti içi demokrasinin gelişmesinde kilit rol oynamaktadır (Aksoy, 2023, s.20). Her siyasi partinin temel hedefi iktidar olmak ve kendi politikalarını uygulamaktır. Bu hedefe ulaşmak için partilerin halkla temas edebilecekleri her yerde örgütlenmeleri gerekmektedir (Aksoy, 2023, s.20). Örgüt yapıları sayesinde partiler, halka daha kolay ulaşmakta ve duyguyla düşüncelerini daha etkin biçimde yansıtabilmektedirler (Berberoğlu, 1997, s.34).

Partilerin seçmenle sağlıklı iletişim kurabilmesi ve misyonla vizyonunu doğru şekilde lanse edebilmesi için hem yerel hem de merkezi düzeyde örgütlenmeleri gerekmektedir. Bu yapı, ulaşılacak çevrenin doğru analiz edilmesine ve üyeler arasındaki dayanışmanın güçlenmesine olanak tanımaktadır. Bu nedenle parti örgütlenmeleri kritik öneme sahiptir. Örgüt yapısı içinde gelişen dikey ve yatay ilişkiler, parti çalışma düzeninin sürdürülebilirliğiyle disiplinin sağlanması açısından belirleyicidir (Berberoğlu, 1997, s.36).

Birey ile parti içi organlar arasındaki ilişki, parti içi demokrasinin gelişimi için son derece önemlidir. Parti içinde dikey bağlar baskınsa parti genellikle merkeziyetçi bir karakter taşır. Fakat merkeziyetçi yapı parti içi demokrasiyi zayıflatır (Duverger, 1993,

s.86). Öte yandan yatay işleyişin baskın olduğu durumlarda parti içinde demokrasi daha kolay işler; bireysel merkezcilikten kolektif “biz” merkezcilik anlayışına doğru bir dönüşüm gözlenir. Bu tür bir yatay yapı duygu ve düşüncelerin aktarımını, yardımlaşmayı ve dayanışmayı olumlu yönde etkiler ve böylece parti içi demokrasinin doğrudan gelişmesine katkı sağlar (Duverger, 1993, s.88).

Yatay bağların baskın olduğu örgütlenmeler, yerelde siyasi aktörlerin etkinliğini artırmakta ve halkın siyasal arenayla doğrudan ilişki kurmasını kolaylaştırmaktadır (Berberoğlu, 1997, s.34 & Aksoy, 2023, s.21).

İlçelerde benimsenen farklı toplumsal normlar, parti örgütlenme yapılarını da aynı düzeyde etkilemiştir. Bu farklılıklar, ilçe kadın kollarında parti bazlı farklılık göstermektedir. Aynı ilçede iki farklı örgütlenme gücü yer alırken, toplumsal olarak farklılık gösteren diğer iki ilçede her iki partide de örgütlenme yapısının güçlü olduğu K2, K4, K7 ve K10 katılımcıların verdiği cevaplarla örtüşmektedir.

Katılımcı 2 “*Bence güçlü. Çok güçlü çünkü yediden yetmişe Reisi sevmeyen bayan yok*” (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Örgütlenme bağını aynı zamanda bir noktada hemşericilik duyguları ile de pekiştirmektedir.

Katılımcı 5 “*Değil şu anda, değil. Yani bunu güçlendirmek içinde bayağı bir mücadele etmemiz gerekiyor, şu anda değil yani*” (Güneysu CHP Üyesi). “Şu anda değil” ifadesi, mevcut örgütsel kapasitenin yetersizliğine işaret ederek ilerlemenin kısa vadede gerçekleşmeyeceğini, kolektif ve uzun soluklu bir örgütlenme süreci gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu perspektif, hedef odaklı kapasite geliştirme, sürdürülebilir finansman modelleri ve ölçülebilir ilerleme göstergelerinin öncelikli hale gelmesini gerektirmektedir.

Katılımcı 7 “*Yani dönüp dolaşıp aynı yere geliyoruz bence Cumhuriyet Halk Partisinin içinde bu konuyla ilgili güzel bir hiyerarşik sistem düzen vardır. Kadınlar işte kadın kolları kendi aralarında iletişim halindedirler ki çok defa kadın kollarından sorumlu genel başkanım buraya, bura Ardeşen kaç tane ilçe var Türkiye’de. Ne kadar sık geldiğini ben şaşırdım mesela ki her yere gidiyor bizim bir özelliğimiz yok. O yüzden güzel bir koordinasyon vardır ama genel olarak o masadaki kadın sayısı az olduğu için bir etkisi yok soru oraya gidiyorsa ama parti içinde bence sistem kötü değil*” (Ardeşen CHP Üyesi). Her ne kadar kadın kolları ile örgütsel bağın güçlü olduğu ifade edilse de

parti genel sayısındaki kadın sayısının az olması alınan kararlarda ataerkil düşüncenin ağır bastığı görülmektedir. Kadın ve erkek sayısı ne kadar eşit olursa alınan kararların da o kadar eşitlikçi olacağı göz ardı edilemez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcı 10 *“Tabiki güçlü. Biz kadın kolları olarak partinin genel yapısıyla alakalı bir sıkıntı yaşadığımız zaman bunu dile getirdiğimizde kadınlar olarak çoğunlukta olduğumuz için toplu olarak bir karar alabiliyoruz ve bu kararı aldığımızda ilçe başkanımız olsun il başkanımız olsun herhangi bir sıkıntı yaratmadan yapılabilecek ne varsa yapıyorlar bize. Onun için bir sıkıntı olmuyor. Ve ilişkimizin yeterince güçlü olduğunu düşünüyorum”* (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Parti içinde yatay örgütlenme sisteminin düzenli işleyişinin, kadın kollarında olumlu yönde teşvik ettiğini söylemek mümkündür.

Parti örgüt yapıları birbiri ile aralarındaki bağın kuvvetli olmasının yanında yetki ve sorumluluk alanlarında alınacak kararlar da bir o kadar önem arz etmektedir. Yerel temsil organlarının süreci yönetmede daha meşru ve etkin olabileceğini, uygulama aşamasında yerel aktörlerin bilgi, ağ ve kaynaklara dayalı avantajlarına vurgu yapılmaktadır.

Katılımcı 1 *“Biz merkeze bağlıyız. Şöyle direktifler yani bize genel merkezden ile gelir ilden bize gelir. Biz direk Ankara’yla iş yapıyoruz gibi o şekilde. Oradan ne talimat gelirse biz onu yapıyoruz”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Başkanı). İfadesi ile merkez teşkilattan gelen talimat ve yönlendirmelerin kadın kollarının işleyişinde belirleyici bir etken olduğu ve yerel inisiyatif kullanımının sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır.

Katılımcı 2 *“Merkeze bağlıyız. Merkez bir program sunar bizde onu o süreçte ilerlemeye çalışırız”* (Güneysu Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Merkezden belirlenen programların uygulanmasında yerel aktörlerin uygulayıcı konumunu ve sınırlı karar alma özerkliğini ortaya koymaktadır. Bu durum yerel politikalar açısından yenilikçiliği kısıtlayabilmektedir.

Katılımcı 5 *“Biz yerel inisiyatif yani her şekilde bize bırakmışlar yeter ki bir de bize özel zaten bu konuda özverileri var çünkü Güneysu çok daha farklı yani Tayyip Erdoğan’ın buradan olması biz bunun içinde büyük tepki göreceğimizi bile bile bizi her konuda çok destekler sağ olsunlar ve asla şunu şöyle yapın böyle yapın demiyorlar, siz yeter ki olun yani o CHP ilçe başkanlığına gitmemiz bile onlar için bize yani biliyorum*

ki bir çok nasıl diyeyim o bile onları rahatlatıyor diyeyim, yani bize asla baskı yok bu konuda” (Güneysu CHP Üyesi). Parti kadın kollarının genel yapı tarafından ne kadar güçlendirildiğini göstermektedir. Bu durum, yerel esnekliğin merkezi destekle dengelenmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Eğer durum tam tersi olsaydı, kadın birimlerinin karar alma yetkisi, mali kaynaklara erişimi ve temsil hakkı gibi somut yetkilendirmeler olmadan fiili özerklik zayıf kalabilecekti. Bu nedenle, merkezi düzeyde kurumsal güçlendirme mekanizmaları gerekli olacaktı.

Katılımcı 6 “Eğer genel ilgileniyorsa evet ama yereli ilgilendiriyorsa çünkü coğrafya coğrafya farklıdır bir Ardeşen’deki bir Rize’deki siyasi çalışmayla bir İstanbul’daki, İzmir’deki çalışma kesinlikle bir değildir. Onun için yöresel çalışmalar daha önem veriyorum” (Ardeşen CHP Kadın Kolları Başkanı). Siyasal faaliyetlerin mekânsal bağlama duyarlı olması gerektiğini vurgulayarak yerel ihtiyaç ve normların dikkate alındığı bağlamsal stratejilerin önemine işaret etmektedir.

Katılımcı 10 “Genel merkezden gelen bilgiler doğrultusunda biz yürütüyoruz. Bu toplantılar olsun, çalışmalar olsun genel merkez ilimize bildiriyor, ilden ilçelere dağılıyoruz” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Üst düzey yönlendirme ve bilgi akışının hiyerarşik bir yapıda gerçekleştiğini, merkezden iletilen talimatların sahaya aktarılmasında koordinasyon rolünün öne çıktığını göstermektedir.

Katılımcıların cevapları ilçelerde alınacak kararlarda parti iç işleyişinin etkileri görülmektedir. Katılımcılardan 5 ile 6, 2 ile 10 yerleşim açısından farklı ilçelerde faaliyet gösterecekler de aynı partinin yerel örgütlenmesine bağlıdırlar.

Farklı yerel alanlarda faaliyet gösteren üyeler arasındaki iletişim, parti hedefleri ve örgütün sürekliliğinin sağlanması için kadın kollarıyla dayanışma içinde yürütülmelidir. Kadın kolları arasındaki bilgi alışverişi, parti için daha geniş bir çerçevede inceleme alanı oluşturulmaktadır.

Katılımcı 3 “Gayet güzel geliyor. Bir yerde toplandığımız zaman sanki aynı bu ilçemizdeki gibi birlik berberlik içinde uzun yola da çıkmışız kardeş gibi. Kesinlikle hiç sorun olmadı, bundan sonra da olacağını sanmıyorum” (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi).

Katılımcı 4 “Çok fazla iletişime girmediğim için, vaktim olmadığı için onların çalışmalarını destekliyorum aramızda bir sorun yok, gayet güzel anlaşabiliyoruz. Uyumlu yani” (Güneysu CHP Üyesi).

Katılımcı 8 “İletişimimiz her zaman var. Yani hepimiz farklı yerlerde farklı mahallelerde uzak olan bölgelere yaşıyoruz ama işte telefon, whatsapp grupları, telefonlaşma, sosyal medyadan bu şekilde iletişimimizi sağlayabiliyoruz çok rahat” (Ardeşen CHP Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi).

Katılımcı 9 “Gayet güzel geliyor. Bir yerde toplandığımız zaman sanki aynı bu ilçemizdeki gibi birlik berberlik içinde uzun yola da çıkmışız kardeş gibi. Kesinlikle hiç sorun olmadı, bundan sonra da olacağını sanmıyorum” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Başkanı).

Verilen cevaplarla kadın kolları arasında genel itibariyle olumlu iletişimin ve iş birliğinin hakim olduğu görülmektedir. Ayrıca, mücbir sebepler ve iş yoğunluğu gibi çeşitli nedenlerle katılımların her zaman fiili olarak gerçekleşemediği de bir gerçektir. Bu durum, parti iletişimini tamamen zayıflatmamakla birlikte, zaman zaman belirli sınırlamalar ortaya koyabilmektedir. Bu da örgüt içerisindeki iş birliğini daha etkin kullanılması için hem yerel örgütlerle hem de genel merkezle koordinasyonlu bir şekilde yürütülmesinin iş birliği açısından önemini arz etmektedir.

3.2.4. Siyasi Kimlik, Aidiyet ve Temsil Algısı

Çalışmanın bu kısmında; modern siyasetin temel taşlarını oluşturan siyasi kimlik, aidiyet ve temsil algısının yerel örgütlenmelerdeki işleyişi açısından siyasal sistemle kurduğu bağ ele alınmaktadır. Birey var olduğu toplumda sadece benimsediği ideolojiyi savunmak için değil aynı zamanda toplumsal normlarıyla yeniden aidiyet bulma çabasıdadır. Aidiyet hissiyatı ile toplumda yer edinen birey kamusal alanda karşılığı olan temsil algısı ile fikir ve düşüncelerinin siyasi arenada ne derece temsil edildiğini sorgulanmaktadır.

Temsil sadece siyasi düşüncelerin savunulmasından öte; azınlık durumun da kalan vatandaşların çıkarlarının da gözetilmesi anlamına da gelmektedir. Bu azınlık grubunda kalan kadınların temsili ne yazık ki günümüzde de güncel bir sorundur. Kadınlar sadece cinsiyetçi yaklaşımlarla ele alınamaz. Kadınlar pek çok farklı kimliğe (anne, eş, arkadaş, çalışan, emekçi vb.) sahiptirler. Kadınlar bazen tüm kimliklerini geride bırakarak sadece

kadın kimliğini önceleyecektir (Sumbas, 2015, s.114). Bu sebeple kadın olmak, sadece siyasal katılım açısından değil ayrıca siyasal temsil içinde önemli bir unsur olarak görülmektedir (Sapiro, 1981, s.702).

Rize bağlamında kadınlar, hem kişisel ilerlemeyi gözetirken hem de aile ideolojisi ve toplumsal bağlılıklarla uyumlu rol ve davranışlar sergilerler. Akademik açıdan bunun sonucu, siyasal katılımı artırma çabalarının yalnızca temsil sayısını çoğaltmaktan öte, sosyalizasyon süreçleri ve yerel normları dikkate alan kültürel ve yapısal müdahalelere yönelmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Katılımcı 3 *“Ben ilk dönem, geçtiğimiz dönem ilçe başkanımız Akif başkanımızla tesadüfî bir yerde denk geldik bir sohbet anında çok severek takip ettiğim ve en büyük etkisi benim babam hasta yatarken AK Parti yeni kurulmuştu haberim yokken ta o zaman da kapımızı çaldı, kapımızı gidip açtığımız da gençlik kolları yirmi kişi kapımıza geldiği zaman çok onurlandım, çok mutlu oldum. Benim burada hastamı duydular ziyarete geldiler o bana çok etki yaptı ve düşünüyordum. Zamanla tesadüf başkanımızla bir yere denk gelmemiz ve dedi ki kongremiz var bizimle yürümeye gelir misin, gelmek ister misin? Seve seve başkanım ve o netice de katıldım. Hiç pişmanda değilim. İyi ki de katılmışım. Çok güzel dostlar, çevre edindim”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi).

Katılımcı 5 *“2010 gibi başladım daha sık gidip gelmeye. Ondan sonrada kadınlara bir şeyler anlatmaya çalışıyorum bu konuda. Hani kendimizi daha güzel nasıl Güneysu’da nasıl daha güzel ifade ederiz onun için uğraşıyorum yani. Mücadele ediyorum”* (Güneysu CHP Üyesi).

Katılımcı 6 *“Yaşım tutunca üye oldum ondan sonra kadın kollarına girdim, gençlik kolları, yönetim diye. Şimdi de kadın kolları başkanıyım. 3’üncü dönem başkanlığım bu benim”* (Ardeşen CHP Kadın Kolları Başkanı).

Katılımcı 7 *“Şöyle memlekete 2020 yılında 2019’un sonun da hamile olarak geldim. Ondan önce üniversite yıllarında daha gençlik yıllarında ben başkanım gibi değil biraz daha şey daha sosyalist gruplarla birlikteydim Aslında Cumhuriyet Halk Partili olduğumu çok söyleyemem ama buraya dönüş yaptığımda memlekete hani bir kız çocuğu doğum yaptım çocuğumu yetiştirmek için yerelde en azından çünkü ben ülke için o kadar çok olumlu şeyler düşünüyorum en azından yerel daha sosyal daha kültürel daha düzgün*

daha eşitlikçi bir yerel yapı için çalışmalarına katılmak istedim yani kızımın büyüyeceği yeri güzelleştirmek için başladım. Motivasyonum o” (Ardeşen CHP Üyesi).

Katılımcı 10 *“Kadın kollarına 2021 yılında mahalle başkanı olarak başladım. Tabi ki, anne ve babamızdan zaten AK Partili olarak büyüdük o şekilde de yetiştirildik. Kültürel olarak da zaten muhafazakarlık olarak da parti bize yatkın bir partiydi bu nedenle zaten AK Partiliydim, 2021’de de mahalle başkanı olarak başladım” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi).*

Kadınların siyasal katılımı, aile yapısı ve kolektif sosyalleşme tarafından şekillenen bir sistemdir. Bu nedenle siyasal temsilde amaç yalnızca koltuk sayısını artırmak değil, kadınların benimsedikleri kimlik ve sosyal çevreyle uyumlu, anlamlı bir temsil sağlamaktır.

Yerel unsurların ve toplumsal aidiyetin baskın olduğu ortamlarda bireylerin toplumsal oluşumlara yöneliminin salt bireysel güdülerle açıklanamamakta ve bu yönelimin topluluğun normları ve beklentileriyle şekillendiği belirtilmektedir. Bu çerçevede, bireyleri ilgili yapının parçası olmaya sevk eden etkenlerin çözümlenmesinin, bireysel inisiyatifleriyle yapısal belirleyiciler arasındaki etkileşimi ortaya koymak için elzem olduğu vurgulanmaktadır.

Katılımcı 1 *“Baktım kadınlara hak böyle bir hak verilmiş yani bizde girebiliyoruz daha önce böyle bir şey yoktu. AK Parti döneminde böyle bir şey olduğu için, bende böyle bir şey varsa bizim böyle bir hakkımız varsa bende girmek istiyorum dedim ve girdim yani. Eşimin desteğiyle, buradan ona teşekkür ediyorum, onun desteğiyle yani” (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Başkanı).* Kadının kendi haklarının bilincine varması ve bu farkındalığının ev içine taşınması, evde eşin desteklemesi kadının kamusal alana katılım sürecini ve aidiyet duygusunu etkilemektedir. Bu durum sadece evde sınırlı kalmayıp AK Parti’nin teşkilat yapısı ile özdeşleştirilmiştir.

Katılımcı 4 *“Çocukluğumdan beri, doğuştan beri diyeyim artık CHP’li olduğum için, Atatürk’ü çok sevdiğim için yani onun bıraktıklarına sahip çıkmak adına partimi yalnız bırakmamak için. Yol arkadaşlarıma destek olmak için öyle diyeyim” (Güneysu CHP Üyesi).* Burada, Bireyin partizan kimliğinin erken sosyalleşme süreçleriyle oluştuğu anlaşılmaktadır. Çocukluktan başlayan aile ve çevre etkileri, lider ve partinin sembolik değerlerine duyulan duygusal bağlılığı pekiştirmektedir. Bu da siyasal aidiyetin

sürekliliğini sağlamaktadır. Ayrıca arkadaşlık ağları ve normatif beklentiler, bireysel bağlılığı kolektif pratiklerle güçlenmektedir. Sonuç olarak, partizan tercihleri sadece rasyonel çıkarlarla açıklamak eksik kalır; kimlik, duygusal ve sosyokültürel aktarım mekanizmalarıyla sürdürülen bir olgudur.

Katılımcı 8 “*Ailevi önce önceden aileden beri biz Cumhuriyet Halk Partiliyiz. İşçi kızıyım, işçi eşi oldum sonra. Sonra kendim çalıştım, emekçi oldum. Oradan da emekli oldum. Bu*” (Ardeşen CHP Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Partiyeye karşı aidiyet duygusu çekirdekten yetişirken oluşması ve kuşaklar boyu süren mücadelesinin siyasal alandaki yansımasıdır. İşçi hakları ve çalışma koşulları gibi konular katılımcının sadece okuduğu haberler ya da duyduğu söylemler üzerine değil doğrudan deneyimlediği durumlardır. Bu durum bireyde duygusal miras ve sınıfsal çıkarın CHP’de karşılık bulunduğunu kanıtlamaktadır.

Katılımcı 11 “*Cumhurbaşkanımızın görüşü yani çok farklı onun kişiliği, duruşu o bizi cezbedi diyelim. O yüzden bu yola baş koyduk. İnşallah sonuna kadar götüreceğiz. Onun duruşunda, onun izinde yürümeye çalışıyoruz elimizden geldiği kadar*” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Bireyin siyasal ilgisi cumhurbaşkanının karizmatik lider profili ile örtüşmektedir. Cumhurbaşkanının parti ve sahadaki aktifliği ve duruşu, katılımcıyı temsil ediliyor hissetmesini sağlamaktadır. Bu durum katılımcının partiden ziyade lider ile duygusal bir bağ kurduğunu göstermektedir.

Bireylerin siyasi tutumlarının salt aile ve toplumsal normlarla sınırlandırılmamakta, kişisel deneyim ve gözlemlerinde bu tutumların oluşumunda belirleyici rol oynamaktadır. Bu etki, kimi zaman tepki niteliğinde, kimi zaman kişisel bir özellik olarak ya da geçmiş deneyimlerin yeniden biçimlenmesi şeklinde tezahür edebilmektedir.

Katılımcı 2 “*Şöyle ben şimdi aile yapısına değinmek istiyorum çünkü benim ailem önceden Reisimiz Refah Partisinde başladı. Ailemin ona karşı bir eğilimi vardı, dediğim gibi bu başörtü üzerine bu dini üzerine. Benim babam hocaydı baya bildiğiniz cami hocası, zorlukları anlatmıştı. Biz dedi hep gizli kaçamak dedi Kuran okuyorduk dedi, baskı oluyordu. Yani bu şey aileden başlıyor. Yani aile çocuğu çok iyi eğitmeli yaşadığı zorlukları, geçirdiği sıkıntıları çocuğuna anlatmalı ben öyle diyorum çünkü bana ailem öyle anlattığı için zorlukları gösterdiği için yani bakıyorsun ki doğru yanlış hangisi*

algılıyorsun belli bir yaşta. Ailemde Refah Partisiyle o zaman başladı ondan sonra ne zaman ki AK Parti'yi kurdu kendimi bildim bileli AK Partiye o zaman reşit değildim Refah Partiye oy kullanamadım ama AK Partiye geçtiği sürece hep oyum AK Partiyedir. Yani Aile büyük etmen” (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Birey için önem arz eden değerler, siyasal kimliğin ve aidiyet duygusunun gelişiminde filtre görevi görmektedir. Ailenin yaklaşımı bu filtrelemeyi daha doğru ve meşru olarak benimsenmesine fırsat sunmaktadır. Siyaseti bir yönetim şeklinden öte değerleri için mücadele edilecek bir alan olarak değerlendiren birey; bu alanda değer odaklı politikalar yürüten partiye kendisini yakın görmektedir.

Katılımcı 4 *“Nasılsam aynıyım, kişisel düşüncelerim hiçbir zaman nereye gidersem gideyim değişmez. Nerde yaşarsam da değişmez. Yani ne yaşadığım yer ne için de bulunduğum konum hiçbir zaman düşüncemi değiştirmez. Yolum hep ileridir”* (Güneysu CHP Üyesi). Birey için siyasal aidiyet, bir bağdan ziyade dışsal müdahalelere kapalı bir alan haline gelmiştir. Bireyin aidiyet duygusunu karakteristik düzeyde içselleştirilmiş bir ideolojik yapı olarak kabul etmektedir.

Katılımcı 6 *“AKP'nin izlemiş olduğu siyaset, siyasetin hayatımızın her anlama her alana girmesi bu bende tabi ki duyarlı olmama sebep oldu. Neden bir işin içinden tutmayayım, kendi yörem den. Yani olumsuzluklara karşı durabilmek için”* (Ardeşen CHP Kadın Kolları Başkanı). Hayatın içerisinde normal bir figür haline gelen siyaset, mevcut iktidarın görüşlerinin bireyde karşı reaksiyonlar bir tepki oluşturmaya sebebiyet vermiştir. Katılımcı sadece eleştirel nokta da değil aynı zamanda, reflekslerini yerelde faaliyete dökerek çözüm üretme süreçlerine ortak olarak aktif bir aktör hâline gelmiştir.

Katılımcı 10 *“Şöyle değişiklik aslında olmadı. Nedeni de şu biz doğduğumuz dan beri AK Partiyi büyüyen, yetişen nesildik ve bu nedenle herhangi bir değişim olmadı yani doğduğumuz dan beri AK Partinin içinde olduğumuz dan sürekli AK Parti taraftarıyım”* (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Katılımcının ifadeleri AK Parti ile bağının sonradan oluşmasından ziyade, partinin geçirdiği dönüşüm aşamalarının çoğuna hakim olması; aidiyet bağının içsel olarak gelişmesine zemin oluşturmuştur. Birey partisini tercihin ötesinde yaşam hikayesinin tamamlayıcısı olarak kavramlaştırmaktadır.

Aidiyet duygusu ve deneyimlerle temsil edilmeyi bir sonraki adıma taşımak isteyen kadınlar örgüt içerisinde yer almaya başlayarak temsilci rolünü benimsemektedir. Örgüt içinde temsilci rolünde olan kadınların örgütsel yapılardaki konumları çoğu zaman sınırlı ve ikincil düzeyde kalmış ve sınırlandırılmıştır. Kadınların örgütlerde sadece nicelik olmaktan ziyade söz ve karar süreçlerinde söz sahibi olmasının yanında, liderlik pozisyonunda da olması örgütsel verimlilik ve çeşitliliğin sağlanması açısından kritik bir araştırma alanı olarak önemini korumaktadır. Bu hususta parti içerisinde kadın kollarının etkinliği önem arz etmektedir.

Katılımcı 1 *“Bel kemiği. O kadar net derim. AK Partinin bel kemiği kadın kollarıdır yani. Bel kemiği derken şöyle bir ufak çalışmamızdan örnek vereyim size; böyle bize kırgın olan bir amcaya gidiyoruz şimdi gidip konuşacağız onunla mesela büyüklerimizle başkanlarımızla beraber, biz ilk tedirgin olduk bizi nasıl karşılar diye gittiğimizde bizi çok güzel karşıladı hatta yani bize çay değil yaşlı bir teyzemiz vardı kızım ben çayı demledim, sarmada aygaz da git sen oradan boşalt servis yap dedi ve orda ben bir servis yaptım başkanım gözüme bakarak uygulandı. Dedim başkanım niye öyle bana baktın? Dedi ki; biz adamın gönlüne girmeye çalışırken sen tenceresine girdin bu benim için çok büyük bir mutluluktur dedi”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Başkanı). Kadın kollarının siyaseti sadece masada değil, halkın evine taşınması siyasetin mekânsal sınırlarının yeniden inşa edilmesini sağlamaktadır. Bu durum siyasetin bir yönetim anlayışından çıkarıp toplumun rıza inşasına dönüştürmektedir.

Katılımcı 4 *“Benim kendi kişisel düşüncem atılım olmayan bayanlara ulaşmak onların görevi. Gizlide saklıda kalmış ama düşüncelerini yansıtamayan, imkanları olmayan kişilere ulaşmak diye benim bakış açım göre o”* (Güneysu CHP Üyesi). Parti içerisinde de kadın kolları, toplumda siyasetin dışına itilmiş, belli bir alana kapatılmış kadınlar için güvenli alanı oluşturan “aracı” olarak görev üstelenen mekanizmalardır. Kadın kolları kurduğu güvenli ortam ile hemcinslerinin sessizliğine köprü görevi görerek toplumu daha demokratik bir hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Katılımcı 8 *“Çok önemli bir işlevi var bence kadın kollarının. Bu biraz gönüllülüğe de dayanıyor. Gönüllü olmak ve aktif şekilde çalışmak gerçekten çok önemli. Yani kadınların yapamayacağı bir şey olduğunu hiçbir zaman düşünmedim. Bu işin ekonomik boyutu var özellikle böyle küçük ilçelerde kadın kolları ve diğer şeyler genelde*

hep kendi fedakarlıkları ile yapılan işlemler başka bu yüzden kadınların daha çok önemsenmesi gerekiyor. Yani en azından o fedakarlıklarını şimdi toplum olarak zaten ataerkil bir toplumuz bunu Cumhuriyet Halk Partisi ile biraz kırılabilceğini düşünüyorum. O yüzden yani kadınların önemsedikleri yerde her yerde başarılı olurlar” (Ardeşen CHP Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Kadın kolları profesyonel bir örgüt yapısının yanında aynı zaman da duygusal emek alanını da kapmamaktadır. Ataerkil toplumlarda, kadının öz yeterliliğini merkeze alan aynı zamanda kollardaki etkinliğinin daha da fazla olması toplumsal yapılanmalarda daha eşitlikçi bir ortamın oluşmasını sağlayacaktır.

Katılımcı 9 *“Kadın kolları bizim bir ana kadememiz var bir üstümüz onlar biraz daha onlar ilçe seçime bağlı ya şimdi onlar biraz daha yasal oluyorlar. Biz onlardan bir kademe düşüğüz. Biz haftalık toplantılarımızı yaparız, sosyal faaliyetler işte, hasta ziyaretleri olur, yaşlı ziyareti olur, bebek ziyaretleri olur, sosyal faaliyetleri biz iletıyoruz. Ana kademe toplantısına ben her hafta katılıyorum oradan aldığım bilgilerimi de arkadaşlarımla paylaşıyorum”* (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Başkanı). Kadın kollarının ana yapıya bağlı ama bir kademe aşağıda konumlandığını, haftalık örgütsel rutinler ve sosyal hizmetler üstlendiklerini göstermektedir. Bu, kadın kollarının hem tabandan toplumsal sermaye üreten hem de ana kademeye bilgi akışı sağlayan araçlar olduğunu, ancak karar alma mekanizmalarında doğrudan yetki sahibi olmadıklarını ortaya koymaktadır.

Katılımcı 11 *“Sadece gönüllere dokunmak, keşke daha çok şeyler yapabilesek. Pek bir şeyimiz yok aslında bizim. Nasıl desem kadın kolları çok da bir işlevde yapamıyor ne yalan. Keşke, sadece gönüllere dokunma altında; hastalar olsun yaşlılar olsun ve cenazelerimiz olsun onlara gidip ziyaret ediyoruz keşke daha çok dokunabileceğimiz eller olsa da daha çok bir şey faydamız olsa ama bu kadar yani”* (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Kadınların vitrin sembolü olmasından ziyade etkinliğinin bunun ötesinde olmasına vurgu yapılmaktadır. Katılımcının ifadesiyle kadın kolları ikincil unsur olmaktan ziyade yapılacak etkinlikler de şekillendirici iradeye dönüşüm arzusundadır.

Partilerin seçim başarıları sadece seçim program ve propagandalarına bağlı kalmamakla beraber parti içindeki örgüt işleyişi ve çalışmalarında önemli bir yer tuttuğu

bilinmektedir. Kadın kolları seçim süreçlerinde sadece broşür dağıtma ya da sandık güvenliği gibi dar kapsamlı faaliyetlerle sınırlı kalmayıp; sahada vatandaşla bire bir iletişim kurmaları açısından kritik önem taşımaktadır. Bunun başlıca nedeni erkek üyelerin etkinlik alanları genellikle kahvehaneler, meydanlar, resmi kurumlar olacak şekildeyken; kadın kolları erkeklerin ulaşamadığı “mahremiyet alanına” ulaşmada kilit rolü üstlenmektedir.

Katılımcı 2 *“Seçim süreçlerinde de erkeklerin giremediği ortamlara bayan olarak çok rahat girebildik. Yani yaşlılarımız olsun, çocuklarımız olsun çok rahat iletişim kurabiliyoruz. Erkeklerin giremediği mutfağa biz çok rahat giriyoruz yani bayanlar bizi daha yakın görüp sıkıntılarını rahatlıkla, çekinmeden anlatabiliyorlar bize. Destek olur musunuz diye. Çok rahat iletişim kurabiliyoruz bayanlarla. Bayanlarla hiçbir şeyimiz yok gerçi erkeklerle de öyle. Gördükleri yerde o ablam derler. Yani hiçbir sıkıntı yaşamadık. Yani burası Rize, Rize’de herkesin kapısına vursan kimse seni kötü karşılamaz, buyur bacım der çay veriyim hemen sofralar kurulur o yönden çok eli açık memlekettir. Öyle hiçbir zorlukla karşılaşmadım”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Kadın kollarının erkeklerin giremedikleri mahrem yerlere temas etmesi, seçim süreçlerindeki uyumu ve dengenin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu durum, Rize’deki misafirperver kültürün de bunun önünü açtığını ve bu sayede güven kazanıp destek talep edildiği anlaşılmaktadır. Cinsiyete dayalı mekânsal erişim farklılıklarının kadınlara saha etkileşiminde stratejik avantaj sağladığı; bunun sosyal sermaye, güven inşası ve yerel normlarla birleşerek siyasal katılımı ve hareketliliği kolaylaştırdığı görülmektedir.

Katılımcı 4 *“Seçim çalışmaların da yani birçok kişinin düşüncesini değiştirdiğine ben şahit oldum. Yani en azından bilgilendirmek, fikirlerini değiştirmek, doğru fikir aşılacak. Dediğim gibi gizli saklıda kalmışları çıkarmak açığa ve faydası etkisi oluyor bayanlara özellikle evde oturan bayanlara”* (Güneysu CHP Üyesi). İfadesi ile kadın kollarının özellikle siyasal katılımın sınırlı olduğu kadınlara ulaşarak özellikle onların bilgilendirilmesine ve siyasal görüşlerinin şekillenmesinde etkili olduğunu dile getirmektedir.

Katılımcı 5 *“Diyorum Güneysu’da eğer Güneysu’yu konuşacaksak uzun yıllardır Güneysu’da hiçbir faaliyet hiç kadına dair hiçbir şey yoktu ama biz bunu kırmaya*

çalışıyoruz son başkanımızla 3 yıldır farklı ataklar yaparak bu son seçimlerde de gezdik yani artık ben Güneysu'da kapı kapı gezip broşürümüzü kendimizi anlatmanı kadınlara belki diyorum ya sırf kadınlara bir ufacık faydam olsun diye kapı kapı gezdim gerçekten geçen yerel seçimlerde başkanımızla beraber Güneysu'daki ilçe başkanımız başkan adayımızla beraber gezdik yani. Sadece hani bakın yani sadece parti olarak da değil biz varız yani CHP'li olarak artık herkes kafasının içindeki o ne diyim o zihinleri bir bırakalım diye ben aslında eşime bile orada hani gitme tepki alırsın demesine rağmen ben başkanımızla beraber kadın olarak tek ben gecede gittim sırf bunu yenebilmek için yani kadınlara bakın yapabiliriz artık bir çıkalım yani şu şeyden düşün kabuğumuzdan diye gece bile gezdim yani ben partiyle beraber” (Güneysu CHP Üyesi). Güneysu örneğinde kurumsal boşlukların saha temelli örgütlenme ve doğrudan iletişimle kısmen doldurulabildiği görülmektedir. Kapı-kapı çalışma, gece gezileri ve parti liderliğiyle iş birliği gibi pratikler, yerel düzeyde katılımı artırmaya yönelik stratejik adımlar olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcı 7 *“Kadın kolları ya böyle ataerkil olan yerlerde çok karşılaştığımız oluyor mesela çok insan biliyorum evden 20’li yaşlardaki çocuklar ve kadınların işte kocası ne derse oraya oy vereceğini falan biliyorum. E tabi bu çok iç acıtıcı bir şey. Onlarla iletişim kurabilmenin, bu insanlara ulaşmanın, bir yerlerde bir şeyler anlata bilmenin tek yolu da herhalde örgütlü bir kadın kolları, başka bir yolu yok” (Ardeşen CHP Üyesi). Kadın kolları, ev ziyaretleri ile eril tahakküm altında kalan kadınlara ulaşmak, bilgi vermek, aydınlatmak, kendi düşünce ve fikirlerinin bir vatandaş olarak haklarının bilincinde olmalarını sağlamaktadırlar. Bu durum kadının kendi oyunu kullanma ve koruma yönündeki özgüvenini artırmakla beraber, kadın kollarının çözüm pratiğini daha sahadayken sağladığını ispatlamaktadır.*

Katılımcı 9 *“Seçim sürecinde halkla iç içe olmamız hani biz kapı kapı dolaşıyoruz, seçim çalışmalarında girmediğimiz kapı olmuyor, mutlaka her kapıya gideriz, gönülleri alırız. Bu şekilde devam ederiz” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Başkanı). Yüz yüze saha etkileşimi seçmen desteği kazanmak ve duygusal bağ oluşturma açısından belirleyici bir rol oynamaktadır.*

Kadın kollarını sıklıkla saha çalışmaları ve seçmenle doğrudan diyalogun merkezi olarak tanımlansa da bu birimlerin asıl demokratik değerinin, kadınların partinin

yönetişim ve karar üretme süreçleri üzerinde ne ölçüde etkinlik kazanabildiğiyle belirlenmektedir.

Katılımcı 3 *“Çok güçlü, anlatılmaz. Çünkü gören her zaman gittiğimiz bir yerde mesela ev ziyaretlerinde gıptayla bakıyoruz çok güzel faaliyetleriniz devam edin, sizi orda gördükçe bizim yapamadıklarımızı sizde görüyoruz devam edin her zaman arkanızdayız diye desteklerini görüyoruz”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Özel alan da belirli hedefi olan kadınların, kadın kolları ile karar alma mekanizmalarında karşılık buluyor olması, bireyde önem ve değer görme hissini uyandırmaktadır. Bu değer ortamı parti ile seçme ilişkisinden karşılıklı olarak desteğe dönüşmekte ve inanç ortamının artmasına sağlamaktadır.

Katılımcı 5 *“Ben kendi adıma bakarsam ben kendimi çok güveniyorum çok özgüven bana göre çok güçlü olması gerekiyor ama kadınlarımız dediğim gibi o kabuğundan çıkması gerekiyor bunun için bunu yapmamız gerekiyor bunu kadın olarak biz yapcaz bunu erkeklerden bekleyemeyiz yani. Bunu biz yapcaz kendi bireysel olarak kadınlar bunu düşünüp bu kültürel bu şey yapıdan çıkacak artık bu birilerinin hazır düşünmüş yapısından çıkıp kendi düşüncelerimizi koymamız gerekiyor. Bunun bence en güzel yolu bu başka yolu yok”* (Güneysu CHP Üyesi). Kadınların siyasal katılımında özgüven ve kolektif özyönetim vurgusunu taşımaktadır. Dönüşümün öncelikle kadınların kendi inisiyatifiyle gerçekleşeceği savunulmaktadır. Bu yaklaşım, bireysel güçlenmeyle kültürel normların dönüştürülmesinin paralel gerekliliğine işaret etmektedir.

Katılımcı 6 *“... kırsal kesimlerde genelde kadınlar, mesela karşılaştım bununla çok olmasa da karşılaştım işte eşime bir sorayım, eşime bir danışayım işte okuyan çocuğu varsa okuyan çocuğa. İşte bu sefer bizde diyoruz ki yani bizde düşünen bir insanız, beyin aynı beyin görüyor yani onun ufkunu açmaya çalışıyoruz rencide etmeden tabi ama bu tarz azda olsa var”* (Ardeşen CHP Kadın Kolları Başkanı). Bu durum, kırsalda kadın kararlarının sıklıkla eş veya eğitim gören çocuklar aracılığıyla aile içi danışmaya dayandığını ve bunun geleneksel cinsiyet normlarına işaret ettiğini göstermektedir. Böylece, bilgilendirmede hane ve okul ağları üzerinden yürütülmesinin etkili olacağını ve müdahalelerin ikna edici, güçlendirici olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Katılımcı 7 *“Hiç güçlü değil bence. Yani ben yerelde de bakıyorum. Bazı etkinlikler şunlar bunlar bazı erkeklerin uğraşmak istemediği tırnak içindeki konularda*

etkin olabiliriz ama ilçe ile ilgili yapılacak genel bir şey de sorulmuyor diyemem ama zaten yirmi kişilik masada iki kadının sorulsa da ne olur ki yani, pek bir etkisi olduğunu düşünmüyorum” (Ardeşen CHP Üyesi). Katılımcı, kadın kollarının etkisini zayıf bulmakta ve sembolik temsile işaret etmektedir. Bu, niceliksel temsilin bile niteliksel etkiye dönüşmediğini, karar mekanizmalarında kurumsal değişiklikler olmadan etkinliğin sınırlı kalacağını vurgular.

Katılımcı 10 *“Şöyle, kesinlikle güç olarak elbet ön plandayız çünkü çoğunluk olarak kadınlar biz varız. Bu nedenle de yani etkisi çok fazla diye düşünüyorum”* (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Parti içerisinde kadın sayısının fazla olması, kadının siyasetteki sesinin daha baskın şekilde hissedilmesindeki önemli hususlar arasında yer almaktadır.

3.2.5. Yerel Toplumla Etkileşim ve Algılanan Etki

Yerel de gerçekleştirilen kadın kolları faaliyetleri, kadınlar için ev içi rollerinin dışında bir yaşamın kapılarını aralamaktadır. Kadınlar, sosyal çevre ile kurduğu diyaloglar ile iletişim becerilerini geliştirmekle beraber özgüven kazanmalarına ve kendi becerilerinin farkına varmaları için kritik önem taşıyan bir mekanizmadır. Kadın kolları faaliyetleri, kadınların sadece sosyal çevre edinmesiyle değil, aynı zamanda bireysel gelişimlerini ve toplumda haklarını güvence altına almak için güçlendiren önemli bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcı 3 *“Çok güzel etki sağlıyor. Dediğim gibi işte çevre ediniyorsun, topluma giriyorsun, insanın zor zamanına kalplerine, zor zamanlarında yanlarında olduğun zaman etkileniyorlar valla bilmiyorum kadın her yere girdiği ortam da farklılık yaratıyor”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Sosyal çevre edinmenin yanında kurulan diyaloglar; kadın kollarının görevi olmanın ötesinde toplumla bir dayanışma ortamının oluşumuna katkı sağlamaktadır.

Katılımcı 5 *“Bence aslında bu konuda hani güzel, güzel şeylerde ama işte diyorum ya her şey insanın kendisinde bireyselde başlıyor kendi düşünce şeyimizi aşarsak bize etrafımızdaki yapılması gereken yapılacak olan şeyleri daha iyi algılarız ve daha bize bana göre daha faydalı olur gibi geliyor yani insanın kendisiyle alakalı biraz bu kafa yapısıyla alakalı yani önce kendi insan bir şeyleri aşmalı ki siz o yapıdan da bir şeyler alabilesiniz. Çıkacaksınız yani fedakarlık da yapacaksınız yani o eleştiriye o şeyi kabul*

edeceksiniz her şey oradan da geçiyor biraz o eleştiriye kabul edeceksiniz” (Güneysu CHP Üyesi). Burada değişimin bireyin zihniyet dönüşümünden başladığı vurgulanmaktadır. Kişisel sınamaların, eleştiri kabulünün ve fedakârlığın sürecin parçası olduğu ifade edilmektedir. Bu, politik katılımı engelleyen içsel bariyerlerin psiko-sosyal ve kültürel boyutlarını öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla güçlenme programlarının sadece örgütsel kapasiteyi değil, özgüven artırma, dayanışma ağları ve eleştiriyle baş etme becerilerini de hedeflemesi gerekmektedir. Müdahaleler, bireysel farkındalığı toplumsal destek mekanizmalarıyla eş zamanlı kurgulanmalıdır.

Katılımcı 6 “Bizim çalışmalarımız şöyle katkı sağlıyor, yine Ardeşen’de özgü çok bir şey yok. Onun için işte yöreye özgü, yörenin kadının dikkatini çekecek işte kültürel faaliyetler olsun ondan sonra eğlenebilecekleri ya da oturarak üretebilecekleri alanlar açmak ondan sonra onlara destek olabilmek. Şuan yerel de olduğumuz için mesela gelen kadınlar ekipman istemeleri en azından ya da işte bize bir yer açsanız şöyle el emeğimiz, köylü yağ, minci, işte yerlisi merkezde oturan el işi bir şey pazarlama yani hayat döngüsü maddi olarak çok kötü olduğu için kadınlarımız özellikle daha duyarlı olduğunu düşünüyorum onun için ürettiklerini satmak satarken de yani insanlarla iletişim halinde kalması nasıl diyeyim kültür açısından ilişkileri mesela daha önce hiç merhaba demeyen bir kadın belli bir evreden sonra arkadaş çevresinin olması kendi ayakları üzerinde durması, kendini daha güçlü ve özgür hissetmesine yol açıyor” (Ardeşen CHP Kadın Kolları Başkanı). Çeşitli sosyal faaliyetlerin yanı sıra ekonomik anlamda da fırsat yakalamaktadırlar. Bu ekonomik fırsatı festival, yerel buluşmalar gibi etkinliklerle zenginleştirerek hem kadınların görünürlüğünü, sosyal çevre ile iletişimini güçlendiriyor hem de el emeklerini satma fırsatı bulan kadınlar bu satışlarla ekonomik anlamda da güçlü hale gelmektedirler.

Katılımcı 9 “Kesinlikle çok güzel bir katkı sağlıyor. Buraya girdin mi çıkmak zor. Çıkamıyorsun çok farklı bir şey. Hani en 25 yıldır buradayım, yönetimdeyim. Hani bu sefer ben yapmayacağım arkadaşlarım devam etsin dedim ama bırakmadılar bu görevi bir sefer daha yapacaksın diyorlar ama gerçekten buraya bağlandığında çıkamıyorsun. Arkadaşlarla kardeş oluyorsun, arkadaş oluyorsun yeri gelince çok farklı bir şey bu masa yani gerçekten. Bu anlatılmaz yaşanır derler ya aynı öyle oluyor. Yani giriş kapısı vardır çıkış kapısı yoktur gerçekten” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Başkanı). Kadın kolları,

sadece örgütsel bir hedefin değil, aynı zamanda kolektif kimliğin hakim olduğu dayanışma ortamının var olduğunu göstermektedir.

Kadınların kamusal alandaki temsiliyetleri ve özgüvenlerinin toplumsal ve siyasal katılımı şekillendiren temel sosyolojik belirtiler arasında yer almaktadır. Bu hususta kadın kolları, kadınların örgütlü yapılarda yer alarak kamusal alanda daha görünür ve aktif hale gelmeleri için köprü görevi üstlenen önemli bir araç olarak kabul görmektedir. Kadınların vitrin figüründen ziyade karar alma mekanizmalarına katılımı, sosyal yaşamla etkileşiminin artması ve üretim süreçlerinde söz sahibi olması; kadında hem bireysel özgüvenin hem de toplumsal farkındalık seviyesinin artmasına katkıda bulunmaktadır.

Katılımcı 1 *“Çok, bence inanılmaz artırıyor. Yani bizi gören kadınlar daha çok mutlu oluyor yani bizde gelmek istiyoruz, bizde katılmak istiyoruz diyen arkadaşlarımız da var. İsteyen yani buraya gelmek isteyen çok arkadaşımız var”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Başkanı). Yöneticilerin, kadınlardan aldığı geri dönüşleri gözlemlemesi, yaptıkları faaliyetlerin görünüyor olduğunun geri bildirimi ve rol model alındığını tespit etmesi hem özgüven düzeylerini artırmaktadır hem de örgütsel bağlılıklarını ve motivasyonlarını destekleyici bir etkiye sahiptir. Sonuç olarak bu sürecin bireysel ve kurumsal açıdan güçlendirici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcı 2 *“Kesinlikle artırıyor. Daha böyle bizi görünce mutlu oluyorlar arkadaşım ve başkanımızın dediği gibi daha mutlu bizim yapamadıklarımızı yapıyorsunuz arkanızdayız. İşte ya burada kiminin bağı bahçesi fazla var çocuğu çok fazla var engel oluyor. Emin olun ki diyor yani bunlar olmasa bizde sizinleyiz çok istiyoruz oralarda olmayı, gelmeyi. Yani onun için destekleri bize çok var. O yönden bir sıkıntı yok”* (Güneysu AK Parti Yönetim Kurulu Üyesi). Kadın kollarının kadınların toplumsal görünürlüğünü ve özgüvenini artırdığına yönelik olumlu bir algıyı yansıtmakta ve bu yapıların bireysel özgüveni destekleyici bir mekanizma işlevi gördüğüne işaret etmektedir. Bununla birlikte, kadınların siyasal yaşama katılımının önünde gündelik yaşam sorumlulukları ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin, pratik sınırlılıklar oluşturduğu da dolaylı olarak ifade edilmektedir.

Katılımcı 4 *“Artırıyor. En azından bir şeyleri yapmanın mücadelesini veriyorlar o bile kendine güven veriyor. Yani bir hedefleri oluyor. Yani o kadın kollarına üye olmak ya da onlarla çalışmak bir şeyler yapmak cesaret veriyor”* (Güneysu CHP Üyesi).

Bireyin örgüt içerisinde faaliyetlerde yer alıyor olması kadına psikolojik olarak özgüven artırıcı bir etki sunduğunun göstergesidir. Birey sonuç odaklı olmanın dışında, süreç içerisinde kendi deneyimlerine şahit olması ile birlikte özgüveninde pekişerek gerçekleşecek bir ilerlemeye olanak tanımaktadır.

Katılımcı 8 “*Kesinlikle*” (Ardeşen CHP Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi).

Katılımcı 11 “*Tabiki, özgüvenini artırıyor. Yani kadınlar önceden daha çok baskın, içeri dönük; bu Cumhurbaşkanımızın bize verdiği şeyle daha çok böyle kadınlarımız özgürleşti. En basit mesela bu türban meselesi bile bambaşka bir olay oldu. Kadınlarımız artık her yerde, hastanede, avukatlarımız diyim savcılarımız mı diyim, milletvekillerimiz; meclise giremeyenler meclise girdi, böylelikle daha çok kadınlarımızda özgüven yani çok güzel şeyler oldu aslında*” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi).

Kadın kollarının faaliyetleri; aile, mahalle ve çevre gibi sosyal çevrelerde toplumsal iletişim ve katılım yönünden önemli bir gözlem alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu alan da gerçekleştirilen çalışmalar hem sosyal dayanışmanın güçlenmesi hem de toplumsal görünürlüğünün güçlenmesi için önemli bir yer tutmaktadır. Toplumsal algılar, inançlar ve değerler bireylerin toplumsal rolleri anlama biçimini şekillendirdiğini ve bu algıların kısa süre içerisinde dönüşebileceğini öne sürmektedir.

Katılımcı 2 “*Çok güzel dediğimiz gibi hepimizin bir mahallesi var beni gördükleri zaman başkanım şu problemimiz var işte bunu bir dile getirir misiniz? Hem kendileri de dile getiriyor. Hani böyle gördükleri zaman mutlu oluyorlar. Sabah geliyordum hayırdır başkanım nereye dediler, dedim böyle böyle, o başkanım gurur duyuyoruz sizinle. Yani böyle hep gurur verici şeyler motivasyon ediyor. Daha çok biz gururlanıyoruz daha çok bunun içinde olmayı istiyoruz diye mutlu oluyoruz, motive oluyoruz. Şuan da hiç bir kötü algıyla karşılaşmadık*” (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Kadınların sorunlarını kendileri dile getiriyor olması, örgütün sadece temsili olmadığını aynı zamanda bir görev üstlendiğini göstermektedir. Bu durum, bireylerin kendi düşüncelerini özgürce dile getirebildikleri iletişim süreçlerinin daha etkin ve kabul görmüş hâle geldiğini göstermektedir.

Katılımcı 4 “*Ya çok dikkate alınmıyor, özellikle kırsal kesimlerde diyim ya da Güneysu’da diyim çok dikkate alınmıyor. Büyükşehirlerde tamam bir etkinliği var ama bu tip yerler de pek zaman ayrılmıyor*” (Güneysu CHP Üyesi). Katılımcı, kırsal alanlarda kadın kollarının daha az dikkate alındığını, büyükşehirlerde ise daha görünür olduklarını ifade etmektedir. Bu, politik etki ve zaman/kaynak ayrımının mekânsal olarak eşitsiz dağıldığını, kırsal bağlamlara özgü stratejilerin ve görünürlük artırma çabalarının gerektiğini göstermektedir.

Katılımcı 5 “*Şuan da çok zor bir dönemden geçiyoruz gerçekten çok zor yani içinde bu şeyi taşıyan ama sırf toplumun eleştirilerini duymamak için birçok arkadaşımı ben üye yapamadım yani ben bu bir gerçek. Yani sırf etrafındakiler annesi babası dayısı amcası AK Partili onlara çıkıp da evet ben içimde sizin gibi düşünmüyorum ben kafamda farklı düşünceler var diyemiyorum. Maalesef böyle bir bunu da yaşıyoruz ve çok üzülüyorum kendi arkadaşlarım adına da kadınlar adına da üzülüyorum*” (Güneysu CHP Üyesi). Aile ve çevre baskısının bireylerde oto-sansür ve örgütlenme eksikliğine yol açtığını göstermektedir. Bu durum, yerel düzeyde potansiyel destekçilerin harekete geçirilmesini zayıflatmakta ve sosyo-politik katılımın yaygınlaşmasını engellemektedir.

Katılımcı 7 “*Yani önceden AK Parti’nin çok saldırgan olduğu dönemde diyim önceden derken hani birazcık ülkede kaybetmeye başladığından beri biraz daha sönük durumdalar ama çok agresif bir on seneleri var. İlk on yılı silelim, son iki yılı silelim; aradaki on beş seneyi diyelim o zaman baştakiyle birlikte takipçileri de çok agresifti. Yani sokakta daha böyle olumsuz cümleler kurabiliyorlardı, saldırgan cümleler kurabiliyorlardı. Esnaf arasında ben mesela mali müşavirim, mükellef birisi işyeri açacak öneri istiyor, adımı söylediklerinde mesela partiyle ilişkilerimi biliyorsa o CHP’li ona defterimi vermem gibi durumlar vardı ama sanki son sene biraz daha kırıldı gibime geliyor*” (Ardeşen CHP Üyesi). Siyasi aidiyet duygusu toplumda kalıplaşmalara yer edindiği bu durumun mesleki itibarın önüne geçebildiği görülmektedir. Bu durumun kadın üzerinde hem psikolojik hem de profesyonel ilişkilerini etkilediği anlaşılmaktadır. Öte yandan, zamanla aşılın duvarlar mesleki başarının ön yargıları yıkabileceğini ortaya koymaktadır.

Katılımcı 10 “*Şöyle tabi ki bölge olarak sert mizaçlı bir bölgedeyiz yani mahalle ve çevrede kesinlikle erkeklerimiz sert mizaçlı olsa da biz kadınları çok güzel ağırlıyorlar.*

Yani bizimle karşılaştıkları zaman ne kadar bizimle aynı partide aynı düşüncede olmasalar da bize gayet ılımlı ve nazik davranıyorlar bu konuda kesinlikle herhangi bir sertlikle dışlamayla karşılaşmıyoruz. Yani hane ziyaretleri yaptığımızda bizzat sadece AK Partilileri ziyaret yapmıyoruz biz muhalefet partilerinin de ziyaretlerini yapıyoruz. Gittiğimiz zaman bir kapıdan kovulduğumuz olmuyor. Ya da herhangi bir şekilde terslenmemiz olmuyor, gayet ılımlı ve güzel bir şekilde karşılanıyoruz” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Bölge olarak sert mizaha sahip olunması kadınlar ve yerel halk arasında problem teşkil edecek bir şey yaşanmaması, toplumsal ilişkilerde karşılıklı hoşgörü ve karşılıklı saygıya dayalı bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Bu bağlamda söz konusu ifade, kabul gören doğrunun (sert mizah) dışında, sahada belli ölçüde esneklik sergilediğini göstermektedir.

Katılımcı 7 ve katılımcı 10’un ifadeleriyle karşılıklı hoşgörü ortamının yerelde sağlanabiliyor olması, karşıt ideolojik düşünceler ile temas kurulmanın önünün açılmasını sağladığı görülmektedir. Bu durum yerelde partililiğin yanında kişisel siyasi kimliğe karşı oluşturulan saygı ortamının oluştuğunun bir göstergesidir.

3.3. Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Analiz

3.3.1. Siyasal Katılım Biçimleri ve Yöntemsel Ayrımlar

Bireylerin siyasal olaylara karşı sergiledikleri davranışlar toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar her ülkenin kendine özgü uygulama yöntemlerini geliştirmelerini veya mevcut yöntemleri güçlendirecek uygulamalarını beraberinde getirmektedir. Ülkelerin özgün katılım yöntemlerine ek olarak, demokratik sistemlerde yaygın biçimde kullanılan siyasal katılım biçimleri mevcuttur (Aygün & Yılmaz, 2025, s.291).

Bu yöntemler, bireylerin siyasal yaşama olan ilgisini farklı şekilde biçimlendirmektedir. Bu farklılıklar kimi bireylerde siyasal katılımı sadece oy kullanma ile sınırlı tutarken kimi bireyde bütün emeğini, enerjisini ve maddi kaynaklarını kullanarak siyasal süreçlere aktif olarak katılmaktadır (Uluç, 2007, s.3). Bu bağlamda, siyasal katılımın biçimlerini anlatan araştırmalara kısaca atıfta bulunulması çalışmanın daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmesine açısından önem arz etmektedir.

Milbrath 1977’ye göre siyasal faaliyetler, üç tür siyasal katılım düzeyinde sınıflandırılmaktadır. Milbrath bu sınıflandırmayı en zor eylemler (gladiatorial activities)

geçiş eylemleri (transitional activities) ve yapılması en kolay eylemlerin oluşturduğu izleyici faaliyetler (spectator activities) gruplarıdır şeklinde sınıflandırmaktadır (Milbrath, 1977, ss.18-21). Milbrath'ın siyasal katılıma bakışı analiz edildiğinde bireyin siyasal faaliyetlere karşı aktif olmasından tutunda parti içinde aktif görev almaya kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Ayrıca Milbrath, bu katılım biçimlerinin dönemin seçim program ve propagandalarına göre ya da ülkenin siyasal işlevsellik düzeyine göre farklılık gösterebileceğini söylemektedir (Milbrath, 1977, s.21).

Tablo 3.3: Milbrath'ın Katılım Biçimleri Hiyerarşisi

Kamusal bir kurumda ya da siyasi parti de görev üstlenmek.
Bir vazife için aday olmak.
Siyasal hedefler için fon sağlamak.
Parti için kritik (aday belirleme, üye olmak, strateji) toplantılara katılma.
Vaktini seçim kampanyaları için harcamak.
Miting, kongrelere katılım.
Siyasi partiye finansal destek sağlama.
Liderler ile görüşme yapabilme.
Partinin sembolik amblemlerini araç ya da üzerinde taşıma.
Seçmenlerin oyunu etkileyebilmek için emek sarf etmek.
Toplum içinde siyaset ya da toplumsal konular hakkında konu açabiliyor olmak.
Seçmen olarak görevini yerine getirmek.
Siyasal olaylara karşı farkındalık sahibi olmalı.
Siyasal yaşama karşı ilgisiz olma.

Kaynakça: (Akıncı, 2014, ss.40-41).

Öztekin 2018'e göre siyasal katılım biçimleri yedi başlık altında ele alınmaktadır (Öztekin, 2018, ss. 262–267). İlk olarak “politikacılarla ilişkiler” başlığı, yurttaşın politik aktörlerle kurduğu iletişimin niteliğine dikkat çekebilmektedir. Geleneksel toplumlarda üst düzey siyasetçilerle doğrudan ilişki kurmak zor olduğundan partilerin örgütsel yapıları bu iletişim ağında köprü rolü üstlenmektedir.

İkinci olarak “seçimlerde oy kullanma ve siyasi partiler için çalışma” başlığı ise bireyin benimsediği ideolojinin başarısı için oy vermesinin yanı sıra, seçim sürecinde

partinin program ve propagandalarını aktarma, aday sayısını artırmak için tanıtım yapma gibi faaliyetleri içermektedir.

Üçüncü olarak "siyasal literatürü izleme", bireyin çevresindeki, ülkesindeki ve dünyadaki toplumsal sorunlarla ilgilenmesinin bir siyasal katılım biçimidir. Toplumsal meselelere ilişkin farkındalık, kişinin olayları daha derinlikli analiz etmesini sağlar ve siyasi partisine yönelik tutumunda daha bilinçli bir duruş sergilemesine katkıda bulunmaktadır.

Dördüncü olarak “siyasal tartışma” başlığı ailede, okulda, iş yerinde veya içinde bulunulan örgütte toplumsal meselelerin tartışılmasını kapsar; bireyin siyasete ilgisi olmasa bile toplumsal konular hakkında bir görüş sahibi olması önemlidir, aksi takdirde söylemeyen veya değerlendirmeyen bir toplum, yetersiz farkındalığa sahip kişilerce yönetilme riski taşımaktadır.

Beşinci olarak “siyasal örgütlere üye olma” başlığı en aktif katılım biçimlerinden biridir. Örgütlere katılımın düzeyi, o ülkenin sivil toplum özgürlükleriyle doğrudan ilişkilidir; çağdaş toplumlarda örgütsel katılım daha yaygın olup, üyelik bireye saha faaliyetlerinde aktif rol alma imkânı sunmaktadır.

Altıncı olarak “siyasal eylemlere katılma” başlığı ise örgüte bağlı olmadan da gerçekleştirilebilir. Bu tür eylemler, bir siyasi partiye ya da ilgili bir STK’ya dâhil olarak daha etkili sonuçlar doğurabilir; eylem planlanırken bilgi toplama, düşünme, seçenekleri değerlendirme, karar verme ve eyleme geçme aşamalarının dikkatle yürütülmesi gerekir, zira hatalı kararlar örgüte zarar verebilmektedir.

Son olarak “bağışta bulunma” başlığı ise siyasete katılımın görece zararsız görülen ancak etkisi yüksek biçimlerinden biridir. Bireysel veya kurumsal nakdi ve aynı bağışlar bazen yanlış anlaşılmalara yol açabilmekte, özellikle geleneksel toplumlarda bu tür destekler seçim sürecinde mekan ve araç tahsisi gibi biçimlerde karşılık bulabilmektedir.

3.3.2. Yerel Dinamiklerin Kadın Kolları Üzerindeki Etkisi

Yerel yönetimlerin demokratik örgütlenmesiyle katılım ve yönetim araçları, tüm yurttaşların eşit biçimde karar alma süreçlerine dâhil edilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede sağlanan şeffaflık, vatandaşlara siyasal süreçlere katılma ve sorunları hızla

giderme imkânı sunmaktadır. Öte yandan bölgedeki muhafazakâr dokunun etkisi, kadınların kurumsal temsillerinin yalnızca yasal düzenlemelerle belirlenmediğini, toplumsal cinsiyet normları ve beklentiler aracılığıyla da şekillendiğini göstermektedir.

Katılımcı 1 *“Hiç öyle bir güçlüğümüz olmadı yani siz kadınsınız da bu işe niye girdiniz de böyle hiçbir tepki almadık kesinlikle olmadı”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Başkanı).

Katılımcı 5 *“Tabi ki oldu tabi ki oldu. Diyorum ya ben yani bunu biliyorum eleştiride alıyorum çok niye böyle ailede çok sağcı görüşler varken sen niye böylesin, ben bunun şeyini bile yaşadım ailedeki o düşüncenin bana eleştirisini de yaşadım yani tabi ki çok zor bir şey ama inatla da devam edicem, yaşadığım sürece de devam edicem çünkü ben çocuğuma güzel bir düşünce yapısıyla güzel bir Rize bırakmak, Güneysu yaşadığı yeri güzelleştirmek istiyorum ona. O burada yaşayacaksa güzelleşsin ona burası”* (Güneysu CHP Üyesi). Aileden ve çevreden gelen eleştirilere rağmen sürdürülmek istenen siyasi çaba, katılımın duygusal ve sosyal maliyetlerini göstermektedir. Motivasyon kaynakları arasında gelecek nesile daha iyi bir çevre bırakma arzusu öne çıkmaktadır. Bu durum, destek programlarının yalnızca beceri odaklı değil, aynı zamanda aile ve topluma yönelik bilinçlendirme ile psikolojik destek bileşenleri içermesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Katılımcı 6 *“Bizim taraf da tabi ki oldu. Yani çok yoz olmasa da sonuçta tarikat diyeceğim mesala bir şey başıma gelmişti. Bir tarikatçının eviydi çaldığım yani adam, kadın benimle konuşmak istedi adam içerden eşini kızarak kapıyı kapatmasını söylemişti o beni çok etkilemişti çünkü kadın benimle konuşmak istiyordu en azından ben bilgi vereyim demiştim kadının yaklaşımı iyiydi ama işte CHP’den geliyoruz dediğimiz de eşinin tepkisi çok farklı olmuştu”* (Ardeşen CHP Kadın Kolları Başkanı). Parti aidiyetinin ev içi güç ilişkileri tarafından engellendiğini, özellikle erkeğin kapıyı kapatma davranışı aracılığıyla kadınların doğrudan iletişim kurma imkânlarının kısıtlandığını işaret etmektedir. Bu örnek, saha mobilizasyonunun yalnızca parti örgütlenmesiyle değil, aynı zamanda yerel düzeyde patriarkal araçların (erkek eş, aile büyükleri vb.) varlığıyla da sınırlandığını göstermektedir.

Katılımcı 9 *“Kesinlikle hiç olmamıştır şu ana kadar. Bizi mesela çok beğeniyorlar AK Parti Kadın Kolları uyumlu, dürüst hani tabiki hepsi bizim için aynı ama gerçekten*

bizim ayrı bir değerimiz var. Cumhurbaşkanımızın sayesinde diyorum” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Başkanı). Partinin lider figürünün veya kurum imajının kadın aktörlere sağladığı meşruiyet algısının saha kabulünü olumlu etkileyebileceğini ortaya koymaktadır.

Kadınların siyasal süreçlerde etkinlikleri kendilerini gerçekleştirmenin ötesinde yerelde nasıl bir tepki ile karşılaştıkları noktasında da önem arz etmektedir. Bu durum sosyo-kültürel çevre, kaynaklara erişim ve örgütsel kapasite gibi değişkenlerden etkilenebilmektedir.

Katılımcı 3 *“Olumsuz yok, olumlu var. Olumluya örnek vereceğim; Herkes dediğim gibi hep idolümüzsünüz hep takip ediyoruz sizi, bizim yapamadıklarımızı siz yapın kimisi sizle yürümek isteriz ama küçüğümüz var çocuğumuz var engellimiz var ama her şekil arkanızdayız bir şey olduğu zaman, bir toplantı olduğu o zaman haber verin herhangi bir şey olduğu zaman koşa koşa yine geliriz. Gönülleri beraber, bizimle beraber yürüyemiyor ama gönülleri bizimle. Bir işimiz düştüğü zaman seve seve katılım sağlıyorlar” (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Söz konusu ifadeler, kadın kolları üyeleri için bir tür sosyal onay mekanizmasıdır. Bu mekanizma sayesinde üye olan kadınların kendilerine olan inancı artarken; kamusal alan da aktif olamayan kadınların sorunlarına çözüm üretiyor olmaları kadın kollarının “temsilci” görevini üstlenen özne olarak görmektedirler.*

Katılımcı 5 *“Var tabiki, var var. Anlatmamı istiyorsanız ben Güneysu'da daha ne zamandı geçen geçtiğimiz yaz gibi bir şeydi AK Partili kadınlar vardı orada onlarda gene tanıdığımız komşularımız geldiler oraya işte AK parti şeyi yapıyorlardı vaaz şey vermek için işte yemekler veriyorlar onlar için kadınlara şey yapıyordu sen dedim ki benim yanıma sakın gelmeyin bana orada öyle bir tepki gösterdiler ki yani işte ailen işte etrafındaki insanlar hep bizle de sen sen niye böylesin, sen niye böylesin; yani benim çok zoruma gitti ben evet ben böyleyim çünkü ben böyle yaşamak istiyorum ben bu düşüncede yaşamak istiyorum bunu da söyledim yani orada gördüğüm o tepki mesela halen sinirlerimi bozuyor, halen sinirlerimi bozuyor düşündükçe sinirim bozuluyor yani sen ne hakla sende Güneysulu bende Güneysulu ben burada bu düşünceyle yaşıyorum , sen o düşüncedesin; ben sana katılmak zorunda değilim, ben böyle düşünmeye böyle yaşamak istiyorum böylede devam edeceğim” (Güneysu CHP Üyesi). Yakın çevrenin siyasal*

davranışlara yönelik sosyal yaptırımlarının ve kimlik temelli dışlamanın birey üzerinde yarattığı duygusal maliyeti ortaya koymaktadır. Kişinin yaşadığı öfke ve savunma refleksi, siyasi tercihleri nedeniyle maruz kaldığı normatif baskıya karşı kimlik mücadelesi ve özerklik talebinin göstergesidir.

Katılımcı 7 *“Olumsuz ya bir şekil şemalcilik sıkıntısı var, bunu iki taraf içinde eleştirebilirim yani işte basma etekli başörtülü teyze AK Partiliye yakışır gibi bir durum var. İşte öyle düşünmüyorsa bile aslında beyninin içi çok Atatürkçü olan bir kadın görüntüsünden dolayı işte biz CHP Kadın Kollarındaki kadınlar daha tırnak içinde modern giyinimli olduğu için gelemeyen yanaşamayan bence bu çok büyük bir eksiklik. Ben öyle insanlar tanıyorum hani beni oraya alırlar mı diye o masaya oturabilir miyim diye bir şekilcilik var. Ve bu bizden de bizim de hatamız böyle bir algı var. Başka üniversitede falanda vardıya bu mesela 1 Mayıs mitingine giderken yeşil parkamı giyip postal giycen saçların yağlı olacak. İnanın ben her 1 Mayıs’a kırmızı ruj sürüp giderdim. Hayır solcu kız paspal olmak zorunda değil yani böyle bir şekil problemimiz var. Onun dışında olumlu olan biraz şey ya bölgemiz tabi ki biraz AK Parti yoğunluklu bir bölge olduğundan biz çok özel bir şey yaşadık diyemem ama bireysel kişisel ego, gene kızım diyeceğim ben hani o seçim çalışmalarında meclis üyesi adayıydım, her tarafta fotoğraflarımız vardı, kızım böyle bir süreci gözlemledi; annesini gözlemledi, yani kişisel gelişimde kendi çapımızda bir avantajı var. Ama genel anlamda bir avantajını görmedim”* (Ardeşen CHP Üyesi). Katılımcı her iki parti içinde oluşmuş belirli kalıp yargıların varlığına dikkat çekmektedir. Türkiye’de siyaset sadece ideolojik bir aktarım değil aynı zamanda yaşadığı toplumdaki sembolik etkenleri de içinde barındırmaktadır. Bu durum beyinlerde bir profilin inşasını beraberinde getirmiştir. Oluşan dış profil hem örgüt içerisinde hem de toplumda sınırlayıcı bir ortam yarattığını göstermektedir. Örgütsel anlamda bir sınırlayıcı etkiye neden olan semboller, özel alan da daha geniş bir noktaya temas edebilmektedir. Seçim süreçlerinde annesinin başarısını gözlemleyen kız çoğu burada bir sembolü değil annesinin rol modelliğine odaklanmaktadır. Bu durum kadın kollarının bireysel alana olumlu katı sunarken örgütsel noktada zayıf kaldığını göstermektedir.

Katılımcı 10 *“Şöyle, tabiki de var. Yani olumlu örnekleri zaten birçok olumlu örneği var. Dediğim gibi biz siyasette olduğumuz sürece partimiz her zaman daha önce olduğunu düşünüyorum kadınlar olarak. Olumsuz örnek olarak bazen şöyle bir durumla*

karşılaşılabiliyoruz, kadın Ak Partili olup da eşi Ak Partili olmadığı zaman bu durumda sıkıntı problem yaşıyabiliyor. Kendi siyasi görüşünü dile getiremiyor. Bununla alakalı sıkıntılarla karşılaşılabiliyoruz” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Katılımcı olumlu örnekleri genel bir avantaj olarak görürken, olumsuz örnek olarak eş-aile ilişkilerinin siyasi katılımı kısıtladığına dikkat çekmektedir. Bu durum, siyasi temsilin sadece kurumsal engellerle değil aile içi güç ilişkileri ve toplumsal normlarla da sınırlandığını; kadın siyasetinin bireysel değil, toplumsal bir imkân meselesi olduğunu göstermektedir.

Katılımcı 11 *“Olumsuz bir şey yaşamadım. Olumlu olaraksa bir sürü ortama girdim, çevrem oldu. Daha çok insanları tanıdık, kişilere dokunduk, dokunuşlar yaptık elimizden geldiğince yaşlılarımızı ziyaret ettik. Hastalarımıza, engellilerimizi güzel dokunuşlar yaptık, keşke daha çok yapabilesek; elimizden daha çok böyle gücümüz olsa, daha çok kalplere dokunsak”* (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Olumsuz bir olayla karşılaşmamış olsa da cümle içerisindeki *“keşke daha çok yapabilesek”* gibi ifadeler sınırlı bir hareket alanının varlığını göstermektedir. Bu nokta da kadın kollarının etkinliğinin artırılması için örgütsel imkanların sağlanabilmesi gerekmektedir.

İlçelerde kadınların siyasete katılımının olumlu yönleri bireysel gelişim (sosyal kabul ve rol modellik) alanlarında gözlemlenirken; olumsuz yönleri genellikle kamusal alana ulaşımın, ev içi sorumluluklardan dolayı geri de kalıyor olması ve şekilsel kalıplaşmaların katılım süreçlerinin manevi bir vekalette tutmaktadır. Bu durum her ne kadar meşru bir zemine otursa da ilçelerde geleneksel izlerin tamamen silinmediği görülmektedir.

Toplumda “erkek işi” olarak kabul gören siyaset kadın kolları üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak hissedilmektedir. Bu durum parti içerisindeki kadın kolları üzerindeki etkilerin nasıl deneyimsel olarak ortaya çıktığını ve karar alma süreçlerindeki tezahürün ne derecede yansıdığının göstergesidir. Bu durum parti içi demokraside toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda da bizlere fikir vermektedir.

Katılımcı 1 *“Biz mesela şöyle başkanımınla örnek vereyim; karar vereceksek kadın kolları başkanıyla ikimiz beraber hatta üçümüz beraber gençlik kolları ile beraber böyle bir program düşünüyoruz, onaylıyor musunuz onaylıyoruz diyoruz. Aynı böyle oylamaya*

sunar gibi, biz hiç öyle bir sıkıntı yaşamadık. Hiç ezici bir tarafı yok yani biz erkeğiz, ana kademeyiz biz tam tersi kadınlar daha yükseğe çıkarıyorlar mesela” (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Başkanı).

Katılımcı 2 “Erkek olarak bizim yani gene bizden fikir alırlar, bizimle danışarak hep ortaklaşa karar veririz. Erkek diye bizden şey yapmazlar yani, üstünlük yapmazlar. Mutlaka görüşlerimiz alınır, başkanımızla konuşurlar, başkanımız bize danışır ortak karar verelim diye. Ortak bir karar alırız neticesinde değerlendirilir. Öyle erkektir diye bir üstünlük yok, hep aynı eşitiz” (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi).

Katılımcı 4 “Yani pek bir etkileri yok aslında herkes kendi çalışmasını kendi çapında yapıyor. Kimsenin kimseye bir yön değiştirmek ya da işte etkilemek gibi bir düşüncesi olmadı. Ben şahit olmadım” (Güneysu CHP Üyesi).

Katılımcı 8 “Ben bu konuda hiçbir yani ilçe bazında düşününce öyle bir egemenlik hissetmedim hiçbir zaman. Her zaman destek olmuşlardır, her koşulda yanımızda olmuşlardır. Telefon açtığımız zaman hiçbir zaman telefon her zaman telefonun ucunda olmuşlardır. Herhangi bir ihtiyaç da yani herkes elini taşın altına koymuştur” (Ardeşen CHP Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi).

Katılımcı 10 “Artık eskisi kadar hissedilemiyor. Evet önceden bi erkek egemen bir millettik üstümüzde bir baskı vardı ama artık o baskı yok. Kadınların da artık görüşleri ve düşünceleri dikkate alınıyor ki ve Recep Tayyip Erdoğan’ın söylediği her zaman bir söz var kadınlar baş tacımızdır diyor. Bu nedenle de hiçbir sıkıntı problem yaşamıyoruz” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi).

Katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere; her iki ilçede ve partide de hakim bir eril egemenlik yapısından bahsedilmemektedir. Kararların ortak olarak alınması, yerel örgütlenmelerde iş birliğinin ön planda olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, parti içerisinde hiyerarşik düzenin cinsiyet ayırt etmeksizin yürütüldüğü, karşılıklı iş birliği ve anlayışın hâkim olduğu, örgütsel yapıdaki mevcut güç dengesinin bütünüyle ortadan kalktığını söylemek mümkündür.

3.3.3. Kadınların Siyasette Güçlenmesine Yönelik Engeller ve Olanaklar

Kadın kolları, siyasi partiler içerisinde kadınların aktif katılımını ve örgütsel temsiliyetini pekiştiren önemli bir mekanizmadır. Kadın kolları, parti içerisinde sadece var olmasıyla değil, yetki alanları ve karar alma süreçlerine dahil edilme dereceleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu doğrultuda, kadın kollarının daha işlevsel hale gelebilmesi için örgütsel ve işlevsel düzenlemeler önemli bir analiz alanı oluşturmaktadır.

Katılımcı 3 *“Ekonomi üzerine bir küçük daha maddi yönden, kadın kollarına ayrılmış bir şey olsa farklılık olurdu ama onun haricinde her imkanı Reis bize sunmuş Allah razı olsun. Bizim Reisimiz buraya geldi içeri girdi korumaları dedi ilçe başkanı nerde, Reis ya bir durun beyler dedi kadın kolları nerde önce onları çağırın Reis önce bizi çağırdı yanına ondan sonra erkekleri aldı yanına. Onun için bize her imkan sunulmuş onda sıkıntı yok”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Kadın kollarında manevi güç hakimiyetinin mevcut olması parti işleyişi için yapıcı ve güçlü etkisi yaratsa da ekonomik özerkliğin olmayışı etki alanını kısıtlı bir alanda bırakmaktadır. Kadın kollarının bütçe eksikliği basit bir finansman unsuru olmanın ötesinde, karar alma ve stratejik faaliyetlerde ağırlığını koruyabilmesi açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Katılımcı 4 *“Daha sık böyle toplantılar yapılması gerekiyor. Daha çok bayanlara ulaşılması gerekiyor. Mesela benim gördüğüm kadarıyla yani bu CHP kadın kollarında hep aynı kişiler ile toplantılar yapılıyor. Aslında etrafa açılıp daha çok kişiyle bünyeye dahil etmek gerekiyor. Ben buna kanaat getirdim. Benim şahsi düşüncem. Yani herkesin kapısı çalınıp güzel toplantılar yapılabilir. Yani o toplantılarda yirmi kişi katıldığı zaman onların üç dört tanesinin kesinlikle bünyesine alır”* (Güneysu CHP Üyesi). Kadın kollarının örgütsel etkinliğini artırmaya yönelik toplantı pratikleri, katılımcılık düzeyi ve temsil çeşitliliği açısından kritik bir rol oynamaktadır. Ancak bu durum Güneysu ilçesinin CHP kadın kollarında, toplantıların çoğunlukla aynı katılımcı grubu etrafında şekillendiği görülmektedir. Bu durum, partiye yeni fikirlerin girmesini engeller ve farklı bireylerle kurulan temasları sınırlamaktadır. Örgüt içerisinde yer alacak her kadın niceliksel bir artıştan ziyade; yerel ihtiyaçların daha doğru tespit ve analiz edilmesi için oldukça önemlidir. Bu nedenle toplantıların kapsayıcı biçimde düzenlenmesi, hem üye sayısının

artmasını destekler hem de kurumsal stratejilerin güvence altına alınması açısından önem taşımaktadır.

Katılımcı 6 *“Dediğim şekilde kotayı yükseltmek gerekiyor. %50-%50 olması lazım. On dan sonra kadınlara öncelik verilmesi lazım az önce normalde konuştuğumuz gerek başkanlıklar da gerek ilçe başkanlığı olsun gerek belediye gerek diğer vekillik falan yani ben üst yerlerde kadınların olmasını çok istiyorum”* (Ardeşen CHP Kadın Kolları Başkanı). Kadınların karar alma mekanizmalarında temsil edilmiyor oluşuna karşılık kota uygulaması sadece nicel artışın sağlanması değil, aynı zamanda temsilin daha adil ve dengeli bir yapıyla güçlendirilmesidir; aksi taktirde kalıcı bir etkinlikten söz edilemez. Bu noktada, kota uygulamasının kalıcılığının sağlanabilmesi için politikalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, liderlik pozisyonlarına destek idari düzenlemeler kilit rol oynamaktadır.

Katılımcı 10 *“Yani bizce kadın kollarının daha etkili hale gelebilmesi için burada yapılması gereken aslında en önemli şey bir kere kadın kollarına yani ana kademeyle yönelik finansman ve destek sağlanıyor tabi ki ama kadın kollarına ayrı bir finansman destek sağlanabilir çünkü önemli günlerde olan ziyaretler olsun normal yaşlı ziyaretleri hasta ziyaretleri taziye ziyaretleri olsun bunlarla alakalı bütün her şeyi biz karşılıyoruz ve biz yürütüyoruz elbette ki ana kademe için gelen yardım normal ilçe başkanlığına gelen bir finansman destek tabi ki var ama ayrıyetten kadın kollarına yapılan bir desteklenme olsa çok daha iyi olacak diye düşünüyorum”* (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Aynı parti çatısı altında toplanan katılımcıların ortak düşüncesi kadın kollarına ayrı bir finansman girdisinin olması gerekliliğidir. Etkinlikler her ne kadar gönüllüğe dayalı yapılsa da bir noktada kadınların ceplerine dokunmaktadır. Bu durum yeterli finansal gücü olmayan katılımcıların üzerinde farklı bir etki yaraması mümkündür.

Partinin iç demokratikliğini ve toplumsal cinsiyet eşitliğini doğru analiz edebilmek için bu gündelik pratiklerin incelenmesi önem taşımaktadır.

Katılımcıların vurguladığı nokta, yasal veya normatif planda tanınan söz hakkının pratikte toplumsal ve örgütsel bariyerler nedeniyle etkin kullanılamadığıdır. Bu durum, hakların formel varlığı ile fiili katılım arasında bir boşluk olduğunu göstermektedir. Bu boşluğun kapatılmasında etkili olabilecek müdahaleler iki düzeyde ele alınmalıdır:

kurumsal düzenlemeler ile destekleyici kapasite yatırımları. Ayrıca erkek hâkimiyetiyle karşılaşılan alanlarda saha stratejileri ve güvenlik yönlendirme protokolleri geliştirmek, saha aktörlerinin karşılaştığı dirençleri azaltabilmektedir. Nihai olarak, politik irade ile birlikte düzenli izleme, etki değerlendirmesi ve sivil toplumla kurumsal iş birlikleri bu mekanizmaların sürdürülebilirliğini sağlamada kritik rol üstlenmektedir.

Katılımcı 1 *“Daha fazla derken bizim zaten söz hakkına zaten sahibiz. Bizim öyle bir sıkıntımız yok. Her toplumda her toplantıda biz biraz çekimser kalıyoruz soru sormakta hatta bize diyorlar kadın kolları çekimser kalmasın soru sorun yani bizi onlar teşvik ediyor”* (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Başkanı). Kadınların mevcut örgüt yapılanmasında söz haklarına sahip olmalarına rağmen, pratikte çekimser kalmaları siyasal alana karşı hala yabancı gibi davranıyor olmaları; eşitliğin tam anlamıyla sağlanamadığını düşündürmektedir.

Katılımcı 5 *“Yani şu anda bu konuda hani çok da bir şey diyemiyorum dediğim gibi ben birazda bu şeyi kişisel olarak düşündüğüm için kişisel, insanın kendisiyle alakalı olduğunu düşündüğüm için bu konuda çok da bir şey diyemeyeceğim. Çünkü yani ben şuna inanıyorum şu an da partimizin CHP’nin bu konuda elinden geleni yaptığını görüyorum yani kadınlar için elinden geleni yaptığını görüyorum ama dediğim gibi bizim burası bizim bu toplum yaşadığımız yerde çok zor çevre şeyi bu konuda çok baskılıyor yani ben öyle düşünüyorum”* (Güneysu CHP Üyesi). Bu durum partinin merkezi çabasını takdir etmekle birlikte, yerel toplumun baskısının güçlü olduğunu belirtmektedir. Bu, merkezi politikaların yerel bağlama uygun adaptasyonunu ve koruyucu tedbirleri beraberinde getirmektedir.

Katılımcı 8 *“Aslında parti içerisinde kadınlara söz hakları veriliyor da kadınlarımız biraz azınlıkta kalıyor. Kadınları çekmek lazım yani kadınları partiye katmak lazım yoksa parti içinde bizim kadınlarımızın yani ben kendi ilçemdeki ataerkil bir ilçede yaşadığımı düşünerek kadınlarımızın söz hakkı her zaman vardır. Hani bu kadın olarak çoğalırsa daha çok olacaktır tabi”* (Ardeşen CHP Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). İlçe her ne kadar ataerkil bir kültüre sahip olsa da kadınların söz hakkı göz ardı edilmemektedir. Lakin kadınlar her ne kadar söz hakkına sahip olsa da sayısal temsilin sınırlı olduğu görülmektedir. Daha fazla kadın temsiliyeti, karar alma süreçlerinde söz hakkı etkinliğini artıracaktır.

Katılımcı 9 “Söz hakkımız olması için biraz önce de bunu konuştum maddi destek vermesi gerekiyor biraz daha manevi zaten cumhurbaşkanından alıyoruz. Manevi desteklerimizi genel merkezlerden bilgiler geliyor fakat maddi destek ve böyle eğitimler verilmesi gerekiyor. Çünkü mesela bir kaça arkadaşımız mesela misal masada yeni girdiler ama hiç siyasetten haberleri yok onun için böyle aktif olan nedir toplantılar işte eğitim toplantıları erken erken verilmeli. Veriliyordur, birkaç aydan beri veriliyor, demek ki eksik kalıyoruz” (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Başkanı). Söz hakkı ve manevi destek her ne kadar en üst merccek tarafından karşılanıyor olsa da maddi desteğin eksikliği kadın kollarının bağımsız gerçekleştirecekleri etkinlik alanını sınırlandırmaktadır. Bu durum kadın kollarının parti içinde özerk bir aktör olmaktan ziyade, bağımlı bir yan kol olduğunu ortaya koymaktadır.

Siyasal katılımın içerisinde yer alan faktörler incelendiğinde kadınların ve özellikle genç kadınların ülkemiz nüfusunun büyük ve hareketli bir bölümünü oluşturduğu görülmektedir. Genç kadınların siyasal katılım düzeylerinin yükselmesi, ataerkil yapının dönüşerek daha eşitlikçi bir toplumsal düzene evrilmesi açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, genç kadınların siyasette daha fazla yer almasının çeşitli bazı dolaylı sonuçları da mevcuttur. Bu sonuçlar arasında en dikkat çekici ve önemli olanlarından biri ise, cinsiyetler arası eşitliğin tesis edilmesi ile sosyal ve kültürel düzenlemelerin siyasal alanda görünür hale gelmesinin artık kaçınılmaz bir zaruriyet haline geldiğini göstermesidir.

Katılımcı 2 “Dediğim gibi ailelerin çocuklarına geçmiş de yaşadığı sorunları anlatmaları lazım birde şu internet üzerinde ki, internette çok büyük algı dolaşıyor ve gençlerimiz maalesef o algılara yenik düşüyor. Bilmediği için geçmişi yani o yüzden internet ortamına biraz daha dikkat diyorum” (Güneysu AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Teknolojiyle hayatın her yerinde yer almaya başlayan siyaset özellikle gençlerin üzerinde dolaylı veya doğrudan bir etki yaratmaktadır. Bu etki kimi zaman doğru ve yanlışın ayırt edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu durumlar karşısında gençler bilginin asıl kaynağına ulaşılması gerektiğini ve varılan sonuca göre bireysel mukayese yeteneklerini geliştirmelerini sağlayacaktır. Ayrıca tarihsel deneyimlerin kuşaklar arası aktarımı da önemli bir öğrenme kaynağıdır. Söz konusu bu aktarımların siyasal süreçlerdeki toplumsal yansımaları sistematik şekilde değerlendirilme fırsatı sunmaktadır.

Katılımcı 5 “*Neler öneririm ilk önce gençlerimizin gerçekten çok okumaları gerekiyor, ben öyle inanıyorum. Kadınların, kızlarımızın çok okuyarak ben birçok şeyi aşacaklarını düşünüyorum doğrusu ve bu da bizim toplumumuzda çok zayıf bir yerde çok zayıf ve o yüzdende ben oradan geçtiğini düşünüyorum açıkçası insanların kendini yetiştirmek için çaba göstermesi gerektiğini buna kitap okumak çocuklarımıza da böyle okuyarak örnek olmamız gerektiğini, topluma değiştirmek istiyorsak bir şeyleri bence okumaktan geçiyor diye düşünüyorum*” (Güneysu CHP Üyesi). Okuma ve eğitim vurgusu, bireysel öğrenme yoluyla normatif değişimin mümkün olduğuna dair inancı yansıtmaktadır. Eğitim, toplumsal algıları dönüştürmede uzun vadeli bir etki aracıdır. Bu nedenle kadınların eğitimi, okuryazarlık programları, mentorluk ve yaşam boyu öğrenme fırsatlarına yatırım, siyasal katılımın artırılmasına yönelik stratejilerin merkezi bir bileşeni olmalıdır.

Katılımcı 7 “*Başlarına gelmesini öneririm önce, çünkü başta da konuştuğum gibi hani siyasetle ben ilgilenmiyorum deme şansınız kalmadı artık hepimizi bir yerden ilgilendiriyor. Yani en azından şunu öneriyorum; ben mesela benim motivasyonum hani kızım diyorum yani kadınlara şunu anlatmak lazım; hayatın neresine dokunduğunu, ne olduğunu ne olması gerektiğini daha çok bire bir sohbet etmeliyiz herhalde insanlarla. Dijital çağdan artık yüz yüze bile gelmiyoruz insanlarla bilmiyorum, kendi sadece ülke için değil, ilçe için değil kendisi ve ailesi için bile bir şey yapması gerekiyorsa siyasete girmesi gerektiğini. Hani en azından siyaseti takip ediyor olması gerektiğini anlatmak lazım herhalde*” (Ardeşen CHP Üyesi). Katılımcı 7’nin teknoloji özellikle genç kadınların yaşadıkları toplumda gerçekleşen olayları anlamlandırabilmeleri için siyaseti takip etmeleri, haklarının farkında olmaları ve bu süreçlerde yer almaları, toplumsal değişimleri daha bilinçli bir şekilde değerlendirebilmelerini için önemli bir gerekliliktir.

Katılımcı 8 “*Aslında çok şey önerilecek şey var ama insanlar genç kadınlar üniversite öğrencilerinden bahsedeyim öyle bir korku imparatorluğunda yaşadığı zaman insan genç kadınlardan ziyade bunun ailelerin endişeleri var aileler endişeli olunca bu çocuklara da yansıyor. Aman okulunu bitir, işe gir gibi oluyor. Yan eğer hani aslında hepsi çok zeki pırıl pırıl gençler ve kendi aralarında da birleşince çok güzel çıkarabiliyorlar ama ekonomik şartlar hani okulu bitireyim bir işe ireyi öncesinde gibi düşünceleri var, gelecek endişeleri olduğu için bunların kaldırılırsa zaten gençler fikirlerini hürce söyleyebilirler ama bu korkuların olmaması lazım*” (Ardeşen CHP Kadın

Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Aile kaygıları ve ekonomik belirsizliğin genç kadınları siyaset dışına ittiğini belirtmektedir. Buradan, katılıma yönelik müdahalelerin yalnızca motivasyonel değil, eğitim, istihdam güvencesi ve aile-destek mekanizmalarını hedefleyen daha kapsamlı sosyal politikalar gerektirdiği sonucu çıkarılabilir.

Katılımcı 11 *“İnsan gerçekten siyaseti dediğim gibi 2018’de şey yaptım, ondan önce öyle gerçekten siyasette eşim tamam falan tamam yoğun Tayyip Erdoğan sevdalısydı ama ben çok böyle şeydim mahalle başkanlığı da yapıyordum ama çok böyle dışarıdandım ne yalan. Partiye girdikten sonra böyle insan bir girdimi kolunu elini verdiğinde kolunu kaptırıyor ya aynı o nebzeden yani insan gerçekten siyaseti bir gördü mü bir yaşadı mı bırakamıyor, aşkla sevdıyla koşuyor”* (Ardeşen AK Parti Kadın Kolları Yönetim Kurulu Üyesi). Siyasette aktif yer almak sadece politika üretmek değildir; kazanılmış bir sosyal çevre, kurulan daha fazla iletişim ve kültürler, bireyin deneyimlerinde yaşadığı farklılıklar siyasal sürece karşı duruşunu da etkilemektedir. Bu nedenle başlangıçta siyasete karşı tuğla ören biri daha sonraları kurulacak aidiyet bağı ile siyasete yönelebilmektedirler.

3.3.4. AK Parti ve CHP Kadın Kollarının İşlevsel Farklılıkları

Siyasi partiler, demokrasinin işleyişi için önemli bir rol üstlenmektedirler. Bu rol ile toplumun taleplerini politikaya dönüştürme stratejileri ile hem sembolik hem de kendi çıkarları doğrultusunda temsil edilmelerini sağlamaktadırlar. Bu durumda siyaset yalnızca yönetim mekanlarıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda güç ilişkilerini, kaynakların ve hakların dağılımını düzenleyerek toplumsal cinsiyet ilişkilerini doğrudan biçimlendirmektedir. Bu nedenle siyasal söylemler, politika üretimi ve hukuki düzenlemeler, kadın ve erkek rollerine ilişkin normatif beklentilerin inşasında ve cinsiyetler arası ilişkilerin kurumsallaşmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Partilerin bu etkinliği göz önüne alındığında kadınların konumu, kadın kolları gibi parti içi geleneksel yapıların ötesinde kamusal siyasal faaliyetlerde kadın temsiliinin düşük seviyede seyrettiği aynı zamanda açıkça ele alan ve politikalar üretmeye çalışan partiler çok az sayıda olduğu görülmektedir (Çakır & Karakoç, 2024, ss.763-764).

Sancar (2008), kadın örgütlerinin geliştirdiği “Kadın Dostu Siyasal Parti Göstergeleri” çerçevesinde, siyasi partilerden beklenen uygulamalar yalnızca soyut bir ilke beyanı ile sınırlı kalmayıp somut kurumsal düzenlemeler ve kaynak taahhütleriyle

desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu göstergeler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin partilerin stratejik öncelikleri arasında yer almasını, eşitlik odaklı politikaların program ve uygulama düzeyinde hayata geçirilmesini ve izlenebilir hedeflerle desteklenmesini şart koşmaktadır. Ayrıca kadın kolları, kadın meclisleri veya kadın komisyonları gibi organların özerk, etkin ve karar alma süreçlerine erişimi olan yapılar olarak örgütlenmesi; bu birimlerin hazırladığı politika önerilerinin parti üst yönetimince sistematik biçimde değerlendirilmesi, bütçe planlamasında toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarına ayrılmış belirli payların öngörülmesi ve parti tüzüklerinde kadınların karar mekanizmalarına katılımını artırmaya yönelik düzenleyici hükümlerin bulunması, bu göstergelerin temel bileşenleri olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede, partilerin iç yapısal reformları ile dış politika yönelimleri arasında tutarlı bir ilişki kurulmasını ve cinsiyet odaklı hesap verebilirlik mekanizmalarının tesis edilmesini amaçlamaktadır.

Bütün bu hususlara ek olarak, partiler toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında cinsiyet kotasını uygulamaya koyabilmektedir. İki tür olan kota uygulamasının ilki partilerin gönüllü şekilde uygulamasıdır. Diğer partilerde oluşturduğu duyarlılık olgusu kota uygulamasının yasal bir zorunluluk varmış gibi yaygınlaşmasına neden olmuştur. İkinci kota uygulaması ise yasal çerçeveye zorunlu kılınmış cinsiyet kotasıdır. Bu kota yöntemi ile aday belirleme süreçlerinde cinsiyet kotasının yasal olarak zorunlu kılınmasıyla hukuki bir çerçeve oluşturulmuştur (Özta, 2004, s.221). Türkiye’de uygulanan kota uygulamasına bakıldığında zorunlu bir kota uygulaması olmamakla birlikte bazı partiler gönüllü olarak uygulamaktadır.

Aynı zamanda siyasal partilerin ideolojik yapıları bilhassa kadınların siyasal yaşamda yer alma süreçlerinde verdikleri mücadelelere karşı partilerin söz konusu yaklaşımları, geliştirilen politikalar, parti içi örgütlenme yapıları, siyaset yapma ve uygulama yöntemleri partilerin iç işleyişlerine göre bazı noktalarda farklılık gösterdiği bilinmektedir.

Yapılan çalışmalarda genellikle sağ ve muhafazakar partilerin kadını aile içi rollerle bütünleştirirken; sol ideolojiye sahip partilerde ise kadınları birey odaklı ele aldığı ve bu bağlamda kadın kimliğine atfedilen rollerin parti ideolojilerindeki farklılaşmalardan etkilendiğini söylemek mümkündür (Terkan, 2010, s.116). Aynı zamanda siyasi partilerin tüzüklerinde ve programlarında her ne kadar pratikte kadın

özerkleştirilmeye çalışılsa da daha çok söylemle sınırlı kalmaktadır. Türkiye’de siyasal partilerin kadın seçmeni kazanmak için uygulamaya koyduğu stratejiler ve temel amaç seçmenin oyunu partilerine yönlendirmek olduğu anlaşılmaktadır.

Yerel düzeyde kadınların siyasal kararlara katılımını artırmak için, yerel yönetimler, siyasal partilerin ilçe/mahalle örgütleri, kamu kurumlarının taşra birimleri ve kadın örgütleri arasında kadın sorunlarına yönelik koordineli iş birliği mekanizmalarının kurulmasını öngören düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir (Sancar, 2008, s.184).

Çalışma kapsamında ilçelerde konu edilen siyasi partilerden iktidar partisi AK Parti ve ana muhalefet partisi olan CHP’nin kadın kolları yapıları, uygulamak istedikleri politikalar ve kadına yönelik söylemleri ele alınacaktır.

Tablo 3.4: AK Parti ve CHP Kadın Kollarının İşlevselliklerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

İşlevler	AK Parti Kadın Kolları	CHP Kadın Kolları
İdeoloji	Muhafazakar demokrasi/ Geleneksel	Sosyal demokrasi / Modern
Asli Görev	Toplumsal destek ve hizmet köprüsü	Hak ve eşitlik temalı
Örgüt İçi İşleyiş Şekli	Hiyerarşik bir işleyiş	Yatay ve özerk bir işleyiş
Gelen direktifler	Merkeze bağlılık	Yerel inisiyatif
Kuramsal Çerçeve	Aile yapısı ve sosyal yardımlar	Kadın hakları ve siyasi temsili
Kota Uygulaması	Kota uygulaması yok	Kota uygulaması var
Saha Stratejileri	Ev ziyaretleri	STK’lar ve sosyal projeler
Kaynak teminine ulaşım ya da Maddi destek sağlama olanağı	Resmi kurumların sunduğu imkânlardan faydalanma ya da Kamusal ve belediye hizmetlerinden yararlanma	Sınırlı STK–yerel yönetim ilişkisi ya da Dar kapsamlı sivil toplum–belediye etkileşimi

Kadın kolları, Türkiye’de siyasal partiler içinde kadınların siyasal katılımını teşvik eden temel örgütsel birimler olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu birimlerin işlevleri partilerin ideolojik yönelimleri, örgütsel normları ve merkezi yerel ilişkilere göre farklılık göstermektedir. Bazı partilerde kadın kolları saha örgütlenmesi ve taban mobilizasyonunda etkin rol oynarken, bazılarında politika üretimi, hak temelli savunuculuk ve meclis zemininde görünürlük sağlama öncelikli olmaktadır.

AK Parti'nin muhafazakârlık eksenli ideolojisini parti içi kadın çalışmaları üzerinde belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda daha hiyerarşik, disiplinli ve merkezî karar alım mekanizmalarının iletilerini kadın kolları aracılığıyla sahaya hızlı ve tutarlı biçimde yaydığı görülmektedir. Böyle bir yapı, güçlü bir saha ağı vasıtasıyla kısa vadede etkili mobilizasyonu mümkün kılarken, kadın kollarının özerk ajanda belirleme kapasitelerini ve yerel çeşitliliği sınırlayabilmektedir. Buna karşılık CHP kadın kollarında gözlenen yatay örgütlenme ve yerel inisiyatiflerin öne çıkması, tabana dönük katılımı ve yerel bağlama uyumlu girişimleri destekleyici bir ortam sunmaktadır. Ancak koordinasyon süreçlerindeki değişkenlik ve merkezi kaynakların sınırlılığı, ölçekte istikrar ve geniş çaplı eşgüdüm gerektiren eylemlerde zayıflıklara yol açabilmektedir.

Her iki modelin avantaj ve dezavantajları şu şekilde özetlenebilmektedir: AK Parti modelinde hızlı organizasyon ve disiplinli uygulama kapasitesi yüksek, fakat toplumsal çeşitlilik ve kadınların bağımsız politika üretimi açısından kısıtlayıcı olma riski bulunur. CHP modelinde ise yerel öğrenme, özerk liderlik gelişimi ve çoğulculuk güçlenirken; etkiyi ölçeklendirme, kaynak tahsisi ve tutarlılık gibi kurumsal sorunlar ön plana çıkar. Bu farklılaşmanın sonuçları, kadınların siyasete katılım biçimleri, karar alma süreçlerindeki etkinlikleri ve yerel düzeyde toplumsal dönüşüm yaratma kapasiteleri üzerinde belirleyici olmaktadır.

AK Parti'nin geleneksel yapısı ve kültürel değerlere olan tutumu, kadın kolları çalışmalarını hane ziyaretleri, mahalle çalışmaları ve birebir kurulan ilişkileri ön planda tutmaktadırlar. Bu durum partinin saha mobilizasyonunu güçlendirmekle beraber örgüt içerisindeki hiyerarşik yapının etkisini de gün yüzüne çıkarmaktadır. CHP Kadın Kollarında saha çalışmaları daha çok kampanya dönemlerinde yoğunlaşmakta, bu süreçte aktif mobilizasyon faaliyetleri öne çıkmaktadır. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, hak temelli kadın örgütleri ve yerel topluluklarla kurulan iş birliklerinin daha belirgin olduğu görülmektedir. CHP kadın kolları, daha çok İnsanların haklarını ve eşitliğini vurgulayan bir yaklaşım benimsenmektedir. AK Parti yaklaşımı sürdürülebilir taban bağlantısı ve yüksek katılım getirirken yerel özerklik ve bağımsız politika üretimini sınırlayabilmektedir. CHP yaklaşımı ise hak temelli söylem ve sivil toplum bağlantıları aracılığıyla toplumsal dönüşüm potansiyeli taşır fakat süreklilik ve geniş çaplı örgütlenme kapasitesi bakımından zayıf kalabilmektedir. Sonuç olarak, kadınların siyasal temsili ve etkisi açısından her iki modelin güçlü ve zayıf yönleri bulunmaktadır. Etkili politika

önerileri, sürekli toplumsal etkileşimi katılımcı örgütlenme mekanizmalarıyla birleştirmek, kampanya dışı dönemde de kaynak ve koordinasyon desteği sağlamak ve sivil toplum-parti iş birliklerini kurumsallaştırmak yönünde olmalıdır.

AK Parti'nin iktidar olması, parti kadın kollarına yerel yönetimler ve merkezi devlet organlarıyla doğrudan ilişki kurma ve uygulama alanlarına erişme imkânı sağlamaktadır. Buna karşılık CHP kadın kolları, muhalefet konumundan kaynaklı olarak daha çok politika önerme, eleştirel gündem belirleme ve meclis zemininde görünürlük sağlama işlevine ağırlık vermektedir; TBMM ve yerel meclislerde kadın meselelerinin gündeme taşınmasında aktif rol üstlenmektedirler. İktidar-muhalefet ayrımı farklı stratejik fırsatlar ve kısıtlar üretmektedir. İktidardaki kadın kolları, uygulama kapasiteleri ve kaynak erişimi sayesinde somut hizmet üretme ve politika uygulama potansiyeline sahiptir. Ancak bürokratik kısıtlar, siyasi önceliklerin değişkenliği ve merkezi yönlendirme özerkliklerini sınırlayabilmektedir. Muhalefetteki kadın kolları ise normatif çerçeve oluşturmada, hak temelli talepleri görünür kılmada ve mevzuat değişiklikleri için kamuoyunu şekillendirmek de etkilidir. Fakat uygulama gücü ve kaynak sağlama kapasitesi sınırlı bir durumdadır.

AK Parti'de yasal bir zorunluluk bulunmadığı için kota uygulaması yer almamaktadır. Bu durum kadın kollarının öncelikle siyasal temsil üretmekten ziyade partinin toplumsal tabanını genişletmeye yönelik örgütsel bir araç olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Buna karşılık CHP, yönetim organları ve aday belirleme süreçlerinde kadın ve genç temsiline ilişkin kota düzenlemelerini benimsemiş olup, bu mekanizmalar karar alma mercilerinde belirli oransal temsili garanti altına almayı ve siyasal temsilde daha dengeli bir dağılım sağlamayı amaçlamaktadır. Kota olmayan modeller kadınların adaylığa ve karar alma pozisyonlarına doğrudan erişimini sınırlayarak temsil boşluklarına yol açabilmektedir. Kota uygulayan partiler ise betimsel temsilde ilerleme sağlamakla birlikte uygulama, yerleştirme ve tokenizm⁶ riskleriyle karşılaşabilir.

İlçelerde genel olarak kadın kimliğiyle ilgili açık bir sorun gözlemlenmemekle birlikte, karışık görüşlerle karşılaşıldığında verilen tepkilerin değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Bu farklılık, yerel siyasetin belirli kişilerle özdeşleştirilmesinden

⁶ “Tokenizm Teorisi yer aldığı meslekte sınırlı sayıda bulunan bireylerin performans baskısı, yükseltilmiş sınırlar ve rol kuşatması olarak ifade edilen olumsuz deneyimlere maruz kaldığını belirtmektedir” (Kurt Yılmaz & Sürgevil Dalkılıç, 2020, s.85).

kaynaklanmakta olup, söz konusu tepkilerin arkasında siyasi yönlendirmenin olabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir. Hořgörünün daha yüksek olduğu alanlarda bu tür gerilimler görece yumuşak atlatılırken, kutuplaşmanın yoğun olduğu yerlerde daha sert tepkiler ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Siyaset, insanlığın tarihte varoluşu ve devamında sahip olmak istedikleri kaynaklara erişim, güç ve otorite kazanma, çıkarlarını koruma adına atılan tüm adımlardır. Siyaset, demokrasinin işlediği devletlerde topluma eşit bir şekilde katılım hakkı tanımaktadır. Ancak tarihsel süreç incelendiğinde kadınların siyasi yaşamda erkeklerle eşit temsil ve katılım hakkını elde etme çabaları uzun yıllar sürmüştür. Kadınların siyasal karar alma süreçlerine geç dahil olması ve kadın perspektifinin siyasal yaşama yerleşememesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisini engellemekte; bu durum kadınların kamusal ve siyasal alandaki etkinliğini sınırlamaktadır. Siyasette kadın ve erkek arasında süregelen toplumsal ayrım ve cinsiyetlere atfedilen sorumlulukların farklı olması bir noktada siyasette erilliğin ağır basmasının bir nedeni olarak kadının siyasi yaşamdan uzak kalmasına neden olmuştur. Bu noktada kadınların siyasal yaşam da yer almalarını teşvik edecek mekanizmaların incelenmesi, demokratik temsilin kapsayıcılığı açısından göz ardı edilmemesi gereken bir husus olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de kadınların siyasete katılımı incelendiğinde, bu sürecin Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde başlayan modernleşme adımlarıyla ivme kazandığı görülmektedir. Cumhuriyetin ilanı ve dünyadaki kadın hareketleri, ülkemizde siyasal yaşamda köklü değişimlerin yaşanacağına işaret etmiştir. 1920’li yıllarda yurt dışında kadınlara ve kölelere tanınmayan haklar Türkiye’de 1930 yılında belediye seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle birlikte hayata geçirilmeye başlanmıştır. Türk kadının Cumhuriyet ile kazandığı seçme ve seçilebilme hakkı toplumsal cinsiyet eşitliğinin dönüm noktası olmuştur.

Her ne kadar eşitliğin yakalandığı düşünülse de görüldüğü üzere hala partilerde kadının temsili erkeklere oranla oldukça düşüktür. Kadınların siyasi hayata katılımının artırılmasında siyasi partilerin rolü göz ardı edilemez. Ülke nüfusunun yaklaşık %51’ini oluşturan kadın seçmen partiler için kritik rol oynamaktadır. Buradan anlaşılabileceği üzere kadınların siyasi katılımı kavramı çok boyutlu bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadınların siyasi yaşam da aktifliğini artırabilmek adına Birleşmiş Milletlerin %33 olarak belirlediği cinsiyet kotası partilerde alt sınır olarak kabul edilmiştir. Uygulanan cinsiyet kotası ile birlikte kadınların parlamentodaki temsiline artırılması hedeflenmektedir. Ülkemizde 1980 yılından bu yana cinsiyet kotası partilerde gönüllü

olarak uygulanmaktadır. Fakat kota tam anlamıyla işlememektedir, görüldüğü üzere ülkemizde kadınlar erkeklerle eşit fırsatları yakalayamamaktadır. Bundandır ki siyasal yaşam da hala erkek sayısı kadından fazladır. Siyasi arenada kadın siyasetçilerin artması için sadece cinsiyet kotası yeterli değildir. Seçimlerde kadın aday sayısının artırılmasına yönelik teşviklerin sağlanması ve gerekli fonların ayrılması önemli olmakla birlikte, kadın kollarına yapılan desteklerin de güçlendirilmesi gerekmektedir.

Kadın kolları, kadınların siyasi arenada görünürlük kazanmaları, seslerini duyurabilmeleri ve siyasete aktif katılımlarını artırabilmeleri için önemli bir platform olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak CHP’de oluşturulan kadın kolları şu anda çoğu parti teşkilatlarında mevcuttur. Kadın kolları, parti ideolojisini hane düzeyine taşıyarak seçmen tercihlerini özel alanda dönüştürmekte ve bu sayede partinin siyasal gücünü içeriden yapılandıran stratejik bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Bu içerden kalplere yerleşme ile kadınları sosyal ve siyasal yaşamda daha donanımlı bir vatandaş statüsüne ulaşımlarına hem de kadınların siyasete hazırlanması noktasında kadın kollarına çok fazla sorumluluk düşmektedir.

Kadın kollarının etkinliği ve başarıları, içinde bulundukları siyasi partilerin yapılarına, ideolojilerine ve genel olarak kadınlara yönelik tutumlarına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Bu durumdan ötürü diğer kadın kurum ve kuruluşları ile ortaklaşa etkinlikler gerçekleştiremediği için var olan erkek egemen yapıyı yıkmaya karşı dirençlerinin olmadığı düşünülmektedir. Bu yapının değiştirilmesi için kadın kollarında gidilebilecek bazı değişiklikler şu şekilde olabilir;

Kadın kolları teşkilatı yan kol olmaktan ziyade kendi tüzük ve yönetmelikleri ile hareket edebilir. Teşkilat içindeki hiyerarşik yapı, adil seçim mekanizmalarıyla tesis edilebilir. Kadın kollarına ayrılan bütçe artırılıp, seçmenlere ulaşım kolaylaştırılabilir. Kadın kolları, seçimlerde aday olacak kadınların saha çalışmalarına destek sağlayabileceği gibi, diğer kadın sivil toplum kuruluşlarıyla da doğrudan iletişim kanalları kurabilir. Toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitliği ve özellikle kadının siyasal hayata katılımı konularında kadın kolları üyelerine eğitimler verilebilir.

Kadın kollarının siyasi partiler içindeki konumlarının korunması, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik somut politikaların hayata geçirilmesinde daha etkili olabilmeleri ve kadınların siyasi katılımının önündeki engellerin kaldırılması adına

önemli bir yere sahiptir. Söz konusu tutumların uygulanması, kadın kollarının etkinlik düzeyini artıracak; böylece kadınların siyasal katılımı güçlenecek ve toplumsal cinsiyet eşitliği yönünde somut kazanımlar elde edilebilecektir.

Çalışma kapsamında CHP ve AK Parti kadın kollarının gelişimi ve faaliyetlerine değinilmiştir. Partilerin tüzük ve yönetmeliklerin de ilk olarak kadının korunması ve toplumdaki yerine vurgu yapılmıştır. Söz konusu yaklaşımlar, her iki partinin de kadın politikalarına verdiği önceliği göstermekle birlikte, konusu olan bu yaklaşımların sahada ne ölçüde karşılık bulduğu, kadın kollarının örgütsel kapasitesi ve yerel dinamiklerle yakından ilişkilidir.

Partiler her ne kadar ortak nokta olarak kadının toplumda eşitliği üzerinde duruyor gibi gözükse de literatür taraması incelendiğinde aslında parti ideolojisinin ne yönde olduğu ve dönemsel gündemlerin belirleyici olduğu görülmektedir. Parti ideolojileri ve yürütülen siyasal çalışmalar, kadınların siyasal katılımını doğrudan etkilemekte ve yön vermektedir. Bazı durumlarda kadınların aktif olarak siyasal hayatta rol alamadığı, ancak mevcut kadın temsilcilerini destekleme eğiliminde oldukları gözlemlenmektedir.

Bu durum kadın temsilciler tarafından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Çünkü, kadın kolları faaliyetlerini oy kazanma hedefine endeksli olarak yürüttüğü sürece tüzük ve yönetmeliklerinde vurgulanan eşitlik ilkesini hayata geçirdiğini ileri süremeyecektir. Seçmen bilincinin oluşturulması, siyasi partilerin yan veya alt teşkilatları aracılığıyla değil; doğrudan eğitim kurumları tarafından sağlanmalıdır.

Çalışma kapsamında, Türk siyasal hayatı için önemli yere sahip olan kadın kolları örgütlenmelerinin Rize ilinin Güneysu ve Ardeşen ilçelerinde faaliyet yürüten AK Parti ve CHP kadın kollarının örgütlenme yapıları, siyasete katılım düzeyleri, siyasi ve sosyolojik işlevleri, temsil süreçlerine katkıları, seçmen mobilizasyonundaki rolleri ve karar alma mekanizmalarına erişim düzeyleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sürecinde ulaşılan bulgular, kadın kollarının ilçelerde sadece seçim dönemlerinde kurulan bir iletişim aracı rolünde de olmadığını; kadınların yerelde temsil edilmelerinin, sorunlarının çözümde kadın kollarının köprü görevi üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Kadın kollarının yerelde yürüttükleri ev ziyaretleri, ekonomik sorunlara dönük çözüm arayışları ve sosyal yardım uygulamaları gibi saha faaliyetleri parti ile seçmen

arasında doğrudan bağ kurarak siyasal mobilizasyonun örgütlenmesinde belirleyici bir işlev görmektedir. Bu tür pratikler, kadın kollarının yerel politika üretiminde sıklıkla küçümsenenden daha etkin bir konumda olduğunu göstermektedir. Ancak, parti politikalarını halka aktarma konusunda öncü olmalarına rağmen, her iki partide de kadınların üst düzey karar alma süreçlerinde eşit ve homojen bir temsil sağlandığı söylenemez.

Çalışma, kadınların siyasal katılım süreçlerinde toplumsal çevrenin siyasi tutum ve davranışlar üzerindeki belirleyici etkisini de vurgulamaktadır. Her iki ilçede parti içi katılım açısından doğrudan bir engel görünmese de bireylerin farklı bir partiye aidiyet göstermesi durumunda ortaya çıkan algıların ve sosyal tepkilerin değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. İlde ataerkil bakış açısının dönüşümüne yönelik çabalar bulunmakla birlikte, aileden kaynaklanan normlar ile hemşericilik gibi yerel aidiyet duygularının kadınların politik düşünce ve tercihlerini kayda değer ölçüde şekillendirdiği gözlemlenmektedir.

İlin sahip olduğu sosyolojik yapı, genel itibarıyla geleneksel bir siyasi yapıyı yansıtmakla birlikte, ilçelerin il içerisindeki konumların dan etkilenmesiyle birlikte zaman içerisinde toplumsal düzenin yeniden şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda, her iki ilçenin sahip olduğu sosyal, ekonomik ve kültürel özellikler, siyasal katılım biçimlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Ardeşen ilçesi, sahil şeridine yakın konumu nedeniyle ekonomik çeşitliliğin gelişmesine imkân sunmuş ve bu durum ilçeye çeşitli kültürel kökenlere sahip bireylerin yerleşmesine yol açmıştır. Söz konusu bu durum, ilçede daha heterojen bir siyasal zemin oluşmasını beraberinde getirmiştir. Ayrıca ilçede eğitim seviyesinin ilin en yüksek oranlarından birine sahip olması, siyasal katılım ve siyasal ilgi düzeyini doğrudan etkilemektedir.

Güneysu ilçesinde ise ekonomik faaliyetlerin tarımsal ağırlıkta gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durumun, ilçenin sahip olduğu çay fabrikası sayısı açısından, ilin en fazla sayıda fabrikaya sahip ilçesi durumuna gelmesinin zemini oluşturmuştur. Ekonomik yapının tarımsal üretime dayalı hale gelmesi de bu durumun sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Her iki ilçede de kadınların siyasal yaşamdaki rolleri, kendilerine atfedilen geleneksel sorumluluklardan bağımsız değerlendirilemez. Bu toplumsal roller, kadınların siyasal alana erişimini, katılım biçimlerini ve karar süreçlerindeki ağırlıklarını doğrudan belirlemektedir. Siyasal katılım süreci yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda aile içinde başlayan siyasi eğitim, sosyal çevrenin teşviki ve toplumsal yapının yönlendirmesiyle de şekillenmektedir.

Bununla birlikte, parti yapıları ve örgütlenme biçimleri de yerel düzeydeki karar süreçlerini etkilemektedir. Yerel ölçekte alınacak kararların, o bölgedeki aktörler tarafından belirlenmesi daha isabetli ve yerel ihtiyaçlara uygun sonuçlar doğurmaktadır. Ancak bu durum, iki ilçede parti bazında farklılık göstermekte olup çalışmanın bulguları bu doğrultuda şekillenmektedir.

Her iki ilçede de kadın temsil oranının oldukça düşük seviyede seyrettiği dikkat çekmektedir. Kadın kollarının kadınların siyasal ve toplumsal yaşamına çok yönlü katkılar sunduğunu göstermektedir. Kadın kolları, kadınların toplumsal sorunlara duyarlılığını artırmakta, sosyal çevre edinmelerine ve dayanışma ağları kurmalarına imkân tanımakta, ayrıca siyasal süreçlere katılımlarını teşvik etmektedir. Eğitim düzeyi ve siyasi gündem takibi, kadınların bilinçli tercihler yapmasını ve siyasette temsil edilmesini güçlendiren temel faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Geleneksel toplumsal yaklaşımların kadınların siyasal katılımını sınırladığını, partilerin söylem düzeyindeki desteğine rağmen ilçe ölçeğinde kadın temsilinin oldukça düşük kaldığını ve kadınların mesleki faaliyetlerinin karşıt görüşler nedeniyle olumsuz etkilendiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, kadın kollarının bağımsız bütçeye sahip olması, kurumsal işlevselliğin artırılması, faaliyet alanlarının genişletilmesi ve kadınların siyasal süreçlere katılımının güçlendirilmesi bakımından kritik bir gereklilik olarak tespit edilmiştir. Nitekim CHP'nin kota uygulamasına rağmen Güneysu ilçesinde kadın üye sayısının oldukça sınırlı kaldığı, hatta bir elin parmaklarını geçmediği tespit edilmiştir.

Bu araştırma, Rize ilinin Güneysu ve Ardeşen ilçeleriyle sınırlandırılmış olup, yalnızca AK Parti ve CHP kadın kolları üyeleriyle gerçekleştirilen görüşmelere dayanmaktadır. Araştırmada kullanılan veriler, katılımcıların kişisel beyanlarıyla sınırlıdır. Nitel araştırma yöntemi kullanıldığından elde edilen sonuçların tüm kadın kollarına veya Türkiye geneline genellenmesi mümkün değildir. Ayrıca araştırma belirli

bir zaman diliminde gerçekleştirildiğinden, siyasal ve toplumsal koşullardaki değişimler sonuçları etkileyebilecektir. Görüşme yapılan katılımcı sayısının sınırlı olması nedeniyle farklı görüşlerin tamamının araştırmaya yansımamış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışmada yalnızca kadın kolları üyelerinin görüşlerine yer verilmiş olup, parti yöneticileri ve seçmenlerin görüşleri kapsam dışında bırakılmıştır.

Sonuç olarak, kadınların siyasal katılımı; toplumsal cinsiyet rolleri, aile içi sorumluluklar, parti örgütlenmeleri ve yerel dinamiklerin kesişimin de şekillenmektedir. Her ne kadar parti tüzüklerinde eşitlik vurgusu yapılsa da sahadaki görünüm bu ilkelerin hayata geçirilmesinde önemli mesafeler alınması gerektiğini göstermektedir. Kadın kollarının daha etkin ve dönüştürücü bir işlev üstlenebilmesi, mevcut yapısal engellerin aşılmasına ve yerel dinamikleri dikkate alan politikaların geliştirilmesine bağlıdır.

"Bir ülkede kadınlar yoksa, orada demokrasi de yoktur."

John Stuart Mill

KAYNAKÇA

- Açlık, M. (2019). Kadının Siyasal Hayata Katılımının Kolaylaştırması İçin Hukuki Bir Çözüm: Cinsiyet Kotası. S. S. Gökalp Alıcı & N. Basa (Ed.) içinde (ss. 627-643). Türkiye Barolar Birliği Yayınları
- Ak Parti Kadın Kolları Bilgilendirme Kitapçığı. <https://www.akparti.org.tr/media/272140/kadin-kollari-bilgilendirme-kitapcigi.pdf>
Erişim Tarihi: 19 Kasım 2025.
- AK Parti Tüzüğü, https://www.akparti.org.tr/media/asbklfdx/ak-parti-tuzuk_2025.pdf
Erişim Tarihi: 19 Kasım 2025.
- Akbaş, A. (2024). Türkiye Toplumunda Evlilik ve Aile: Sosyolojik-Psikolojik Perspektiften Yakın İlişkiler. NOSYON: *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, (13), 131-153.
- Akkaş, İ. (2019). Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı. *Ekev Akademi Dergisi*, 97-118.eds
- Akman, Ç. (2018). *Kent Konseylerini Yeniden Düşünmek: Türkiye Kent Konseyleri Birliği'ne Üye Olan Kent Konseyleri Üzerinden Bir Değerlendirme*, 5(3). 740-764
- Aksoy, Ö. (2023). 27. Dönemde Türkiye Büyük Meclisi İçinde Grubu Bulunan Siyasi Partilerin Parti İç Demokrasi Yönünden İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Alkan, A. (2000). Yerel Politika ve Kadın. Ankara Üniversitesi KASAUM
- Almond, G. A., & Verba, S. (1965). *The Civic Culture: Political Attitudes And Democracy In Five nations*. Little, Brown And Company.
- Altındal, Y. (2007). Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açidan Değerlendirilmesi (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ardeşen Belediyesi. (t.y.). Meclis üyeleri. <https://ardesen.bel.tr/Kurumsal/meclis-uyeleri.html>
- Ardeşen Kaymakamlığı. (t.y.). *Ardeşen'in Tarihi*. <https://www.ardesen.gov.tr/ardesenin-tarihi>

- Atabey, G., ve Hasta, D. (2018). Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlik ve Toplumsal Cinsiyet. *Nesne*, 6(13), 484-516.
- Atalay, M. (2016). *Kent Hakkının Oluşumunda devrimci Devrimci Kadınların Kkatkıları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Atatürk Ansiklopedisi. (2020, Aralık 7). Türk Kadınlar Birliği. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/3979/>
- Ayata, A. (2011). Siyaset Ve Katılım. Y. Ecevit & N. Karkıner (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (ss. 65–78). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Aygün, M. C., & Yılmaz, İ. (2025). Yerel Yönetimlerde Demokrasi, Teoriden Uygulamaya: Türkiye’de siyasal katılım yolları. *Yönetim ve Ekonomi*, 32(1), 287–305. <https://doi.org/10.18657/yonveek.1513325>
- Ayşegül, G. (2015). Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılımı Üzerine Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 6(13), 73–87. <https://doi.org/10.18094/si.69874>
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Berberoğlu, G., (1997). *Siyasi Parti Yönetimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bilgin, D. B. (2019). Siyasal Katılım Ve Temsilinde Kota Uygulaması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilir, F., (2007). *Siyasi Partilerde Parlamento Adaylarının Belirlenmesi*. Yetkin
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye’de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 108–114. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.36760>
- Bozdağ Tulum, A. (2014). Kadınların Siyasi Yaşama Katılımında Kadın Kolları (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Börklüoğlu, L. (2019). *Tanzimat’tan Günümüze Türk Siyasal Hayatı*. Dora Basım-Yayın.
- Butler, J. (2016). *Cinsiyet belası: Feminizm ve Kimliğin Alt Üst Edilmesi* (Çev. B. Ertür). Metis Yayınları.

Ceviz, B. (2021). Kadının Siyasal Katılımı ve Cinsiyet Kotası Uygulaması: Aydın İli Örneği (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

CHP 1994 Yılı Parti Programı, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/server/api/core/bitstreams/09dcedcd-4bf6-4501-9219-fd5e9b1f280a/content>, Erişim Tarihi:19 Kasım 2025.

CHP Kadın Kolları Yönetmeliği, <https://media.chp.org.tr/regulations/kadin-kollari-yonetmeli.pdf>, Erişim Tarihi:19 Kasım 2025.

Cumhuriyet e-gazete. (1935, 11 Mayıs). Kadın birliği Birliği de De dün Dün maziye Maziye karıştıKarıştı. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/1935-05-11/0>

Cüceloğlu, D. (2014). *İnsan ve Davranışı*. Remzi Kitabevi.

Çadır, M. (2011). *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)* (Yayımlanmış uzmanlık tezi). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Çağlar, O. N. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3 (4), 56-79.

Çiftçioğlu, H. (2006). *Yerel Siyaset: Göksun örneği* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çorbacı, Ş. (2025). *Siyasi Partilerde Kadın Temsili: Engeller, Fırsatlar ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifi* (Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Çukurçayır, M. A. (2000). *Siyasal Katılma Ve Yerel Demokrasi*. Yargı Yayınevi.

Dalaman, Z. B. (2025). Türkiye’de Kent Konseyleri Kadın Meclislerinin İyi Yönetişim Pratikleri: Katılımcı Demokrasi ve Eşit Temsil Perspektifi. *Journal of Sustainable of Equity and Social Research (JSESR)*, 2(2), 77-99. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15786260>

Demir, E. (2018). Kadınların Siyasal Katılımı: Antalya’da AK Parti Ve CHP Kadın Kolları Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Demirhan, H. D. (2021). *Malatya İli Seçmenlerinin Davranışını Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dinçkol, B. V., & Koç Başar, C. (2021). Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi Genel Tavsiyelerinde Kadınların Siyasal Hakları. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 27(1), 1–15. <https://doi.org/10.33433/maruhad.871353>
- Dişbudak, M. (2008). Türk Kadınlar Birliği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
- Doğu Karadeniz Kültür Envanteri. (t.y.). Rize Halk Kültürü: Fiziki ve Tarihi Çevre. <https://karadeniz.gov.tr/fiziki-ve-tarihi-cevre-2/#nesne1-sub1>
- Dovi, S. (2007). *The good representative*. Blackwell Publishing.
- Duverger, M., (1993). *Siyasi Partiler* (Çev. E. Özbudun). Bilgi Yayınları.
- Emrealp, S. (1998). Yerel Günden 21 Yeni Bir Yönetim Ahlakına Doğru. *Öneri Dergisi*, 2(10), 25-26. <https://doi.org/10.14783/maruoneri.686795>
- Enginün, İ., (1983). *Milli Mücadelede Türk Kadını*. Cumhuriyetin 60. Yıl Dönümü Yayınları
- Erdoğan Tosun, G. (2006). Siyasetin Kadınlara Ardına Kadar Açık Apolitik Kapısı: Mahalle Muhtarlığı. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 1 (1).
- Erol, B. (1996), Tanzimat’tan Cumhuriyete Türk ve Batı Kadını. Kastamonu İlk Kadın Mitinginin 75.Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu içinde (ss.147-154). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları
- Geniş, K. C. (2018). Rize’de Siyasi Hayat (1946-1980). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göğüş Tan, M., Ecevit Yıldız, F., & Sancar Üşür, S. (2000). *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset*. TÜSİAD Yayınları.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, 10, 1-59.
- Göksel, Z. S. (2015). *Türkiye’de Kadınların Kamusal Görünürlüğü ve Etkinliği Bağlamında Siyasi Partilerin Kadın Kolları: Mecliste Temsil Edilen Siyasi*

Partilerin Kadın Kolları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi).

Göksel, Z. S. (2024). Türkiye’de Siyasi Partilerin Kadın Kolları: Kamusal Görünürlük Ortasında Yalıtım Mı? *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(2), 719-756.
<https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.1442800>

Göksoy, S. (2019). Türkiye’de Kadınların Yerel Siyasetteki Konumu ve Yerel Karar Alma Sürecindeki Etkileri: Siyasi Partilerin Kadın Kollarında Bir Araştırma (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneş-Ayata, A. (1995). Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı. İçinde Ş. Tekeli (Derl.), *1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (3. Baskı) içinde (ss.293-312). İletişim Yayınları.

Güneysu Belediyesi. (t.y.). Belediye meclisi.
https://www.guneysu.bel.tr/Sayfa/belediye_meclisi-29.html

Güneysu İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü. (t.y.). *Okullarımız*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
<https://guneysu.meb.gov.tr/>

Güneysu Kaymakamlığı. (t.y.). *Güneysu’nun Tarihi*. <https://www.guneysu.gov.tr/tarihce>

Gürgeç, O., & Arınç, K. (2022). Spatial analysis of economic activities in Ardeşen and economic functions. *Journal of World Geography and Development Perspectives (JWGDP)*.

Hasırcı, O. N. (2008). Almanya’da Türklerin Siyasal Katılımı: Köln Örneği (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Huntington, S. P., & Dominguez, J. I. (1975). *Siyasal Gelişme* (Çev. E. Özbudun.).

İlter, N. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Gerilimleri Üzerinden Feminizmi Tartışmak* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaase, M. (1976). *Wahlsoziologie heute: Analysen aus Anlass der Bundestagswahl*. Westdeutscher Verlag.

Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları (No: 10).

- Kalaycıoğlu, E. (1997). Siyasal Katılmanın Koşullarına Genel Bir Bakış: Türkiye örneği. E. Kalaycıoğlu & A. Y. Sarıbay (Ed.), *Türkiye siyaseti: Süreklilik ve değişim*. Der Yayınları.
- Kalaycıoğlu, E., & Toprak, B. (2004). *İş Yaşamı, Üst Yönetim ve Siyasette Kadın*. Tesev Yayınları
- Kang, A. (2009). Studying Oil, Islam and Women as if Political Institutions Mattered, *Faculty Bus., Political Science*, Papers 42.
- Kaplan, L. (1988). Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960). Atatürk Araştırma Merkezi.
- Kaplan, M. (2025). *Halkla ilişkiler mesleğinin toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilmesi: Karadeniz Bölgesi örneği* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaşıkırık, A., & Karaoğlu, N. (2021). *Yerel Siyasette Kadının Adı Neden Yok?* Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA.DER).
- Kayaoğlu, A. (2024). Türkiye'de Siyasi Partilerin Kadın Kollarının Örgütlenme Yapıları: Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 163–191. <https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.1429399>
- Kılıç Denman, F., *İkinci Meşrutiyet Döneminde Bir Jön Türk Dergisi: Kadın*. Libra Kitap
- Kışlalı, A. T. (1991). *Siyasal Sistemler*. İmge Kitabevi.
- Koçer, Dilara. N. (2009). *Demokrat Parti Döneminde Kadın: 1950-1960 Arası Kadın Dergilerinde Kadın İmaju* (Yayımlanmış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurnaz, Ş., (1992). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Kurt Yılmaz, B., & Sürgevil, O. (2020). Cinsiyete Dayalı Tokenizm: Kadın Egemen ve Erkek Egemen Meslekler Üzerinde Nitel Bir Araştırma. *Istanbul Management Journal*, 88, 85-125. <https://doi.org/10.26650/imj.2020.88.0004>
- Lester W. Milbrath, & M. L. Goel. (1977). *Political participation: How and why do people get involved in politics?* Rand McNally College Publishing Company.

- Mill, J. S. (2017). *Demokratik Yönetim Üzerine Düşünceler* (Çev. Ö. Orhan). Pinhan Yayıncılık.
- Montesquieu. (1999). *Kanunların Ruhu* (Çev. A. Cevizci.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nasimiyyu, A. E. (2023). Cashflow management practices and financial performance of small and medium business enterprises in Kenya. *African Journal of Commercial Studies*, 4(3), 252–263.
- Oruç, T. (2018). Yerel Siyasette Temsil ve Katılım: Kadın Aktörler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 459–476.
- Özbudun, E., (1975). *Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Özdemir, G. (2019). Siyasal Katılmayı Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma – Çankırı Örneği. *Sakarya Üniversitesi İktisat Dergisi*, 8(3), 252-283. <https://izlik.org/JA27XL25KC>
- Özkan. M. (2020). Siyasal Temsil. İçinde Y. Mamur. Işıkçı & E. Alacadağlı & E. Akcagündüz (Ed.), *Kamu Yönetimi Ansiklopedisi* (ss. 903-913). Astana Yayınları.
- Öztan, E. (2004). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Olumlu Ayrımcılık. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 59(1), 203–235.
- Öztekin, A. (2018). *Siyaset Bilimine Giriş*. Siyasal Kitabevi.
- Öztürk Kırıışık, D. (2025). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili: Türkiye Yerel Seçimleri Üzerine Bir İnceleme (2004–2024). *fe dergi*, 17(2), 187–220. <https://doi.org/10.46655/federgi.1642488>
- Öztürk, D. (2023). Kadınların Politik Temsili ve Farklı Gerekeçlendirmeleri üzerine Üzerine e Eleştirel Bir Analiz. *Liberal Düşünce Dergisi*, 28(111), 193–213. <https://doi.org/10.36484/liberal.1343295>
- Özüdoğru, B. (2018). Beyaz Feminizm ve Öteki Kadınlar. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 304–319.
- Paxton, P., & Hughes, M. M. (2017). *Women, politics, and power: A global perspective*. CQ Press.
- Pitkin, H. F. (2014). *Temsil kavramı* (Çev. S. Erkoç). Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.

- Polat, F. (2009). Dinin Türk Seçmen Üzerindeki Etkisi: Denizli Örneği (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Problem of Political Representation of Women”. *American Political Science Association*, 75 (3), 701-716.
- Ruhi, M. E., (2019) *İnsan Hakları Hukuku Bağlamında Batı’da Irk Ayrımcılığı Politikaları*. Doğu Cilt Yayınevi.
- Sancar, S. (2008). Türkiye’de Kadınların Siyasal Kararlara Eşit Katılımı. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 173–184.
- Sancar, S. (2018). *Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması*. Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi. CEİD Yayınları.
- Sancar-Üşür, S. (2000). Siyasal Süreçlere Katılımda Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma, Yaşamı ve siyaset Siyaset İçinde (ss.197-258). TÜSİAD Yayınları.
- Sapiro, V. (1981). “Research Frontier Essay: When Are Interests Interesting? The
- Sarıkaya, E., (2019). Kadının Siyasal Hakları Tarihçesi. TAÇESE Yayınları.
- Sarısaman, S. (2023). Kadın Hakları Bağlamında Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(100. Yılında Cumhuriyet Özel Sayısı), 1-14. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1301889>
- Schwartz, N. L. (1988). *Political representation and community*. University of Chicago Press.
- Selçuk, A. (2001). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (7), 33–44.
- Sırmalı, G. (2025). Siyasette Kadın Temsili ve Katılımı: Rize Örneği (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sitembölükbaşı, D. (2007). Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Seçimlerde Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 13-36.

- Sumbas, A. (2015). Kadının Politik Temsil Meselesi Üzerine Bir Tartışma. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (53), 103-121. <https://izlik.org/JA97NS99FP>
- Süslü, D., & Halifeoğlu, M. (2023). Quo Vadis: AKP’de Kadın Temsili ve Kadın Kolları. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 6(1), 232-262. <https://doi.org/10.33708/ktc.1156374>
- Şahin, M., Soyocak, S., & Boduroğlu, G. (2024). Kadınların Siyasal Temsilde Yaşadıkları Sorunlar ve Engeller Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Politik Ekonomik Kuram*, 8(2), 402–424. <https://doi.org/10.30586/pek.1471262>
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018). Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi. Tdv Yayınları
- Tekeli, Ş. (1982). Türkiye’de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri. N. Abadan Unat (Der.), *Türk Toplumunda Kadın*. İstanbul: Araştırma, Eğitim ve Ekin Yayınları; Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Tekin, N. (2009). Ev Kadınları Ve Çalışan Kadınlar Arasında Siyasal Davranış Farklılıkları: Isparta Örnek Olay Araştırması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temoçin, R. (2025). Kadınların Belediye Seçimlerinde Seçme ve Seçilme Hakkı Elde Etmelerinin 95. Yıldönümü: Eşitlik Hala Sağlanamadı. https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/kadinlarin-belediye-secimlerinde-secme-ve-secilme-hakki-elde-2315349?utm_source
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış*. Der Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (t.y.). MEDAS — Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verileri [Veri tabanı]. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=153&locale=tr>
- Uluç, A. V. (2007). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Toplumsal ve Siyasal Yapısı: Mardin Örneğinde Siyasal Katılım* (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Açlık, M. (2019). Kadının Siyasal Hayata Katılımının Kolaylaştırması İçin Hukuki Bir Çözüm: Cinsiyet Kotası. S. S. Gökalp Alıcı & N. Basa (Ed.) içinde (ss. 627-643). Türkiye Barolar Birliği Yayınları
- UN Women Türkiye. (2023). Türkiye’de Siyasette Kadınlara Yönelik Şiddet Nitel Bir Araştırma.

- United Nations General Assembly. (1952, December 20). *Convention on the political rights of women* (A/RES/640).
<https://www.refworld.org/legal/resolution/unga/1952/en/27843>
- Vanlıoğlu Yazıcı, N. (2020). Kadınların sesinden kamusal alanda toplumsal cinsiyet söylemi: Türkiye’de 8 Mart kutlamaları. *İdealkent*, 11(31), 1657–1675.
<https://doi.org/10.31198/idealkent.746277>
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56.
- Yaralı Akkaya, A., & Yılmaz, Z. (2025). Siyasette Cinsiyet Eşitliği: Uluslararası Alandan Yerel Alanın Dinamiklerine Kadın Temsili. *Journal of Women's Studies*, 26 (1), 189-221.
- Yildiz, A. (2022). *Türkiye’de Siyasal Tarih Çerçevesinde Kamusal Alan ve Kadın* (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- YSK. (2025). <https://acikveri.ysk.gov.tr/milletvekili-sayilari>
- Zihnioğlu, Y., (2003). *Kadınsız İnkılap Nezihe Muhittin, Kadınlar Halk Fırkası ve Kadın Birliği*. Metis Yayınları.

EKLER

Ek-1.: Araştırma İzni

T.C
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	28/05/2025
Protokol No	05/19
Araştırma Başlığı	Türkiye’de Siyasi Partilerde Kadın Kolları’nın Siyasi ve Sosyolojik İşlevi: Rize İli Güneysu ve Ardeşen İlçelerinin AK Parti ve CHP Kadın Kolları’nın Değerlendirilmesi
Araştırma Türü	Nitel- Diğer (Derinlemesine Görüşme (Yarı yapılandırılmış görüşme)
Araştırmacılar	Doç. Dr. Funda KEMAHLI GARİPOĞLU (Danışman) Rabia YILDIZ (Tez öğrencisi)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.
Açıklama: 1. Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. 2. Kurul üyelerine ait araştırma önerileri görüşülürken, ilgili yönerge gereğince, öneri sahibi üye görüşmelere katılmamış ve oy kullanmamıştır.	

e-imzalıdır

Prof. Dr. Haydar EFE
İnsan Araştırmaları Sosyal ve Beşeri Bilimleri
Etik Kurul Başkanı

Ek-2.: Araştırma Soruları

Türkiye’de Siyasi Parti Kadın Kollarının Kadınların Siyasal Katılımına Etkisi: Güneysu ve Ardeşen İlçeleri Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

Başlıklı Araştırmanın Görüşme Soruları

Katılımcı Kodu:

Tarih / Yer:

İlçe:

Parti:

Görüşmecisi:

Gizlilik Durumu: Onam alınmış / Ses kaydı:

A. Giriş ve Tanıtım

-Yaşınız:

-Eğitim düzeyiniz:

-Mesleğiniz:

-Kadın kollarına katıldığınız yıl:

-Şu anki görev veya sorumluluk alanınız:

B. Kadın Kollarına Katılım Süreci ve Motivasyon

-Kadın kolları çalışmalarına nasıl ve ne zaman dahil oldunuz?

-Sizi bu yapının içinde yer almaya yönelten başlıca nedenler nelerdi?

-Siyasi temsile dair kişisel algınız zamanla nasıl değişti?

C. Siyasi İşlevler ve Temsil Yetisi

-Kadın kolları sizce parti içinde nasıl bir işlev görüyor?

-Seçim süreçlerinde kadın kollarının rolü nedir? Etkinliği ne düzeydedir?

-Kadın kolları aracılığıyla kadınların siyasal karar süreçlerine etkisi sizce ne kadar güçlü?

D. Sosyolojik İşlevler ve Toplumsal Yansımalar

-Kadın kolları faaliyetleri yerelde kadınların sosyal yaşamına nasıl bir katkı sağlıyor?

-Sizce kadın kolları, kadınların toplum içindeki görünürliğini ve özgüvenini artırıyor mu?

-Aile, mahalle, çevre gibi toplumsal yapılarda kadın kollarının çalışmaları nasıl algılanıyor?

E. Yerel Dinamikler ve Siyasete Katılımın Sınırları

-Rize gibi muhafazakâr eğilimli bir bölgede kadınların siyaset yapmasıyla ilgili yaşadığınız güçlükler oldu mu?

-İlçenizde kadınların siyasete katılımında karşılaştığınız olumlu ya da olumsuz yerel örnekler var mı?

-Erkek egemen yapıların kadın kolları üzerindeki etkisi sizce nasıl hissediliyor?

F. Örgütlenme Biçimi ve İlişkisel Dinamikler

-Kadın kollarının parti genel yapısıyla olan ilişkisi sizce yeterince güçlü mü?

-Çalışmalarınızda merkezden gelen direktifler mi ön planda, yoksa yerel inisiyatifiniz mi?

-Diğer kadın kolları üyeleriyle olan dayanışma biçiminiz nasıl gelişiyor?

G. Değerlendirme ve Öneriler

-Kadın kollarının daha etkili hale gelmesi için sizce neler yapılmalı?

-Parti içinde kadınlara daha fazla söz hakkı tanınabilmesi için ne tür mekanizmalar geliştirilebilir?

-Genç kadınların siyasete ilgisini artırmak adına neler önerirsiniz?

Kapanış Sorusu

-Bu görüşme sırasında değinmediğimiz ancak önemli bulduğunuz başka bir konu var mı?

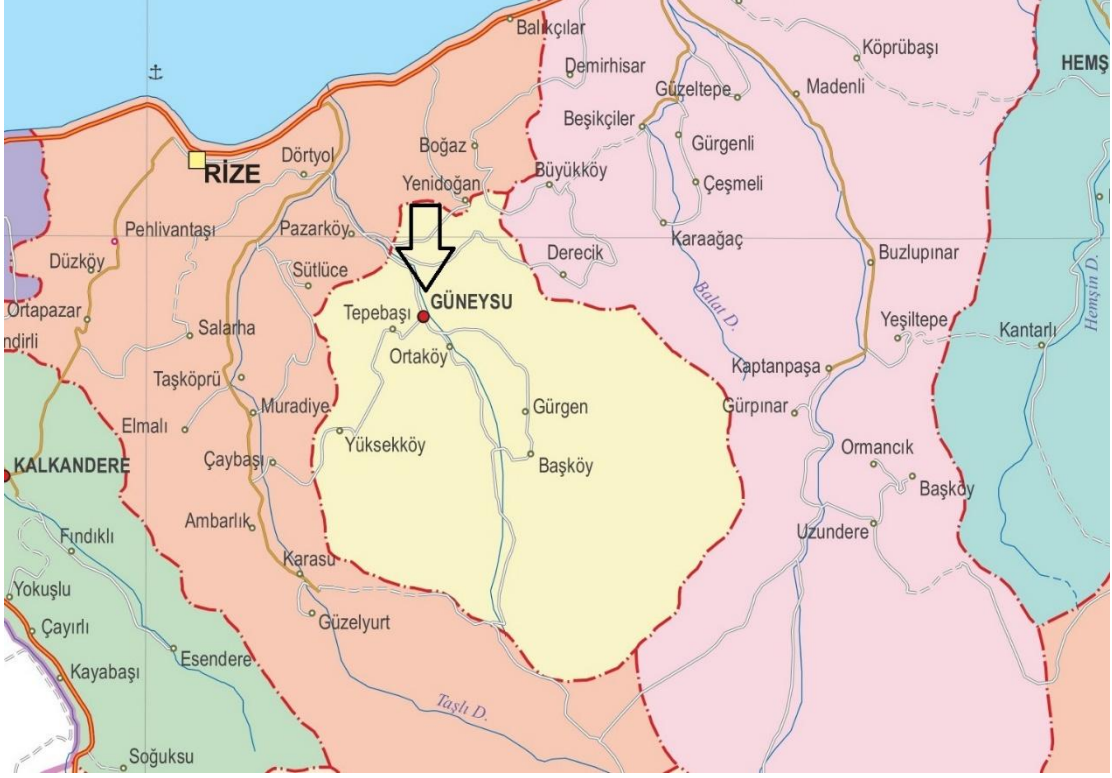
Ek-3.: Bölgede Ahşap Ev Fotoğrafi

Ek-4: Bölgede Taş Ev Fotoğrafi

Ek-5.: Güneysu İdari Haritası

Ek-6.: Ardeşen İdari Haritası

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Rabia YILDIZ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1.	
2.	